ถอดบทเรียนโครงการ
สังฆพัฒนาวิชชาลัย

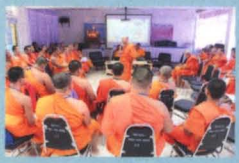

พระธรรมทูตสุขภาวะ
สานพลังสงฆ์ ธำรงพุทธศาสน์

พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ,รศ. ดร.
และคณะ

พระธรรมทูตสุขภาวะ สานพลังสงฆ์ ธำรงพุทธศาสน์

พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ, รศ.ดร. และคณะ

คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๕๖๑

พระธรรมทูตสุขภาวะ สานพลังสงฆ์ ธำรงพุทธศาสน์

บรรณาธิการ พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ, รศ.ดร.

กองบรรณาธิการ พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ, รศ.ดร.
รศ.ดร.โกนิฏฐ์ ศรีทอง
พระคมสัน ธตเมธโส ผศ.
ดร.เอนก ใยอินทร์
นายนนท์ปวิธ ศรีเทพ
นางสาวปิยวรรณ หอมจันทร์
นางสาวนัชชา ทากุดเรือ

ปีที่พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๖๑
จำนวนพิมพ์ พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๑๐๐ เล่ม
ออกแบบปก รติภัทร ไตรพรพัฒนา
ผู้ประสานงานและสนับสนุนการวิจัย คุณชัชณารัช จันทนะ

ข้อมูลทางบรรณานุกรม
พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ
พระธรรมทูตสุขภาวะ สานพลังสงฆ์ ธำรงพุทธศาสน์.พิมพ์ครั้งที่ ๑.
นนทบุรี : นิติธรรมการพิมพ์. ๑๖๙ หน้า.
๑. พระธรรมทูตสุขภาวะ I. ชื่อเรื่อง.

ISBN ๙๗๘-๖๑๖-๓๐๐-๔๕๗-๔

โครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซน บี ชั้น บี
๗๙ หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๑๓๑๗๐ โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๓
Facebook: โครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย

สนับสนุนโดย
สำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

จัดพิมพ์โดย
นิติธรรมการพิมพ์
๗๖/๒๕๓-๓ หมู่ที่ ๑๕ ตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี
โทร.๐๒ ๔๐๓ ๔๕๖๗, ๐๒ ๔๔๙๒๕๒๕
E-mail : niti๒๕๑๒@hotmail.com

คำนำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและภาคีเครือข่ายการทำงานด้านการพัฒนาสุขภาวะองค์กรทางพระพุทธศาสนา ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาองค์กรทางพระพุทธศาสนาให้เป็นสถาบันที่สำคัญของการร่วมผลักดันนโยบายทางสังคมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ส่งผลให้ที่ผ่านมาภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพได้เกิดข้อตกลงความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมสนองกิจการคณะสงฆ์ และการดำเนินงานเพื่อสังคมหลายประการ อาทิ การพัฒนาพระนิสิตธรรมทายาทเพื่อการพัฒนาสังคม การพัฒนาองค์ความรู้และแนวทางการทำงาน เพื่อสนับสนุนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมพระพุทธศาสนา รวมทั้งการพัฒนาการดูแลสุขภาวะพระสงฆ์ในพื้นที่ทั่วประเทศ การผลักดันความร่วมมือการทำงานในลักษณะดังกล่าวนำไปสู่ความร่วมมือระดับท้องถิ่นกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อส่งเสริมบทบาทการทำงานร่วมกันในลักษณะภาคีเครือข่ายได้ดีมากขึ้น นอกจากนี้การดำเนินงานที่ผ่านมายังได้มีส่วนต่อการเตรียมความพร้อมให้บุคลากรทางพระพุทธศาสนา ที่มีองค์ความรู้ความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรมได้อีกด้วย

โครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยความร่วมมือของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ถือกำเนิดขึ้นจากแนวคิดในการเป็นกลไกเพื่อการเสริมสร้างศักยภาพของพระสงฆ์โดยมีเป้าหมายไปที่พระสงฆ์สายบริหาร ได้มีองค์ความรู้ในการทำงานด้านการพัฒนา โดยจัดกระบวนการในการให้พระสงฆ์ได้มีเวทีแลกเปลี่ยนงานด้านการพัฒนากับพระสงฆ์นักพัฒนาต้นแบบ จากนั้นเมื่อได้แนวคิดแล้วให้ร่วมกันระดมความคิดเห็นในการพัฒนาโครงการเพื่อไปขับเคลื่อนในพื้นที่ของตนเอง โดยโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย จะสนับสนุนทุนประเดิมในการทำงานของ

พระสงฆ์ หากสามารถดำเนินการตามเจตนารมณ์ดังกล่าวได้ ย่อมจะส่งผลต่อความเข้มแข็งของคณะสงฆ์ทั้งสายบริหารและสายนักพัฒนาต่อไป

พระพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์ในสังคมไทย จะเข้มแข็งและก้าวต่อไปอย่างมั่นคงและยั่งยืน พระสงฆ์จะต้องมีศักยภาพทั้งในทางด้านการปกครองและการทำงานพัฒนา และต้องก่อร่างสร้างรากฐานเชื่อมโยงถักทอร่วมกับพุทธบริษัททั้งหลาย โครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัยจึงคาดหวังจะเป็นกลไกผสานพลังของพุทธบริษัทเพื่อสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงของพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ,รศ.ดร.

สารบัญ

คำนำ ง

สารบัญ ฉ

บทที่ ๑ สังฆพัฒนาวิชชาลัย: กระบวนการยกระดับการทำงานของพระธรรมทูตสุขภาวะ ๑

หลักการและเหตุผล ๑

วัตถุประสงค์ ๖

เป้าหมาย ๗

หลักสูตรการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ๙

สถานการณ์ปัญหาของคณะสงฆ์ ๑๒

พระสงฆ์นักพัฒนา: กลไกการสร้างความเข้มแข็งของสถาบันสงฆ์ ๑๕

บทที่ ๒: สังฆสงเคราะห์สัมมาชีพ ๔๑

การขับเคลื่อนโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัยในพื้นที่คณะสงฆ์ภาค ๖ ๔๑

สังฆประชาร่วมพัฒนาสัมมาชีพเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน จังหวัดน่าน ๕๓

ศาสตร์พระราชาสร้างชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวรตามแนวสุขภาวะเชิงพุทธ จังหวัดพะเยา ๖๕

บทที่ ๓: สังฆจิตอาสาเยียวยาผู้ด้อยโอกาส ๙๐

การขับเคลื่อนโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัยในพื้นที่คณะสงฆ์ภาค ๗ ๙๐

สังฆจิตอาสาพัฒนาสังคมสุขภาวะ จังหวัดเชียงใหม่ ๙๗

พระธรรมทูตสุขภาวะ จังหวัดลำพูน ๑๑๓

บทที่ ๔: ปรัชญาผ้าเหลือง นำคนเข้าหาธรรม **๑๓๕**
การขับเคลื่อนโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัยในพื้นที่คณะสงฆ์ภาค ๑๗ ๑๓๕
สังฆพัฒนาสุขภาวะผู้ป่วยระยะท้ายแบบองค์รวม จังหวัดตรัง ๑๔๗
บทที่ ๕: ปลดคนจากทุกข์ สร้างชุมชนสุขภาวะ **๑๕๔**
การขับเคลื่อนโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัยในพื้นที่คณะสงฆ์ภาค ๔ และภาค ๑๐ ๑๕๔
การเยียวยาใจผู้ป่วยและญาติ (คิลานธรรม) จังหวัดนครสวรรค์ ๑๖๐
เสียงเล็กๆจากเด็กทำดี จังหวัดกำแพงเพชร ๑๖๑
การขับเคลื่อนวิถีธรรมนำครอบครัวอบอุ่น จังหวัดพิจิตร ๑๖๒
พระธรรมทูตสุขภาวะ จังหวัดศรีสะเกษ ๑๖๔
คำสั่งคณะกรรมการกำกับติดตามการบริหารโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย ๑๖๘
คณะทำงานโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย ๑๖๙

บทที่ ๑

สังฆพัฒนาวิชชาลัย : กระบวนการยกระดับการทำงานของพระธรรมทูตสุขภาวะ

๑. หลักการและเหตุผล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและภาคีเครือข่ายการทำงานด้านการพัฒนาสุขภาวะองค์กรทางพระพุทธศาสนา ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาองค์กรทางพระพุทธศาสนาให้เป็นสถาบันที่สำคัญของการร่วมผลักดันนโยบายทางสังคมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ส่งผลให้ที่ผ่านมาภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพได้เกิดข้อตกลงความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมสนองกิจการคณะสงฆ์[๑] และการดำเนินงานเพื่อสังคมหลายประการ อาทิ การพัฒนาพระนิสิตธรรมทายาทเพื่อการพัฒนาสังคม การพัฒนาองค์ความรู้และแนวทางการทำงาน เพื่อสนับสนุนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (หมู่บ้านรักษาศีล ๕) รวมทั้งการพัฒนาการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ในพื้นที่ทั่วประเทศ การผลักดันความร่วมมือการทำงานในลักษณะดังกล่าว นำไปสู่ความร่วมมือระดับท้องถิ่นกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อส่งเสริมบทบาทการทำงานร่วมกันในลักษณะภาคีเครือข่ายได้ดีมากขึ้น นอกจากนี้การดำเนินงานที่ผ่านมายังได้มีส่วนต่อการเตรียมความพร้อมให้

---

[๑] ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๕ (แก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ. ๒๕๓๕) กำหนดหน้าที่และกิจการคณะสงฆ์อยู่ ๖ ประการประกอบด้วยด้านปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์และด้านเผยแผ่

บุคลากรทางพระพุทธศาสนา ที่มีองค์ความรู้ความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมได้อีกด้วย

การที่มหาเถรสมาคมได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูปกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน ถือเป็นอีกบทบาทหนึ่งขององค์กรบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่พยายามให้ความสำคัญกับการพัฒนากลไกการทำงาน องค์ความรู้และการศึกษาของคณะสงฆ์ ให้สามารถมีความเหมาะสมกับสภาพสังคมมากขึ้น ทั้งนี้การที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงของคณะสงฆ์กล่าวคือให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ จึงถือเป็นโอกาสสำคัญของการพัฒนาองค์กรการทำงานที่จะบูรณาการแนวทางการขับเคลื่อนกิจการคณะสงฆ์ ร่วมกับการพัฒนาแนวทางการพัฒนาสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนาให้ปรากฏอย่างเด่นชัดในกระบวนการทำงานของพระสงฆ์ในอนาคต หากพิจารณาจากการศึกษาของ ชลวิทย์ เจียรจิตต์ (๒๕๕๙) ที่ชื่อว่า “เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา: ปฏิบัติการ การเรียนรู้และความสัมพันธ์ทางสังคม” ซึ่งทำการสำรวจความความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการทำงานพัฒนาสังคมและสุขภาวะ พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ร้อยละ ๓๕.๖ เห็นด้วยในระดับมาก ว่าพระสงฆ์ควรมีองค์ความรู้ด้านการดูแลและรักษาสุขภาพในระดับที่มาก รองลงมาร้อยละ ๓๔ เห็นด้วยในระดับมากที่สุดว่าพระสงฆ์ควรมีองค์ความรู้ด้านการดูแลและรักษาสุขภาพในระดับที่มากที่สุด ขณะที่มุมมองต่อความเห็นว่าพระสงฆ์ควรมีองค์ความรู้ด้านการพัฒนาชุมชน พบว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่ร้อยละ ๓๗.๔ เห็นด้วยมากว่าพระสงฆ์ควรมีองค์ความรู้ด้านการพัฒนาชุมชน รองลงมาร้อยละ ๓๐ เห็นด้วยมากที่สุดว่าพระสงฆ์ควรมีองค์ความรู้ด้านการพัฒนาชุมชน ผลการศึกษาในเบื้องต้นได้สะท้อนความต้องการพัฒนาองค์ความรู้และการทำงานเพื่อให้สามารถดำเนินกิจการคณะสงฆ์ให้ช่วยเหลือสังคมได้มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาให้พระสงฆ์มีความพร้อมและความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาสุขภาวะองค์รวม ยังจำเป็นที่จะต้องสร้างการรับรู้และการขยายจำนวนต้นแบบของการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมให้

มากขึ้น ซึ่งที่ผ่านมาการระดมทรัพยากรและการสนับสนุนการทำงาน ทั้งในส่วนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและภาคีเครือข่าย[๒] ได้มีส่วนต่อการสร้างความตื่นตัวและการตระหนักถึงการพัฒนากิจกรรมที่ให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาวะองค์รวม ตลอดจนการประยุกต์แนวคิดทางพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนร่วมกัน ผลสัมฤทธิ์ลักษณะดังกล่าวปรากฏในงานที่ทำการพัฒนาต้นแบบโครงการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา โดยพระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิตย์ อาภากโร) และคณะ (๒๕๖๐) พบว่า ความโดดเด่นอย่างยิ่งของการดำเนินงานดังกล่าวคือสามารถสร้างผลกระทบการดำเนินงานได้ในระดับของผู้นำและองค์กรปกครองคณะสงฆ์คือ มหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาคและเจ้าคณะจังหวัด ส่งผลให้เกิดการทำงานรูปแบบใหม่ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา ผ่านการระดมความคิดเห็นและการสร้างการมีส่วนร่วมโดยคณะสงฆ์ร่วมกัน

---

[๒] การดำเนินงานร่วมกันในลักษณะภาคีเครือข่ายที่มีความชัดเจนอย่างมากมี ๒ ตัวอย่างคือ (๑) ความร่วมมือระหว่างสำนักบริหารวิชาการสู่สังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณะสหเวชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ในการพัฒนาครัวต้นแบบในการดูแลสุขภาพพระนิสิต และ (๒) ความร่วมมือระหว่างสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และสำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ในการพัฒนาองค์ความรู้และการวิจัยเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาสุขภาวะองค์กรทางพระพุทธศาสนา

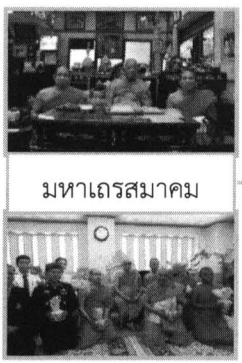

แผนภาพที่ ๑ : ผู้นำและองค์กรปกครองคณะสงฆ์

ทั้งนี้จากรายงานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๗ พบว่า ปัจจุบันมีพระสงฆ์จำนวนทั้งสิ้น ๓๔๘,๔๓๓ รูป[๓] แต่การจัดประชุมพระสังฆาธิการระดับภาคและระดับจังหวัด ยังขาดความสม่ำเสมอ ยกตัวอย่างเช่น การจัดประชุมพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะใหญ่เพื่อประชุมเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค และเลขานุการ กำหนดเพียงปีละ ๒ ครั้ง ๆ ละ ๑ วัน[๔] ส่งผลให้การพัฒนายุทธศาสตร์และแนวทางการดำเนินงานยังไม่สามารถสนองตอบและเท่าทันต่อสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป หรือแม้แต่ชุดองค์ความรู้สำหรับการอบรมเพื่อถวายแด่พระสังฆาธิการตั้งแต่ระดับผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส ตลอดจนเจ้าคณะพระสังฆาธิการระดับตำบล โดยสถาบันพระสังฆาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มุ่งเน้นเฉพาะแต่เรื่องของกฎ ระเบียบ องค์ความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านพระพุทธศาสนา ยังขาดในแง่ของการวิเคราะห์แนว

---

[๓] ข้อมูล ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ จากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

[๔] สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม. มติที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๘/๒๕๔๖.

ทางการพัฒนาสถาบันสงฆ์ ตลอดจนการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อการพัฒนากิจการคณะสงฆ์และดำเนินกิจกรรมพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมในอนาคต

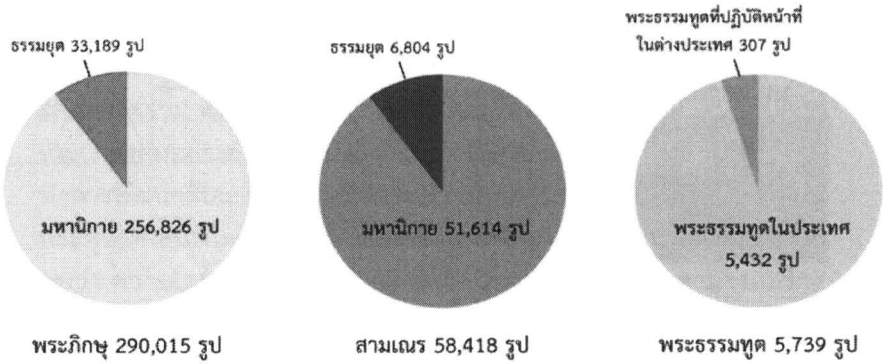

ประเทศไทยมีประชากร	65,124,716 คน
พุทธศาสนิกชน	61,746,429 คน

แผนภาพที่ ๒ : แสดงจำนวนบุคลากรทางพระพุทธศาสนาและพุทธศาสนิกชน

การดำเนินโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย ซึ่งมีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นหน่วยงานดำเนินการนั้น จะสามารถใช้เครือข่ายของมหาวิทยาลัยที่มีวิทยาเขตทั้งสิ้น ๑๒ แห่ง และมีจำนวนนิสิตที่เป็นพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ รวมทั้งสิ้น ๒๖,๓๓๐ รูป/คน[๕] จะเป็นเครือข่ายที่มีส่วนสำคัญต่อการจะพัฒนาให้ศักยภาพการทำงานด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการพัฒนาสุขภาวะองค์รวมของสถาบันสงฆ์ได้ ดังนั้น การพัฒนาบทบาทให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สามารถบูรณาการการพัฒนาบุคลากรที่มีความพร้อมต่อการเป็น “พระสงฆ์เพื่อสังคม” ที่เชื่อมโยงกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ กล่าวคือ การเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เป็น

---

[๕] ข้อมูลปีการศึกษา ๒๕๕๗ จากสำนักทะเบียนและวัดผล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ฝ่ายเลขานุการด้านการปกครองและการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้เข้ามาพัฒนาองค์ความรู้ การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาสถาบันสงฆ์ ตลอดจนการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อการพัฒนากิจการคณะสงฆ์และดำเนินกิจกรรมพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมในอนาคต จะสามารถช่วยยกระดับการทำงานให้สามารถรองรับการปฏิรูปองค์กรพระพุทธศาสนาในอนาคตได้ดียิ่งขึ้น การดำเนินโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย จึงมุ่งเน้นการพัฒนาพระสงฆ์และฆราวาสให้มีองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการองค์กร การพัฒนาอย่างยั่งยืน การพัฒนาสุขภาวะตลอดจนการทำงานเชิงเครือข่ายพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม รวมทั้งเพื่อสร้างให้เกิดการประสานและสนับสนุนการดำเนินเครือข่ายการบริหารจัดการองค์กรทางพระพุทธศาสนาให้สามารถสนองตอบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนเพื่อพัฒนาแนวทางการพัฒนากิจการคณะสงฆ์ผ่านการศึกษาและปฏิบัติการในพื้นที่ ทั้งการพัฒนายุทธศาสตร์การทำงานพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมให้กับสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดต้นแบบ เพื่อยกระดับข้อเสนอเชิงนโยบายและผลักดันการพัฒนาศักยภาพการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายพระสงฆ์เพื่อสังคมให้สามารถเป็นนโยบายที่สำคัญของคณะสงฆ์ไทยต่อไป

๒. วัตถุประสงค์

การขับเคลื่อนโครงการสังฆพัฒนาวิชาลัยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

๒.๑ เพื่อพัฒนาหลักสูตร องค์ความรู้กระบวนการพัฒนาและกลุ่มพระสงฆ์เพื่อสังคม

๒.๒ จัดทำแผนยุทธศาสตร์พระพุทธศาสนาเพื่อสังคมและการพัฒนาสุขภาวะระดับจังหวัด ๒๔ จังหวัด ภายในระยะเวลา ๑๕ เดือน

๒.๓ เพื่อสร้าง พัฒนาและยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายพระสงฆ์เพื่อสังคม

๒.๔ เพื่อพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายในการผลักดันการจัดตั้งสังฆพัฒนาวิชชาลัย

๓. เป้าหมาย

๓.๑ เชิงปริมาณ

๓.๑.๑ พระสงฆ์ที่เข้าร่วมการอบรมพัฒนาโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย และดำเนินกิจกรรมรูปแบบพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม คือ พระสังฆาธิการระดับเลขานุการเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เลขานุการเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเครือข่ายครูพระสอนศีลธรรม จำนวน ๘ พื้นที่ (๑ พื้นที่ประกอบด้วย ๓ จังหวัด) พื้นที่ละ ๔๘ รูป รวมทั้งสิ้น ๓๘๔ รูป

๓.๑.๒ ฆราวาสที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการสนับสนุนกิจกรรมพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม คือ เจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด เจ้าหน้าที่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด เจ้าหน้าที่สำนักงานจังหวัด และผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม จำนวน ๑๒ คนต่อ ๑ พื้นที่ (๑ พื้นที่ประกอบด้วย ๓ จังหวัด) รวมทั้งสิ้น ๙๖ คน

๓.๑.๓ ได้แผนยุทธศาสตร์พระพุทธศาสนาเพื่อสังคมและการพัฒนาสุขภาวะของคณะสงฆ์จังหวัด จำนวน ๒๔ จังหวัด และได้โครงการพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมเชิงบูรณาการ จำนวน ๘ โครงการ

๓.๒ เชิงพื้นที่และองค์กรเครือข่าย

๓.๒.๑ พื้นที่การดำเนินงาน ๘ พื้นที่ โดยใน ๑ พื้นที่ประกอบด้วย ๓ จังหวัด รวมเป็น ๒๔ จังหวัด

๓.๒.๒ มีองค์กรเครือข่ายทางพระพุทธศาสนา ภาครัฐ และภาคประชาสังคมเข้าร่วมอย่างน้อย ๔๐ องค์กร

๓.๓ เชิงคุณภาพ

๓.๓.๑ พัฒนาและสนับสนุนกระบวนการส่งเสริมการยกระดับการบริหารจัดการองค์กรทางพระพุทธศาสนาและการดำเนินงานด้านพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม

๓.๓.๒ สร้างให้เกิดการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์และดำเนินการเชิงบูรณาการร่วมกันระหว่างองค์กรทางพระพุทธศาสนาและหน่วยงานในพื้นที่

๓.๓.๓ การถอดบทเรียน เสนอแนะแนวทางการดำเนินงานในรูปแบบการวิจัยและการพัฒนา รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลคณะสงฆ์จังหวัด

ตลอดจนสรุปสาระสำคัญของรูปแบบการดำเนินงานตามพันธกิจกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์จังหวัด

๓.๓.๔ สร้างให้เกิดเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาสุขภาวะ เพื่อเป็นผู้ดูแลและสนับสนุนการพัฒนาสุขภาวะในพื้นที่

๓.๓.๕ นำเสนอแผนยุทธศาสตร์พระพุทธศาสนาเพื่อสังคมต่อมหาเถรสมาคม เพื่อพิจารณาให้เป็นมติของมหาเถรสมาคมในการพัฒนาองค์กรทางพระพุทธศาสนาในพื้นที่ทั่วประเทศ

๓.๓.๖ นำเสนอหลักสูตรพระสงฆ์เพื่อสังคมต่อผู้บริหาร และสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อจัดตั้งหลักสูตรสังฆพัฒนาวิชชาลัยให้เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓.๔ กลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ดำเนินการ

๓.๔.๑ ขอบเขตการดำเนินงานเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการดำเนินงานในลักษณะการวิจัยและพัฒนาเพื่อให้ได้ชุดองค์ความรู้ที่จะสามารถยกระดับกระบวนการดำเนินงาน เพื่อการพัฒนาโครงการสังฆพัฒนาเชิงปฏิบัติการ นอกจากนี้ ยังเน้นการดำเนินงานเพื่อการพัฒนายุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนากิจการคณะสงฆ์ให้สามารถรองรับการปฏิรูปองค์กรพระพุทธศาสนาในอนาคต

๓.๔.๒ ขอบเขตการดำเนินงานเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการดำเนินงานในจังหวัดที่คณะสงฆ์มีความพร้อมด้านสถานที่ พันธกิจกิจการคณะสงฆ์และบุคลากรที่สามารถร่วมพัฒนาองค์ความรู้ การพัฒนาโครงการพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม รวมทั้งการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลคณะสงฆ์จังหวัด ตลอดจนสรุปสาระสำคัญของรูปแบบการดำเนินงานตามพันธกิจกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์จังหวัด ทั้งนี้ การดำเนินงานเชิงพื้นที่จะมุ่งเน้น ๘ พื้นที่ ดังนี้

- พื้นที่ที่ ๑ ภาค ๒ ประกอบด้วย พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สระบุรี
- พื้นที่ที่ ๒ ภาค ๔ ประกอบด้วย นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร
- พื้นที่ที่ ๓ ภาค ๖ ประกอบด้วย พะเยา เชียงราย น่าน
- พื้นที่ที่ ๔ ภาค ๗ ประกอบด้วย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำพูน

- พื้นที่ที่ ๕ ภาค ๙ ประกอบด้วย ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด
- พื้นที่ที่ ๖ ภาค ๑๐ ประกอบด้วย ศรีสะเกษ ยโสธร อุบลราชธานี
- พื้นที่ที่ ๗ ภาค ๑๕ ประกอบด้วย เพชรบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์
- พื้นที่ที่ ๘ ภาค ๑๗ ประกอบด้วย ตรัง ภูเก็ต ระนอง

๓.๔.๓ ขอบเขตการดำเนินงานเชิงปริมาณ มุ่งเน้นให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินการ ๓ เป้าหมาย ดังนี้

๑) จำนวนพระสงฆ์เข้าร่วมอบรมทั้งสิ้น ๓๘๔ รูป และเจ้าหน้าที่ฆราวาสอีก ๙๖ คน

๒) จำนวนโครงการพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมที่ได้รับการบรรจุเข้าสู่แผนปฏิบัติการตามภารกิจกิจการคณะสงฆ์ของสำนักงานเจ้าคณะจังหวัด ภาค หรือหน ทั้งสิ้น ๘ โครงการ

๓) การจัดเวทีระดมความคิดเห็นและการสื่อสารสาธารณะ เพื่อสนับสนุนกระบวนการพัฒนาสุขภาวะและการพัฒนาภารกิจกิจการคณะสงฆ์ จำนวน ๓ ครั้ง

๔. หลักสูตรและการแลกเปลี่ยน

สำหรับ Module ที่ใช้ในการอบรมนั้นประกอบไปด้วย แนวคิด ๓ ประการสำคัญ คือ ประการแรก “สังฆพัฒนาสุขาภิบาล” ที่มุ่งเน้นพัฒนาองค์ความรู้การบริหารจัดการคณะสงฆ์รูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับความเป็นพลวัตของสังคม “สังฆพัฒนาสุขภาวะ” ที่มุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาสุขภาวะพระสงฆ์ผ่านพฤติกรรมของพระสงฆ์และการพัฒนาวัดให้เป็นพื้นที่แห่งสัปปายะ และ “สังฆพัฒนาวิชชาลัย” การผลักดันให้เกิดสังฆพัฒนาวิชชาลัยอย่างยั่งยืน โดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และภาคีเครือข่าย ในการสร้างพระสงฆ์นักพัฒนาต้นแบบสุขภาวะ โดย Module ดังกล่าวใช้เวลาในการอบรมทั้งสิ้น ๕ วัน มีรายละเอียดดังนี้

๔.๑ หลักสูตรการพัฒนาพระสงฆ์นักพัฒนาต้นแบบสุขภาวะ

รายวิชา (ช่วงเช้า)		รายวิชา (ช่วงบ่าย)	
วันที่ ๑ (สังฆพัฒนาสุขาภิบาล)			
สถานการณ์บริหารกิจการคณะสงฆ์		**การบริหารกิจการคณะสงฆ์รูปแบบใหม่**	
วิทยากร	คณะสงฆ์ในพื้นที่ และสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด	วิทยากร	คณะสงฆ์ในพื้นที่ และสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด
วันที่ ๒ (สังฆพัฒนาสุขภาวะ)			
สถานการณ์สุขภาวะพระสงฆ์		**แนวทางพัฒนาวัดตามหลัก ๕ ส**	
วิทยากร	เครือข่ายสงฆ์ไทยไกลโรค คณะสหเวชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	วิทยากร	- เครือข่ายวัดบันดาลใจ สถาบันอาศรมศิลป์ - เครือข่ายวัดสร้างสุขสมาคม ส่งเสริมเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น
วันที่ ๓			
ปฏิบัติการฝึกเขียนโครงการพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมเชิงบูรณาการ		**การเขียนโครงการพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมเชิงบูรณาการ**	
วิทยากร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	วิทยากร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วันที่ ๔			
ศึกษาดูงานภาคสนาม/แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากพระสงฆ์นักพัฒนาต้นแบบ		**ศึกษาดูงานภาคสนาม/แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากพระสงฆ์นักพัฒนาต้นแบบ**	
วิทยากร	เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่	วิทยากร	เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่
วันที่ ๕			
นำเสนอโครงการเพื่อปรับแก้ไขและพัฒนาได้จริง		**ปรับแก้ไขและพัฒนาโครงการให้สมบูรณ์/ชี้แจงแนวทางการขับเคลื่อนโครงการ**	
วิทยากร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	วิทยากร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔.๒ รูปแบบกระบวนการอบรม

สำหรับกระบวนการอบรมจะมุ่งเน้นกลยุทธ์การอบรมสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นพัฒนาความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และทัศนคติ (Attitude) ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาพระสงฆ์นักพัฒนาต้นแบบที่จะสามารถนำองค์ความรู้ไปถ่ายทอดสู่สังคม และต่อยอดในการสร้างสุขภาวะให้เกิดขึ้นในสังคมต่อไป โดยรูปแบบการอบรมสมัยใหม่มีรายละเอียดดังนี้

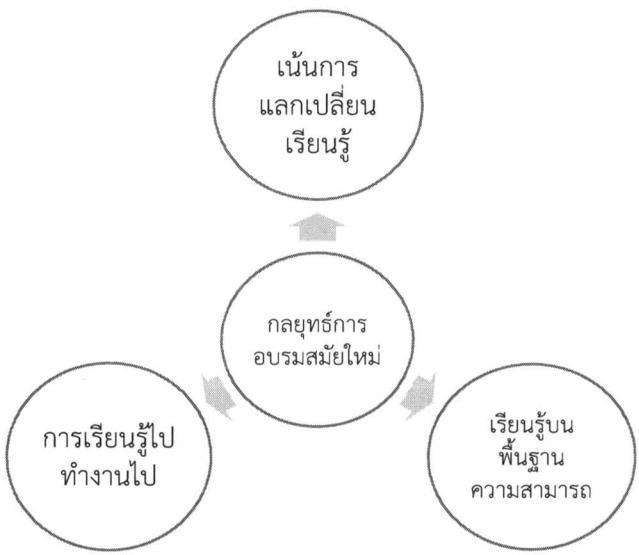

๔.๓ ภาคีเครือข่ายดำเนินงาน

๑) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

๒) โครงการวัดสร้างสุข สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น

๓) หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินฺทปญฺโญ

๔) โครงการวัดบันดาลใจ สถาบันอาศรมศิลป์

๕) คณะสหเวชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๕. สถานการณ์ปัญหาของสถาบันสงฆ์

สังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงจากสังคมโบราณไปมาก เข้าไปสู่การเป็นระบบที่เชื่อมโยงสลับซับซ้อนและเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ข้อมูลข่าวสารเงินตราเดินทางรอบโลกด้วยความเร็วของแสงทำให้เร่งการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงให้เร็วมากยิ่งขึ้น ในสภาพใหม่ที่สังคมมีความสลับซับซ้อนและเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นนี้ ไม่มีสถาบันใด ๆ ในสังคมที่จะมีความสามารถเพียงพอที่จะป้องกันแก้ไขวิกฤติการณ์ได้ เช่น สถาบันทางบ้านเมือง สถาบันทางราชการ สถาบันการศึกษา สถาบันความยุติธรรม และสถาบันพระพุทธศาสนา ซึ่งก็ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้วย โดยเฉพาะวงการคณะสงฆ์ไทย ก็มีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน ซึ่งในปัจจุบันนี้จำนวนพระภิกษุและสามเณรในประเทศไทยได้ลดน้อยลงอย่างมาก เพราะพระราชบัญญัติการศึกษาไม่เอื้อต่อการบรรพชาสามเณร คือต้องเรียนในระบบจนมีอายุมาก ลักษณะอย่างนี้ทำให้เกิดช่องว่างในวงการสงฆ์ เช่น เจ้าอาวาสมีอายุมาก แต่พระลูกวัดมีอายุพรรษาน้อย เมื่อต้องมาบริหารจึงมีประสบการณ์ไม่พอ จึงเป็นเหมือนผ้าที่กัดเนื้อตัวเอง ปัญหาที่เกิดกับคณะสงฆ์ในปัจจุบัน พอจะสรุปได้ดังนี้

๑) ปัญหาที่พระสงฆ์เอง คนส่วนใหญ่มองว่าพระสงฆ์คือศาสนา พระสงฆ์ถูกมองโดยเล็งผลเลิศ พอประพฤติไม่ดีจะถูกมองทั้งกลุ่ม แต่ถ้าเด่นดังขึ้นมาจะดังรูปเดียวทั้ง ๆ ที่วัดก็มีพระสงฆ์ตั้งหลายรูป ซึ่งวงการคณะสงฆ์มีวัฒนธรรมเป็นอย่างนี้มานานแล้วตั้งแต่ในอดีต ความจริงพระสงฆ์มิใช่บุคคลสำเร็จรูป ถ้าทำผิดจะเกิดวิกฤตศรัทธาได้ง่าย เช่นกรณียันตระ นิกร ภาวนาพุทโธ เป็นต้น มันจะจารึกในความทรงจำของผู้คนนานมาก สรุปว่า เวลาทำดีไม่ค่อยมีคนขยายผล

แต่เวลาทำผิดมักจะถูกกระหน่ำซ้ำเติม จนพระสงฆ์ต้องคอยระวังตัวอยู่ตลอดเวลา พระสงฆ์ก็คือประชาชนคนหนึ่งที่พยายามปฏิบัติตนตามคำสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อพัฒนาตนเอง มีเรื่องในอรรถกถามหาสมัยสูตร ที่

พระพุทธเจ้าทรงให้กรรมฐานแก่พระภิกษุห้าร้อยรูป จากนั้นจึงส่งไปปฏิบัติกรรมฐานที่ป่ามหาวัน พอผ่านไประยะเวลาหนึ่งภิกษุก็มารายงานผลแก่พระพุทธเจ้า เป็นแนวทางที่น่าสนใจ พระสงฆ์ในปัจจุบันส่วนมากจะพัฒนาแต่วัดของท่าน ไม่ค่อยสนใจวัดอื่น ๆ ถ้าหันมาร่วมมือกันน่าจะได้ประโยชน์มากกว่านี้ เพราะพระแต่ละรูปเก่งหรือถนัดไม่เหมือนกัน ถ้านำเอาความถนัดของแต่ละรูปมารวมกันและทำงานร่วมกันน่าจะได้ประโยชน์มากกว่า ภาระหน้าที่ของพระสงฆ์สรุปแล้วมี ๔ ประการคือ ๑) การศึกษา ๒) การปฏิบัติ ๓) การเผยแผ่ ๔) การดูแลรักษาพระศาสนา ถ้าพระสงฆ์ไม่ทิ้งภาระหน้าที่เหล่านี้พระพุทธศาสนาจะมีภูมิคุ้มกัน

๒) การไหลบ่าของโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยี ปัจจุบันโลกอยู่ในยุคข้อมูลข่าวสาร ต้องติดตามข่าวทุกชั่วโมงพระสงฆ์จะเป็นพระปิดตาไม่ได้ ถ้าไม่ติดตามข่าวสารแค่ชั่วโมงจะกลายเป็นผู้ตกข่าวและตามข่าวไม่ทัน ต้องติดตามข่าวสารทุก ๆ ชั่วโมง ต้องรู้ทันข่าวสาร ดังนั้น จึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ บางครั้งเจ้าอาวาสกับลูกวัดพูดกันคนละเรื่องเพราะรับสื่อกันคนละอย่าง พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า “ตตฺถ ตตฺถ วิปสสติ” ให้เห็นชัดเจนในทุกขณะ เทคโนโลยีมีประโยชน์แต่เราต้องใช้ให้เป็น ใช้อย่างเข้าใจ อิทธิพลของสื่ออาจทำคุณประโยชน์หรือทำอันตรายต่อพระพุทธศาสนาได้เหมือนกัน ในอนาคตจะเกิดการไหลบ่าของคลื่นมนุษย์และกระแสเงินตราจากต่างประเทศ ดังนั้นเราต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้มั่นคง

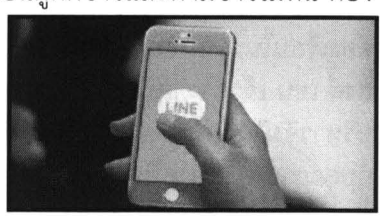

๓) ปัญหาจากศาสนาอื่น ในปัจจุบันศาสนาต่าง ๆ ทั่วโลกมีการแย่งศาสนิกชนกันเช่นเดียวกันกับห้างสรรพสินค้าทั้งหลายที่มีการแย่งมวลชนและลูกค้ากัน มีการลอกเลียนแบบพิธีกรรมทางศาสนาที่คล้าย ๆ กัน มีการส่งเสริมให้ทุนการศึกษา สร้างโรงเรียน สิ่งอำนวยความสะดวก และบริจาคสิ่งของเพื่อโน้มน้าวใจให้หันไปนับถือศาสนาของตน

ในขณะเดียวกัน พระสงฆ์ไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายจากการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีสมัยใหม่จากโลกตะวันตก ซึ่งส่งผล

กระทบกับวิถีการดำรงเพศสมณะของสงฆ์ไทยอย่างมากขึ้นอย่างชัดเจนทุกขณะ ตลอดจนการให้ความหมายและคุณค่าของคำว่า “ความดี ความเจริญทางสังคม และการพัฒนาเทคโนโลยี” ผลจากการนำวัฒนธรรมจากโลกตะวันตกเข้ามาประยุกต์ใช้ในสังคมไทย ได้ส่งผลกระทบต่อการบริโภค แบบแผนการเลี้ยงดูและปฏิสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคมในระดับต่าง ๆ ให้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กระบวนการขัดเกลาทางสังคมมีลักษณะไร้รากฐานทางวัฒนธรรมและขาดโลกทัศน์ทางคุณธรรมและจริยธรรม เป็นปัญหาโครงสร้างความสัมพันธ์ของสังคมไทย การเสื่อมศรัทธาในสถาบันทางศาสนาและคำสอน โดยเฉพาะวงการสงฆ์ไทย มีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้เกิดความเสื่อมศรัทธา ไม่ว่าจะเป็นความสนใจในเรื่องวัตถุนิยมและทุนนิยมที่มากขึ้น การหมกมุ่นกับการแก่งแย่งแข่งขันในชีวิตประจำวัน ข้อจำกัดทางด้านเวลา ความเป็นปัจเจกนิยม ตลอดจนความต้องการทางจิตวิญญาณที่ยึดโยงกับอุดมการณ์ทางโลกที่หลากหลาย และความซับซ้อนของปัญหาชีวิตที่แต่ละคนมีแตกต่างกันออกไป ความทันสมัยและวัตถุนิยมถูกมองว่าไม่เพียงแต่ส่งผลด้านลบต่อพระสงฆ์ไทย หากแต่องค์กรทางศาสนาเองก็ล้วนแล้วแต่เป็นส่วนหนึ่งของความเสื่อมถอยที่มีปัจจัยมาจากความทันสมัยดังกล่าวด้วย

สถานการณ์ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยกำลังจะประสบภาวะวิกฤติ เนื่องจากญาติโยมเริ่มไม่นิยมเข้าวัด ฟังเทศน์ ฟังธรรม หันไปนิยมเดินห้างสรรพสินค้า พักผ่อนหย่อนใจตามสถานที่ธรรมชาติ สวนสาธารณะ โรงหนัง เป็นต้น พระสงฆ์เองและวัดวาอารามต่าง ๆ จำนวนไม่น้อยนั้นต่างเน้นการครอบครองวัตถุ และการแข่งขันกันปลูกสร้างศาสนสถานอย่างใหญ่โตมโหฬาร เพื่อแข่งขันกันดึงดูดความสนใจจากคนชั้นกลางและคนร่ำรวยในเมืองให้หลั่งไหลมาบริจาคทาน เพื่อให้ได้มาซึ่งบุญ ในฐานะของการเป็นหลักประกันสำหรับชีวิตที่ดีขึ้นทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาสมัยใหม่ คณะสงฆ์ไทยยังขาดพระสงฆ์นักพัฒนาที่มีอยู่ในปัจจุบัน มีทั้งตอบโจทย์และไม่ตอบโจทย์ของสังคมไทยอย่างแท้จริง จะเห็นได้ว่าวัดและพระสงฆ์มีความใกล้ชิดกับชุมชนหรือผู้คนจำนวนมาก การพัฒนาพระสงฆ์ วัด และองค์กร

ทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะสามารถนำมาซึ่งกระบวนการพัฒนาทางสังคมที่หลากหลายและขยายผลไปสู่ชุมชนอีกหลาย ๆ ชุมชนต่อไป

๖. พระสงฆ์นักพัฒนา: กลไกการสร้างความเข้มแข็งของสถาบันสงฆ์

พระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับสังคมไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาสังคมมาช้านาน ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณี การดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕ แม้กระหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้นสามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเอง สังคมและประเทศชาติได้อย่างน่าอัศจรรย์ ดังนั้น ในคู่มือเล่มนี้จึงได้รวบรวม **"แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์นักพัฒนา"** เพื่อจะได้ประจักษ์ถึงความสำคัญถึงกลไกทางพระพุทธศาสนา แม้แต่นักคิดระดับชั้นนำ และเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นำไปพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในอนาคต ให้ครอบคลุมทั้ง ๒ มิติ คือ ๑) สังฆพัฒนาสุขาภิบาล ๒) สังฆพัฒนาสุขภาวะ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. พระพุทธศาสนาทุนอันยิ่งใหญ่เพื่อพัฒนาประเทศไทย

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้กล่าวในหนังสือ "พระพุทธศาสนาทุนอันยิ่งใหญ่ในการพัฒนาประเทศไทย"เป็นแนวคิดที่เกี่ยวกับพระสงฆ์นักพัฒนาไว้ดังนี้

๑) ทุนทางพระพุทธศาสนา ประเทศไทยมีทุนประเภทต่าง ๆ มากมาย ทั้งทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางศาสนาธรรม และอื่น ๆ ถ้าเข้าใจเห็นคุณค่า และนำมาเป็นพลังพัฒนาประเทศไทย เราจะสามารถสร้างประเทศไทยที่น่าอยู่อย่างสูงสุด

แต่การศึกษาแบบปัจจุบันที่ดำเนินมาร้อยกว่าปี ซึ่งเน้นการท่องวิชาในตำราทำให้คนไทยขาดจาก "รากเหง้า" ของตนเอง ดั่งคำของพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ที่ทรงเตือนไว้ล่วงหน้า เมื่อการศึกษาแบบนี้ออกมาได้ ๘ ปี การศึกษาที่เอาการท่องวิชาเป็นตัวตั้งที่ดำเนินการมากว่า ๑ ศตวรรษ ได้สร้างคนไทยที่ไม่รู้ความจริงของแผ่นดินขึ้นมาเต็มประเทศ การที่มีความรู้ทางเทคนิคบางประเภทตามวิชาที่เรียน โดยไม่รู้ความจริงของแผ่นดินไทย ทำให้ทำอะไรไม่ถูกหรือทำสิ่งที่เป็นโทษ ประเทศไทยจึงสะสมปัญหามากขึ้นจนวิกฤตและหาทางออกจากวิกฤตไม่ได้ คนไทยจะต้องหันมาดูว่าเรามีทรัพยากรหรือมีทุนอะไรอยู่บ้างและต้องพัฒนาจากสิ่งที่เรามีไม่ใช่พัฒนาจากสิ่งที่เราไม่มีสิ่งที่เรามีหลายอย่างก็มีค่ายิ่งนักมากกว่าประเทศอื่น

พระพุทธศาสนาเป็นทรัพยากรอันมหาศาลของสังคมไทย ประเทศไทยมีวัดอยู่ประมาณ ๓๐,๐๐๐ วัด มีพระประมาณ ๒๕๐,๐๐๐ รูป มีสามเณรประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ รูป มีประชาชนที่ศรัทธาในพระพุทธศาสนา และมีหลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นบุคคลผู้ทรงปัญญาสูงสุด

เมื่อทรงค้นพบหลักธรรมก็นำมาบัญญัติ ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติและได้รับผลจากการปฏิบัติต่อเนื่องกันมาหลายพันปี และบัดนี้ชาวตะวันตกก็หันมาสนใจปฏิบัติธรรมกันมากขึ้นโดยเฉพาะการเจริญสติแบบพุทธมีการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสมองในผู้ที่เจริญสติเป็นต้นควรที่สังคมไทยจะต้องหันมามองพระพุทธศาสนาในฐานะทุนอันยิ่งใหญ่เพื่อพัฒนาประเทศไทย

๒) พระสงฆ์ ๔ ประเภท และปฏิปทา

ในความเป็นจริงในสังคมไทยปัจจุบัน และเพื่อประโยชน์ในการทำงานต่อไปอาจแบ่งพระสงฆ์ไทยเป็น ๔ ประเภทมีปฏิปทา และประโยชน์ในการทำงานต่าง ๆ กัน ดังนี้

(๑) พระสงฆ์เชิงวัฒนธรรมแบบชาวบ้าน

พระสงฆ์เชิงวัฒนธรรมแบบชาวบ้าน หมายถึงพระสงฆ์ส่วนใหญ่ที่เป็นลูกชาวบ้าน มีวิถีชีวิตแบบชาวบ้านในสายตาของคนสมัยใหม่อาจจะเห็น

ว่าท่านมีความรู้น้อย ไม่ทันสมัย แต่ถ้าเข้าใจหน้าที่เชิงวัฒนธรรมของวัดและพระสงฆ์จะรู้ว่าท่านทำประโยชน์มหาศาล

คนสมัยใหม่ด้วยการศึกษาที่ตัดขาดจากรากเหง้าของตนเอง ดังกล่าวในตอนที่ ๑ ไม่เข้าใจความหมายและความสำคัญของคำว่า "วัฒนธรรม" คิดแต่ว่าคือศิลปวัตถุร้องรำทำเพลง แท้ที่จริงแล้ววัฒนธรรมหมายถึงวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มชนที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมของกลุ่มชนนั้นอยู่วิถีชีวิตร่วมกันทำให้มีความอบอุ่นมีพลังมีปัญญา

ร่วมกันที่เรียกว่าภูมิปัญญาเพื่อจัดการการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลทั้งระหว่างคนกับคนและระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมวิถีชีวิตร่วมกันหรือความเป็นชุมชนจะดูแลเรื่องความยุติธรรมการจัดการการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นธรรมและยั่งยืนวิถีชีวิตร่วมกันอย่างสมดุลจึงเป็นศีลธรรมความสมดุลทำให้เกิดความยั่งยืนวิถีชีวิต ชุมชนหรือวิถีเชิงวัฒนธรรมจึงยั่งยืนมาได้ประมาณ ๑๐,๐๐๐ ปี

สังคมสมัยใหม่เน้นความเป็นปัจเจก อย่างสุดโต่งแบบตัวใครตัวมัน ผู้คนจึงว้าเหว่ ขาดความอบอุ่น เครียด มีความทุกข์ก็ไม่รู้จะพึ่งใคร การฆ่าตัวตายจึงสูง เมื่อเป็นเรื่องตัวใครตัวมัน การนึกถึงคนอื่นก็มีน้อยความเสื่อมเสียทางศีลธรรมก็มีมาก ความยุติธรรมก็มีต่ำ คดีความเกี่ยวกับความยุติธรรมก็ล้นโรงล้นศาล จนระบบความยุติธรรมโดยรัฐก็รับมือไม่ไหว กลายเป็นระบบความยุติธรรมที่ไม่ยุติธรรม เพราะขาดระบบความยุติธรรมชุมชน ซึ่งมีพ่อเฒ่าพ่อแก่ พระครู ปราชญ์ชาวบ้าน เข้ามาช่วยดูแลให้อยู่ด้วยกันอย่างเป็นธรรม

เราจึงเห็นภาพของคนสมัยใหม่ที่เป็นปัจเจก เครียด และไม่เข้าใจบริบทเชิงวัฒนธรรมของวัด

ลองไปดูวัดของชาวบ้านหรือของชุมชนก็ยังเห็นเงาของการที่วัดเคยเป็นศูนย์กลางของชุมชนวัดเป็นที่ที่ชาวบ้านใช้พบปะกันในการทำบุญตามประเพณีต่าง ๆ ในงานสวดศพที่เพื่อนบ้านญาติที่พระชาวบ้านรู้จักและรู้จักชาวบ้านได้มาพบปะพูดคุยด้วยความสนิทสนม ให้ความอบอุ่นทางจิตใจคนที่มาอาศัยข้าววัดก็ไม่ได้มีใครอดตาย วัดจำนวนมากหรือทุกวัดเป็นที่พักของนักเรียนนักศึกษาที่ยากจนคนที่ยากจนจะเอาเงินไปจ่ายค่าหอพักเดือนละอย่างน้อย ๒-๓ พันบาท

หลายวัด พระท่านรับเด็กที่ยากจนมาบวชจะได้มีอาหารบิณฑบาตและได้เรียนหนังสือ เท่ากับเปิดโอกาสชีวิตให้คนจน ถ้าจำนวนมากทำหน้าที่เป็นจิตแพทย์โดยไม่รู้ตัว คนมีความทุกข์มี จำนวนมาก จิตแพทย์ดูแลไม่ไหวหรือเข้าไม่ถึงจิตแพทย์ ไปวัดได้ไหว้พระในโบสถ์ฟังพระเทศน์บ้างสนทนาธรรมบ้างสบายใจขึ้นมากนี่คือตัวอย่างของบทบาท ของวัด และพระสงฆ์เชิงวัฒนธรรมหรือการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นการช่วยเหลือความเหลื่อมล้ำเป็นตาข่ายสอนคน ที่จนสุด ๆ ไว้ไม่ให้ย่ำแย่จนเกินไป เป็น safety net แค่นี้ก็จะเห็นว่าวัดและพระสงฆ์ทำประโยชน์มหาศาลเพียงใด

ถ้าเราเห็นความสำคัญและคุณค่าของท่านสนับสนุนและทำงานร่วมกับท่านวัดและพระสงฆ์เชิงวัฒนธรรมก็ยังทำประโยชน์อย่างอื่นได้มาก เช่น การทำบริเวณวัดให้สะอาดร่มรื่นมีต้นไม้มากมีความสงบคนในเมืองขณะนี้มีความเครียดมากมานั่งพักผ่อนในบริเวณ วัดที่สะอาด สงบ ก็จะคลายเครียดยิ่งได้เข้าไปกราบพระในโบสถ์จิตใจยิ่งดีขึ้น ถ้าทุกวัดมีอาจารย์สอนวิปัสสนากรรมฐานได้ยิ่งวิเศษ นอกจากนั้น บางวัดยังดูแลผู้สูงอายุโดยที่ผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ลูกหลานก็ถูกบีบคั้นโดยสภาวะทางเศรษฐกิจ ต้องทำงานตัวเป็นเกลียวยังไม่พอกินพอใช้ไม่มีเวลาดูแลพ่อแม่ที่แก่เฒ่า มีความเครียดและความทุกข์ใจเป็นอย่างยิ่งเพราะใครๆ ก็รักพ่อแม่ถ้าพ่อแม่ได้อยู่กับพระนั่นคือผู้สูงอายุไปใช้เวลากลางวันที่วัด ได้พบปะพูดคุยทำกิจกรรมร่วมกัน ได้ฟังพระเทศน์บ้าง ได้เจริญกรรมฐานบ้าง จะเป็นคุณภาพชีวิตของ

ผู้สูงอายุขณะนี้ทางโลกไม่มีทางรับมือเรื่องผู้สูงอายุถ้าสามารถพึ่งใบบุญวัดได้ ในเรื่องนี้ทั้งรัฐและราษฎร์ จะไม่มีวันลืมบุญคุณของวัดทีเดียว

ขณะนี้การบริหารวัดเป็นภาระหนักของสมภาร ในครั้งพุทธกาล พระพุทธองค์ไม่ได้บริหารวัด บริหารแต่ธรรม อนาถบิณฑิกเศรษฐีบริหารวัดเชตวัน นางวิสาขามหาอุบาสิกาบริหารวัดบุพพาราม พระเจ้าพิมพิสารบริหารวัดเวฬุวัน ผู้นำชุมชนและนักธุรกิจที่ใส่ใจในพระพุทธศาสนาและบริหารจัดการเก่ง ๆ น่าจะต้องเข้ามาช่วยดูแล วัดร่วมกับพระสงฆ์ เป็นการแบ่งเบาภาระของท่านและทำให้วัดเป็นสัปปายะสถานและโบราณสถานอันอนุรักษ์ไว้ได้อย่างงดงามเป็นต้น

(๒) พระสงฆ์เชี่ยวชาญวิปัสสนากรรมฐาน

ขณะนี้ประชาชน สนใจการเจริญวิปัสสนากรรมฐานกันมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ พระสงฆ์ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องวิปัสสนากรรมฐานจึงมีประโยชน์ยิ่งนัก ตั้งพระวิปัสสนากรรมฐานที่ฝึกกันเองตามสำนักต่าง ๆ และที่คณะสงฆ์จัดขึ้นอย่างเป็นทางการ เช่น ที่เจ้าคณะใหญ่หนกลางเป็นประธานจัดอบรมรุ่นละ ๑,๐๐๐ รูป โดยมีทุนเล่าเรียนหลวงสนับสนุนด้วย ฆราวาสที่สอนวิปัสสนากรรมฐานก็มีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ พระสงฆ์กับฆราวาสจะร่วมมือกันทำหรือแยกกันทำก็ล้วนแต่เป็นเรื่องที่ดี ขณะนี้คือมนุษย์และองค์กรต่าง ๆ จะเจริญสติกันมากขึ้นไปเรื่อย ๆ จนพยากรณ์ ได้ว่าโลกในอนาคต จะเป็นโลกแห่งการเจริญสติ องค์กรต่าง ๆ จะประกาศตัวเป็นองค์กรเจริญสติ เช่น มหาวิทยาลัยแห่งการเจริญสติ บริษัทแห่งการเจริญสติ ฯลฯ การที่พระพุทธเจ้าได้ทรงค้นพบการเจริญสติ และนำมาทรงสอนไว้อย่างพิสดารไม่ว่าจะเป็นอานาปานสติภาวนาหรือมหาสติปัฏฐาน ๔ ก็ตาม จึงเป็นเทคโนโลยีที่มีคุณมหาศาลต่อ

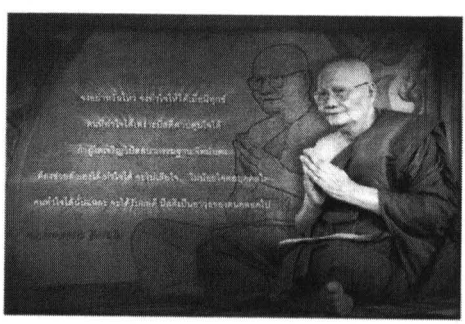

มนุษย์ชาติ ฉะนั้นพระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญวิปัสสนากรรมฐาน ยิ่งมีมากทั้งจำนวนและคุณธรรมยิ่งเป็นการดียิ่งนัก

(๓) พระสงฆ์นักวิชาการและพัฒนา

มีพระสงฆ์อีกประเภทหนึ่งที่ทรงความรู้ธรรมะลึกซึ้งหลายรูปได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค และรู้เท่าทันโลก วิสัย สมัยใหม่ด้วยบางรูปได้ปริญญาโท ปริญญาเอกจากต่างประเทศหรือเคยไปปฏิบัติงานพระธรรมทูตในยุโรปและสหรัฐอเมริกาทำให้มีโลกธาตุสากลท่านเหล่านี้มีหัวใจแนวทางพัฒนา และหลายรูปมีความสามารถในการจัดการสูงความสามารถในการจัดการมีความสำคัญมากเพราะการจัดการคือการเชื่อมโยงให้เกิดอรรถประโยชน์

พระสงฆ์นักวิชาการและพัฒนานี้ท่านมีใจความสำคัญของพระสงฆ์ประเภทที่ ๑ ประเภทที่ ๒ และประเภทที่ ๔ ซึ่งจะกล่าวต่อไป และเข้าใจโลกสมัยใหม่ด้วย จึงสามารถเชื่อมโยงตั้งคณะสงฆ์และฆราวาสเพื่อการพัฒนาโดยมีหลักธรรมเป็นฐาน เพราะท่านมั่นในหลักธรรมะด้วยประสงค์นักวิชาการและพัฒนามีไม่ใช่น้อยและมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ถ้าเราเข้าใจเห็นคุณค่าของท่านและสนับสนุนท่านท่านจะเป็นทุนอันยิ่งใหญ่ในทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาประเทศไทยและต่อไป

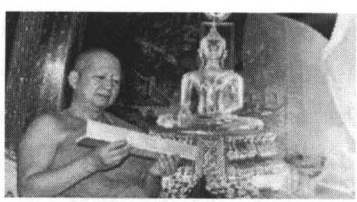

(๔) พระผู้ใหญ่ พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์สูง

พระผู้ใหญ่มีอาวุโสสูง ล่วงการผ่านวัยมามาก มีประสบการณ์สูงมีลูกศิษย์ลูกหาที่เคารพนับถือท่านมากทรงสมณศักดิ์สูงและมีตำแหน่งบริหารที่สูงสุดก็คือ เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม ถ้าเราเคารพนับถือท่านการทำการใด ๆ ที่ดีท่านให้การสนับสนุนการนั้น ก็จะมีพลังขับเคลื่อนมากขึ้น ถ้าพระสงฆ์ทั้ง ๔ ประเภท ทำหน้าที่อย่างเชื่อมโยง สร้างสรรค์ และเชื่อมโยงกับชุมชนและสังคม โดยเข้าใจความเป็น

จริงของสังคมปัจจุบัน พระพุทธศาสนาก็จะเป็นทุนอันยิ่งใหญ่เพื่อพัฒนาประเทศไทย ในการนี้ต้องการกลไกเชื่อมโยง สร้างสรรค์

๒. พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม

ในขณะที่ พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. (สุทิตย์ อาภากโร) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับ "บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม" ซึ่งพระสงฆ์ที่มีบทบาทในการพัฒนาบุคคลและสังคม เช่น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) พระอุดมประชาทร (อลงกต ติกฺขปญฺโญ) พระโสภณพัฒโนดม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ) พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) รวมทั้ง เครือข่ายเสขิยธรรม เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ เสถียรธรรมสถาน และยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ล้วนมีบทบาทและกระบวนการพัฒนาสังคมที่หลากหลาย สามารถเป็นผู้นำทางให้พุทธศาสนิกชน และผู้สนใจมาเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองและสังคม โดยแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ ดังนี้

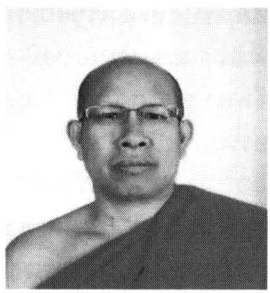

๑. บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม

๒. บทบาทของเครือข่ายและองค์กรพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม

เมื่อกล่าวโดยสรุป ในประเด็นเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการของกลุ่มพระสงฆ์และองค์กรพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาสังคม บทบาทของพระสงฆ์และองค์กรพระพุทธศาสนานั้นมีเป้าหมายหลักเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาและกำกับตนเองเพื่อลดละตัณหากิเลสภายในของมนุษย์เพื่อพัฒนาจิตใจและปัญญาของบุคคลเพื่อพัฒนาชีวิตของบุคคลให้มีความงดงามทั้งกายวาจาใจและปัญญา เพื่อให้เข้าถึงสัจธรรมของชีวิตเพื่อเป็นการเสริมสร้างจริยธรรมของบุคคลเสริมสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์เพื่อการสร้างประโยชน์เกื้อกูลต่อตนเองและการพัฒนาสังคมการอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมการจัดสวัสดิการชุมชน การสังคมสงเคราะห์ชุมชนและการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาวัฒนธรรมท้องถิ่นดังนี้

๑. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยวิถีแห่งการปฏิบัติภาวนาและการพัฒนาสังคม

๒. การนำหลักธรรมมาประยุกต์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๓. การพัฒนาและฟื้นฟูชนบทเพื่อให้ชุมชนสังคมมีความเข้มแข็งยั่งยืน

๔. การจัดการ สวัสดิการชุมชนเช่นการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสงเคราะห์ชุมชนสังคม

๕. การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาและปฏิรูปคณะสงฆ์ โดยการแสดงถึงความประหยัด เป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาตนเองและสังคม

๖. การส่งเสริมด้านจิตวิญญาณและการภาวนาต่อสาธารณชน

๗. การจัดการศึกษาทางเลือกและการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาส

๘. การดูแลผู้ป่วยเอดส์

๙. การสื่อสารการเผยแผ่ศาสนธรรมและการประยุกต์พิธีกรรมให้สอดคล้องกับยุคสมัย

๑๐. การจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาวิถีชีวิตและความเป็นอยู่

๑๑. การส่งเสริมสันติภาพและสันติวิธี

๑๒. การพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์และเครือข่ายทางสังคม เพื่อนำเสนอแนวทางและรูปแบบการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธธรรม

๑๓. การป้องกัน แก้ไข เยียวยาปัญหายาเสพติด

๑๔. การส่งเสริมและพัฒนาเยาวชน

๑๕. การอนุรักษ์ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรม

๑๖. การส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างศาสนา

๑๗. การสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

โดยมีเป้าหมายหลัก คือการใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาควบคู่กับการพัฒนาชีวิตและสังคม เพื่อให้บุคคลพึ่งพาตนเองได้ มีการยึดมั่นในความดี มีการช่วยเหลือแบ่งปัน สร้างความผูกพันด้วยกิจกรรมการพัฒนา มีการสื่อสารเพื่อให้คนเข้าถึงสัจธรรมด้วยวิธีการปฏิบัติ จากการดำเนินชีวิตและการพัฒนาสังคมโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของบุคคลสังคม และสิ่งแวดล้อม

๓. พระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาวะ

ปัจจุบันพระสงฆ์มีการตื่นตัวในด้านสุขภาวะแบบองค์รวม มีการรวมกลุ่มทำงานด้านสุขภาพหลายกลุ่ม ที่เด่นชัด คือ กลุ่มศาสนธรรม ซึ่งทำงานจิตอาสาขับเคลื่อนด้านสุขภาพที่เน้นนำผู้ป่วยให้เกิดการเรียนรู้ในการดูแลสุขภาพ นอกจากนั้นยังมีกลุ่มพระสงฆ์นักพัฒนาที่ทำงานด้านสุขภาพจนสามารถผลักดันประเด็นด้านสุขภาพของพระสงฆ์ “เรื่องพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาวะ” ผ่านสมัชชาสุขภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ข้อที่ ๑ โดยขอให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (ซึ่งเป็นหน่วยงานที่สนองงานคณะสงฆ์) เป็นหน่วยงานหลักในการประสานกับกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงวัฒนธรรม สถาบันวิชาการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชนและภาคีเครือข่ายภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังนี้

๑.๑ พัฒนาแนวทางการปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์ ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและสถานการณ์ด้านสุขภาพ

๑.๒ ร่วมกับเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา ดำเนินการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนวัดส่งเสริมสุขภาพ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์และชุมชน

๑.๓ ดำเนินการและพัฒนาการขึ้นทะเบียนพระสงฆ์ และจัดทำระบบฐานข้อมูลพระสงฆ์ทั่วประเทศ เพื่อประโยชน์ด้านสิทธิและสวัสดิการอันพึงมีพึงได้ของพระสงฆ์ โดยให้คำนึงถึงความถูกต้องของสถานะความเป็นพระสงฆ์

๑.๔ ส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาองค์กรคณะสงฆ์ และเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา โดยมีภิกษุเป็นแกนนำ ในการดำเนินการเพื่อดูแลสุขภาพตนเองและพระสงฆ์ในพื้นที่รับผิดชอบ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการ สร้างสุขภาวะของชุมชน โดยคำนึงถึงการพัฒนาจิต เช่น การทำสมาธิภาวนา การเดินจงกรม ทั้งนี้ให้มีการสนับสนุนภิกษุได้เข้าศึกษาเรียนรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และการปฐมพยาบาลเบื้องต้น

๑.๕ ร่วมกับองค์กรชุมชน ในการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในพื้นที่ ให้ครอบคลุมและทั่วถึง

๑.๖ ร่วมกับคณะสงฆ์ กระทรวงศึกษาธิการ มหาวิทยาลัยสงฆ์ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ส่งเสริมและสนับสนุนการบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับ“พระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาวะ”ไว้ในหลักสูตรต่างๆ ของพระสงฆ์ ได้แก่ หลักสูตรการอบรมพระสังฆาธิการ หลักสูตรของมหาวิทยาลัยสงฆ์ หลักสูตรพระธรรมจาริก และหลักสูตรพระสงฆ์นักพัฒนา

ข้อที่ ๒ ขอให้กระทรวงสาธารณสุข ดำเนินการ และประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน/ภาคี/เครือข่าย ที่ให้บริการด้านสุขภาพทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คณะสงฆ์ ชุมชน และภาคประชาชน ในพื้นที่ ดำเนินการ

๒.๑ พัฒนาระบบและรูปแบบการบริการด้านสุขภาพการตรวจสุขภาพเบื้องต้น การตรวจคัดกรองโรคเรื้อรัง การติดตามเยี่ยมและการดูแลพระสงฆ์ที่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ทุพพลภาพ อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง

๒.๒ รณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักในการถวายสังฆทานด้วยอาหารและเครื่องดื่มที่ไม่เป็นโทษต่อสุขภาพพระสงฆ์ และหลีกเลี่ยงหรืองดเว้นสิ่งที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุหรี่ที่จะก่อให้เกิดโรคเรื้อรัง

ข้อที่ ๓ ขอให้สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ปรับปรุงหลักเกณฑ์การให้บริการของสถานบริการสาธารณสุข เพื่อเอื้อให้พระสงฆ์ได้เข้าถึงบริการด้านสาธารณสุข สามารถรับบริการได้ทุกสถานบริการ

สาธารณสุขของรัฐและเอกชนที่เป็นเครือข่ายบริการของสำนักงานหลักประกันสุขภาพในพื้นที่

ข้อที่ ๔ ขอให้กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุข ส่งเสริมสนับสนุนให้มหาวิทยาลัยสงฆ์ทุกแห่ง และสถาบันการศึกษาอื่นๆ ทำการศึกษาวิจัยและสร้างนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ รวมทั้งพัฒนารูปแบบการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับพระสงฆ์

ข้อที่ ๕ ขอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ เปิดโอกาสให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมเป็นคณะทำงานหรือคณะกรรมการในการพัฒนาระบบสุขภาวะของชุมชน

ข้อที่ ๖ ขอให้คณะสงฆ์ และเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา

๖.๑ พัฒนารูปแบบ แนวทาง กระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมและสนับสนุน การพัฒนาสุขภาวะของพระสงฆ์และชุมชน โดยมีพระสงฆ์เป็นแกนนำ

๖.๒ ร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข ดำเนินการพัฒนาวัดให้ผ่านเกณฑ์มาตรฐานวัดส่งเสริมสุขภาพเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามแผนงานที่จะกำหนดขึ้นร่วมกัน

ข้อที่ ๗ ขอให้สมาชิกสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ส่งเสริมสนับสนุนและนำประเด็น “พระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาวะขับเคลื่อนในระดับพื้นที่ต่อไป

ข้อที่ ๘ ขอให้เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ รายงานความก้าวหน้าต่อสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๗

พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ,รศ.ดร. ได้สรุปว่า ทั่วประเทศมีวัดประมาณ ๓๐,๐๐๐ วัดโดยเฉลี่ยมีตำบลละ ๕ วัดเรียกว่ากระจายกันอยู่ทั่วทุกพื้นที่การพัฒนาต้องเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง วัดจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งของการพัฒนาอย่างบูรณาการในพื้นที่ ทั้งพระสงฆ์และฆราวาสที่เป็นผู้นำชุมชน ควรร่วมกันคิดว่าบทบาทของวัดในสังคมสมัยใหม่ควรจะมีอะไรได้บ้าง เช่น

๑. การพัฒนาทางกายภาพ ทำบริเวณวัดให้สะอาดร่มรื่นมีต้นไม้มาก แม่น้ำลำคลองสะอาดเป็นสัปปายะสถาน ที่ผู้คนสามารถเข้ามานั่งพักผ่อนหย่อนคลาย เพราะคนสมัยใหม่มีความเครียดจัดได้เข้าไปวัด เข้าไปไหว้พระในพระอุโบสถ ด้วยก็ยิ่งดี วัดต้อง สามารถอนุรักษ์โบราณวัตถุ ที่มีในวัดให้ดีอาจเหลือความสามารถของพระถ้ามีศิลปินนักธุรกิจที่รักกันพระศาสนาและกรมศิลปากรเข้ามาช่วยก็จะดี

๒. มีอาจารย์สอนวิปัสสนากรรมฐาน วัดทุกวัดควรเป็นวัดที่สอนวิปัสสนากรรมฐานสังคมอนาคตจะมีผู้ฝึกเจริญสติมากขึ้นเรื่อย ๆ และจะมีองค์กรเจริญสติเช่นมหาวิทยาลัยแห่งการเจริญสติบริษัทแห่งการเตือนสติวัดควรสร้างและแสวงหาอาจารย์สอนวิปัสสนากรรมฐานที่เก่ง ๆ ทั้งพระและฆราวาส

๓. วัดเป็นสัปปายะสถานสำหรับผู้สูงอายุสังคมปัจจุบันและอนาคต จะเป็นสังคมผู้สูงอายุสังคมสมัยใหม่ลูกหลานต้องทำงานเลี้ยงชีพเหนื่อยและเครียดไม่มีเวลาดูแลพ่อและแม่เหมือนสังคมโบราณ ผู้สูงวัยจะว้าเหว่ เดียวดาย ขี้เกียจบางคนถึงกับ คิดฆ่าตัวตายเพราะความเหงา ถ้าวัดเป็นสัปปายะสถานเป็นที่ที่ประชาชนในละแวกชุมชนสามารถพาพ่อและแม่ผู้สูงอายุมาฝากไว้ที่วัดในเวลากลางวันเมื่อถึงเวลาเลิกงานก็ค่อยกลับมารับ โดยผู้สูงอายุมีกิจกรรมร่วมกันที่วัดฟังพระเทศน์บ้าง บางวัดจัดให้มีโรงเรียนผู้สูงอายุทำให้หายเหงามีความสุขอย่างนี้ก็จะได้บุญยิ่งนัก

๔. ส่งเสริมสัมมาชีพ ชุมชนวัดรอบวัดอาจเต็มไปด้วยความยากจน การส่งเสริมสัมมาชีพ เต็มพื้นที่ ที่เป็นทิศทางใหญ่ของประเทศ เพราะถ้ามีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ย่อมเกิดความร่มเย็นเป็นสุข การลักขโมยจะไม่มีการพนันจะลดลงและยาเสพติดก็จะลดลง ถ้าวัดสามารถส่งเสริมสมาชิกทางใดได้บ้างก็จะเป็นการดี เช่น จ้างคนทำความสะอาดบริเวณวัด ปลูกต้นไม้ เก็บขยะ ลอกคูคลองหรือ เป็นต้น

๕. ส่งเสริมการอ่าน คนไทยอ่านหนังสือน้อยเป็นชาติพูดมากกว่าชาติอ่านชาติเขียน ถ้าไม่อ่านจะไม่เข้าใจเรื่องที่ซับซ้อนการฟังวิทยุและโทรทัศน์ก็ไม่เข้าใจเรื่องที่ซับซ้อนในขณะที่ปัจจุบันเต็มไปด้วยเรื่องที่ซับซ้อนจึงจำเป็นต้องสร้างวัฒนธรรมการอ่านวัดอาจมีบทบาทได้มากเช่นส่งเสริมชมรมรักการอ่านในชุมชน เป็นที่ตั้งของห้องสมุดชุมชนหาหนังสือดี ๆ มาให้ประชาชนอ่าน

๖. ส่งเสริมการศึกษา ขณะที่ระบบการศึกษาที่เป็นทางการภาครัฐประสบความติดขัด ถ้าวัดสามารถจัดการศึกษาทางเลือกที่แตกต่างไปจากการศึกษาภาครัฐ ก็สามารถพัฒนาคนได้เต็มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ได้มากกว่าก็จะเป็นของที่เป็นประโยชน์ใหญ่มาก

๗. ส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ชุมชนและสร้างพิพิธภัณฑ์ที่วัด ประวัติศาสตร์ชุมชนมีความสำคัญที่ทำให้ชุมชนเข้าใจและภูมิใจในรากเหง้าของตัวเอง และการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนวัดอาจร่วมกับผู้นำอื่นๆ ส่งเสริมให้มีการศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ชุมชนและจัดทำพิพิธภัณฑ์ชุมชนจัดตั้งอยู่ที่วัดหรือที่อื่นในชุมชนก็สุดแต่จะตกลงกัน

๘. เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจชุมชนมีความสำคัญยิ่งการท่องเที่ยวชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของความเข้มแข็งชุมชนวัดเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวชุมชนท่าวัดมีการจัดการดีสะอาดร่มเย็นมีโบราณสถานมีศิลปกรรมที่น่าสนใจมีประวัติศาสตร์ที่ชวนอยากให้มาดูมีพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเป็นที่เลื่องลือ

๙. พระสงฆ์เข้าร่วมสภาผู้นำชุมชน ชุมชนเข้มแข็งเป็นหัวใจของการพัฒนายั่งยืน เป็นอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนา ชุมชนจะเข้มแข็งต่อเมื่อมีการรวมตัว ร่วมคิดร่วมทำ ตามหลักอปริหานิยธรรมของผู้นำในชุมชน เกิดเป็นสภาผู้นำชุมชนมีองค์กรจำนวนมากทั้งภาครัฐและเอกชนที่ทำงานส่งเสริมองค์กรชุมชนพระสงฆ์ที่วัดก็ถือเป็นผู้นำชุมชนควรร่วมมือกับผู้นำอื่นๆในชุมชน เกาะตัวเป็นสภาชุมชนหรือองค์กรชุมชนขับเคลื่อนการทำข้อมูลชุมชน ทำแผนชุมชน และขับเคลื่อนการพัฒนาตามแผนชุมชน ภาพพระสงฆ์ร่วมในกระบวนการชุมชนจะปรากฏบทบาทของวัดเป็นอันมากใน

การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในสมัยโบราณวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ในสมัยปัจจุบันก็ควรพักฟื้นบทบาทของวัด กับความเข้มแข็งของชุมชน

"……ถ้าวัดทั่วราชอาณาจักร ทำงานร่วมกับชุมชน เพื่อความเข้มแข็งของชุมชนจะเป็นพลังการพัฒนาประเทศไทยที่ยิ่งใหญ่ และเป็นการประกอบพุทธบริษัท ๔ ให้สมบูรณ์เป็นพลังในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา.....(ศ.นพ.ประเวศ วะสี)....."

ลำพังพระสงฆ์ในแต่ละวัด อาจจะมีสมรรถนะในการพัฒนาที่แตกต่างกันมากถ้าเครือข่ายพระสงฆ์เพื่อพัฒนาประเทศไทยที่ประกอบด้วยพระสงฆ์ ๓ ประเภทก็คือ พระสงฆ์นักวิชาการและพัฒนาตามที่กล่าวไปแล้ว จะช่วยประสานงานส่งเสริมให้วัดต่างๆ ทำงานร่วมกันได้ ก็จะเกิดอานิสงส์อีกมากมาย

๔. โครงสร้างการทำงานของพระสงฆ์นักพัฒนา

โครงสร้างการทำงานของคณะสงฆ์ในปัจจุบันตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕) มีลักษณะรวมศูนย์อำนาจในด้านต่างๆ ของคณะสงฆ์ไว้ที่ส่วนกลางโดยมีกรรมการมหาเถรสมาคมที่เป็นพระภิกษุที่มีอายุมากมีสมณศักดิ์สูง ในระดับชั้นพระราชาคณะขึ้นไปเป็นกรรมการ โดยต้องรับภาระในการบริหารอำนาจในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านบริหาร ด้านนิติบัญญัติและด้านตุลาการ เพียงคณะเดียว และต้องรับภาระงานคณะสงฆ์มากมายตามจำนวนของพระภิกษุ-สามเณร ประมาณสามแสนกว่ารูป โดยหลักมหาเถรสมาคม ต้องรับหน้าที่ทางการบริหาร เช่น การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ จัดแบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค แต่งตั้งและถอดถอนผู้ปกครองคณะสงฆ์ หากพิจารณาจากภาระหน้าที่ที่ดังที่กล่าวมา โครงสร้างอำนาจตามพระราชบัญญัติจึงเต็มไปด้วยความเป็นองค์กรรวมศูนย์ ที่ทุก ๆ ปัญหาและทุก ๆ กระแสจะมุ่งตรงไปยังมหาเถรสมาคม

ในปัจจุบันมหาเถรสมาคมได้ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจนำไปสู่การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา โดยได้แต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาตามภารกิจงานคณะสงฆ์ ๖ ด้าน ประกอบด้วย ๑. ด้านการปกครอง ๒. ด้านการศาสนศึกษา ๓. ด้านการเผยแผ่ ๔. ด้านการ

สาธารณูปการ ๕. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และ ๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

จากแนวทางการกระจายอำนาจของมหาเถรสมาคมดังกล่าว ผนวกกับการที่คณะสงฆ์มีการระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา สะท้อนให้เห็นทิศทางที่ชัดเจนในการพัฒนาคณะสงฆ์ ตามวิสัยทัศน์ "พุทธศาสน์มั่นคง ดำรงศีลธรรม นำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน" ทั้งนี้ ศาสตราจารย์ นพ. ประเวศ วะสี ได้เสนอทัศนะเพื่อการทำงานของคณะสงฆ์ไว้ชัดเจนและมีความสมดุลของทุกองคาพยพไว้ว่า ระบบการบริหารคณะสงฆ์ที่เป็นทางการก็เหมือนระบบราชการ ที่รวมศูนย์อำนาจการปกครอง และเน้นที่การบังคับบัญชาเป็นแนวดิ่งลงไปจากมหาเถรสมาคม ระบบนี้มีประโยชน์ในการสร้างความเป็นปึกแผ่น แต่ไม่สามารถเผชิญความซับซ้อนและยากของสังคมสมัยใหม่ การแก้ไขไม่ใช่ทุบทิ้งหรือผ่าตัดอะไรอย่างที่ชอบพูดกัน แต่คือ สร้างกลไกที่ไม่เป็นทางการเข้ามาสานทางราบกล่าวคือ ระบบบริหารที่เป็นทางการนั้น เป็นอำนาจทางดิ่งส่วนกลไกไม่เป็นทางการที่เข้ามาสานทางราบนั้นเป็นกลไกทางปัญญาและสังคม กลไกทั้งสองไม่เป็นปฏิปักษ์แต่สานกัน กล่าวคือ กลไกไม่เป็นทางการทางราบคือ การก่อตัว (Self-organized) ของพระสงฆ์นักวิชาการและพัฒนาเป็นเครือข่ายพระสงฆ์พัฒนาประเทศไทยการก่อตัวขึ้นมาเองทำให้ได้บุคคลที่มีความเหมาะสมมากกว่าโดย

การแต่งตั้งการแต่งตั้งคือความเป็นทางการ การก่อตัวขึ้นคือความไม่เป็นทางการการกระทำใด ๆ ควรมีทั้งกลไกที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการประสานกัน ทำให้เสริมจุดแข็ง กล่าวคือระบบที่เป็นทางการมีจุดแข็งอยู่ที่มีอำนาจสั่งการ ระบบไม่เป็นทางการมีจุดแข็งอยู่ที่ปัญญาและสังคม

ดังนั้น เครือข่ายพระสงฆ์พัฒนาประเทศไทย จึงควรเคารพพระผู้ใหญ่และถักทอกับท่านด้วยความเป็นกัลยาณมิตรต่อกันพระสงฆ์นักวิชาการและพัฒนาอาจรวมตัวกันเป็นกลุ่มเล็กน้อยหลากหลาย และเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายหลายเครือข่ายตามความเหมาะสม อาจมีงานร่วมกับฆราวาสที่มีวัตถุประสงค์ตรงกัน

จากแนวคิดดังกล่าวจึงเป็นการผสานกันอย่างสมดุลในการขับเคลื่อนงานของคณะสงฆ์ จะเห็นได้ว่าในแนวดิ่ง เป็นการขับเคลื่อนของพระสงฆ์สายบริหารที่ต้องดำเนินการตามภารกิจ ๖ ด้าน ในการบริการกิจการคณะสงฆ์ แต่จะถูกทำให้เข้มแข็งมากขึ้นโดยพระสงฆ์ในแนวราบที่ทำงานด้านการพัฒนาในหลากมิติไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาวะ เป็นต้น

๕. พระสงฆ์นักพัฒนาต้นแบบ

๑. พระครูวิบูลสิทธิธรรม ผู้ก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ ท่านพระครูวิบูลสิทธิธรรมได้เห็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ความยากจน การขาดความสามัคคี และความไม่ไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน และปัญหายาเสพติด จึงทำให้ท่านมุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหาเหล่านี้อย่างจริงจัง โดยการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์และศูนย์สาธิตการตลาด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาและยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

ท่านพระครูวิบูลสิทธิธรรมได้นำหลักพุทธธรรมและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ มาใช้ในการดำเนินกิจการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์และศูนย์สาธิตการตลาด โดยยึดหลัก ๔ แนวทาง คือ หนึ่ง: มัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) พอเพียงให้รู้จักประหยัด, สอง: สันโดษ (มีอย่างไรใช้อย่างนั้น) อย่าใช้เกินตัว ให้รู้จักประหยัด, สาม: อัตตาหิ อตฺตโน นาโถ (ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน) รวยจนอยู่ที่เรา เราต้องพึ่งตัวเราก่อนอย่าคิดพึ่งคนอื่น และสี่: สามัคคีธรรม ประชาชนในหมู่บ้านต้องรวมตัวกันช่วยเหลือกันและกัน

ผลประกอบการของกลุ่มในปัจจุบัน มีดังนี้

๑. เกิดกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ มีสมาชิกจำนวน ๑,๐๓๑ คน จำนวนเงินสะสม ๓๙,๙๕๐,๙๓๔ บาท

๒. เกิดศูนย์สาธิตการตลาด จำนวนเงินทุนหมุนเวียน ๕,๖๐๖,๐๒๕ บาท

ผลจากการดำเนินงานนี้ได้ทำดอกผลและประโยชน์กลับไปสู่ชุมชนภายใต้กิจกรรม ดังต่อไปนี้

๑ กิจกรรมนิทรรศการ/บอร์ดประชาสัมพันธ์แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและหลักการทรงงาน

วัดได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ มาเป็นหลักในการปฏิบัติ บริหารจัดการบุคลากรภายในวัด ผ่านกิจกรรมที่เป็นจุดเรียนรู้ และนิทรรศการที่มีชีวิต เช่นป่า ๓ อย่าง เพื่อประโยชน์ ๔ อย่าง โรงสีข้าว อิฐบล็อกประสาน ผักสวนครัว รั้วกินได้ เป็นต้น

๒. มีการจัดศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภายในวัด มีพื้นที่/แปลงสาธิต ถ่ายทอดการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภายในวัด ได้แก่

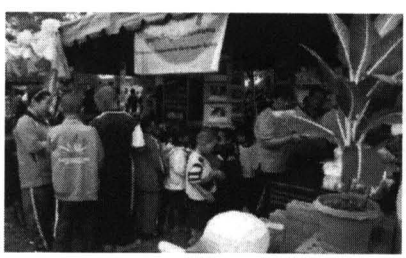

๑) ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง : จากแนวพระราชดำรัสสู่แนวทางปฏิบัติของวัดหนองพยอม พระราชดำรัส ฯ เมื่อวันที่ ๗ มกราคม ๒๕๒๓ ณ โรงแรมริมคำ จังหวัดเชียงใหม่

> "...การปลูกป่าถ้าจะให้ราษฎรมีประโยชน์ให้เขาอยู่ ได้ ให้ใช้วิธีปลูกไม้สามอย่าง แต่มีประโยชน์สี่อย่าง คือ ไม้ใช้สอย ไม้กิน และไม้เศรษฐกิจ โดยปลูกรองรับการชลประทาน ปลูกรับซับน้ำและปลูกอุดช่วงไหล่ตามร่องห้วย โดยรับน้ำฝนอย่างเดียวประโยชน์ที่สี่คือ ได้ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ..."

ป่า ๓ อย่าง หมายถึง ป่าไม้ใช้สอย ป่าไม้กินได้ ป่าไม้เศรษฐกิจ ประโยชน์ ๔ อย่าง หมายถึง ป่าไม้ใช้สอย นำมาสร้างบ้าน ด้ามจอบเสียม เป็นเชื้อเพลิงในการหุงต้ม เป็นต้น ป่าไม้กินได้ นำมาเป็นอาหาร ทั้งพืชกินใบ กินผล กินหัว และเป็นยาสมุนไพร ป่าไม้เศรษฐกิจ เป็นแหล่งรายได้ของครัวเรือน เป็นพืชที่สามารถนำมาจำหน่ายได้ และประโยชน์ในการช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำ สร้างสมดุลของระบบนิเวศ ปกป้องผิวดินให้ชุ่มชื้น วัดมีการปลูกป่า จำนวน ๔ แห่ง เนื้อที่ประมาณ ๑๕๗ ไร่ เพื่อความสมดุลของระบบนิเวศน์

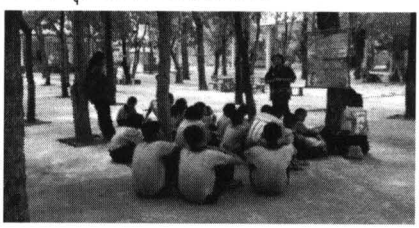

๒) ผักสวนครัว รั้วกินได้เพื่อเป็นตัวอย่างประหยัดรายจ่ายพึ่งตนเอง

๓) อิฐบล็อกประสาน เพื่อเป็นตัวอย่างในการสร้างอาชีพแก่เยาวชน และเป็นสถานที่ฝึกอาชีพอีกทางหนึ่ง นอกเหนือจากการทำเกษตรกร

๔) โรงสีชุมชนเพื่อเป็นตัวอย่างในการสร้างอาชีพแก่เยาวชน และช่วยเหลือตนเอง

หลักและวิธีการบริหารจัดการที่ประสบความสำเร็จ

๑) มีการตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบแต่ละด้าน/กิจกรรม ตามแนวทางของกลุ่มอย่างครบถ้วน

๒) คณะกรรมการแต่ละด้าน/กิจกรรมมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดีและเคร่งครัด

๓) มีการกำหนดกฎ ระเบียบของกลุ่มไว้อย่างชัดเจน และบังคับใช้อย่างเข้มแข็ง

๔). การวางบทบาทและตำแหน่งของพระครูวิบูลสิทธิธรรม เป็นที่ปรึกษา

๕) มีการระดมเงินออมที่สมาชิกมีความสามารถในการออมได้ (ตามความสามารถในการออมของสมาชิก)

๖) ชาวบ้านรอบ ๆ วัด เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการร่วมกับพระ

๗) บริหารจัดการแบบ “ไม่มีพวก ไม่มีหมู่” ปฏิบัติต่อสมาชิกแบบทุกคนมีความเสมอภาคกัน

๘) นำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารจัดการ ได้แก่ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ สามัคคี มีวินัย อดทน อดออม อดกลั้น ก่อให้เกิดความรักความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความรับผิดชอบร่วมกัน ความเสียสละเพื่อส่วนรวม ความเห็นอกเห็นใจความมีเมตตาและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

๓. มีกิจกรรมให้ความรู้ ปลูกฝังหลักธรรมและแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในการประชุมเผยแพร่ การอบรม ผ่านการจัดโครงการ/กิจกรรมคลินิกคุณธรรม ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา หรือสอดแทรกกับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดไม่น้อยกว่าปีละ ๓ ครั้ง ได้แก่

๑) กิจกรรมลานบุญ ลานปัญญา หรือค่ายพุทธบุตร จำนวน ๑ ครั้ง

๒) ค่ายคุณธรรมรักษาศีล ๕ ปีละ ๑ ครั้ง

๓) บรรพชาสามเณรและศีลจาริณี ปีละ ๑ ครั้ง

๔) กิจกรรมการสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

๕) การอบรมธรรมะในโรงเรียนทุกวันศุกร์ของสัปดาห์

๖) การประชุมคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มสะสมทรัพย์ ศูนย์สาธิตการตลาด

๗) การประชุม/อบรมพระ/เณร ประจำเดือน

๘) งานทำบุญข้าวเปลือกประจำปี ปีละ ๑ ครั้ง

๙) สรงน้ำพระในวันสงกรานต์ ปีละ ๑ ครั้ง

๑๐) การทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา

๔. มีการน้อมนำแนวทางการพัฒนาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการทรงงานมาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการแบบบูรณาการ (บวร) ไม่น้อยกว่า ๒ กิจกรรม

มีการน้อมนำแนวทางการพัฒนาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการทรงงานมาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการแบบบูรณาการ (บวร) จำนวน ๒ กิจกรรม ได้แก่

๑) นำแนวคิดให้รู้จักการออม การขยัน อดทน การทำงานเป็นกลุ่มของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เผยแพร่ให้กับโรงเรียนต่าง ๆ เช่น โรงเรียนวัดหนองพยอม ชุมแสงสงครามอุดรคณานุรักษ์ ฯลฯ พร้อมกับมอบทุนการศึกษาปีละ ๑๐ ทุน และเลี้ยงอาหารกลางวันเป็นประจำทุกๆ ปี

๒) วัดหนองพยอมเป็นศูนย์ปฏิบัติธรรม มีการอบรมเด็กโรงเรียนต่าง ๆ ผ่านโครงการ หรือค่ายอบรม ในรอบปีที่ผ่านมา จำนวน ๒๗ โรงเรียน นักเรียน ๔๕๐ คน จำนวน ๕ ครั้ง นำแนวคิดให้รู้จักการออม การขยัน อดทน การทำงานเป็นกลุ่มของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ การเรียนรู้พึ่งตนเองและการช่วยเหลือกันเอง ผ่านโครงการอาชีพทางเลือก เช่น อิฐบล็อกประสาน และโรงสีชุมชน โดยวิทยากรเป็นเยาวชนในหมู่บ้าน

๕. มีการใช้พื้นที่วัดเป็นแหล่งเรียนรู้และจัดกิจกรรมด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรมของชุมชนและการดำเนินชีวิตแบบวิถีวัฒนธรรมไทยจัดมุมสำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้และจัดกิจกรรมด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรมของชุมชนและการดำเนินชีวิตแบบวิถีวัฒนธรรมไทย

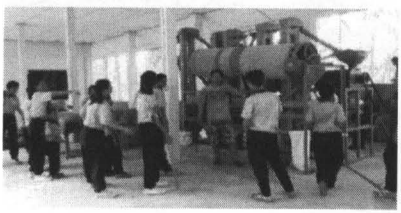

๒. พระครูอุภัยโกศล (หลวงพี่ช้าง)

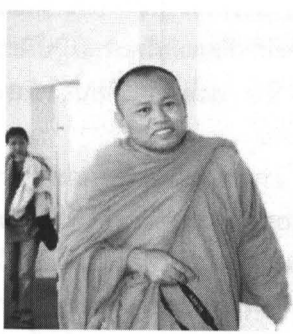

พระครูอุภัยโกศล (เจริญ กิตฺติคุโณ) ได้รับการขนานนามจากชาวบ้านว่า “หลวงพี่ช้างนักพัฒนาแห่งพรหมพิราม” ท่านดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดกรับพวงเหนือและเจ้าคณะตำบลพรหมพิราม ท่านได้ใช้กระบวนการอริยสัจ ๔ ในการพัฒนาคน ชุมชน และสังคม โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีความอ่อนแอและยากจน เช่น เด็ก สตรี ผู้พิการ โดยเน้นการทำประโยชน์ช่วยเหลือและให้โอกาสในการพัฒนาตนเองและยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคลและชุมชน โดยยึดคติที่ว่า “ เพราะชีวิตเลือกเกิดไม่ได้ แต่เลือกที่จะเป็นคนดีหรือเลวได้”

นอกจากนี้ ท่านยังมีกิจกรรมเดลิเวอรี่บุญเพื่อสงเคราะห์และอนุเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้เขาเหล่านั้นมีทุนทรัพย์ในการหล่อเลี้ยงชีวิตให้ดำเนินต่อไปได้ วัดของพระครูอุทัยโกศลได้รับการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่ธรรมและสงเคราะห์เกื้อกูลชุมชนในทุก ๆ ด้านที่ไม่ขัดต่อการกฎหมายและพระธรรมวินัยภายใต้กิจกรรมที่สำคัญ ดังนี้

๑. ด้านศีลธรรมวัฒนธรรม คือ การทำงานที่นำประเพณีขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมที่ดีงามในอดีตกลับมาพัฒนา ปรุงแต่ง สื่อสารประชาสัมพันธ์ให้ทันยุคทันเหตุการณ์มากยิ่งขึ้น ยังคงไม่ทิ้งกาลเวลา ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม สิ่งที่ดีงามที่มีอยู่ ยังคงเต็มเปี่ยมไปด้วยคุณธรรมจริยธรรม และสามารถใช้โอกาสนั้นสร้างให้มีคุณค่า, มูลค่าที่มองเห็นเป็นรูปธรรมได้ และไม่ขัดต่อความศรัทธา และสามารถนำไปเป็นประโยชน์ เกื้อกูลแก่สังคมได้ เช่น เวียนเทียนวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ประเพณีลอยกระทง เทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดก กิจกรรมทอดกฐินสามัคคี ตักบาตรเทโวโรหนะ ประเพณีวันตรุษ วันสงกรานต์ อุปสมบทนาคหมู่เฉลิมพระเกียรติสลากภัตเพลปฏิบัติธรรม ทำบุญกลางบ้าน ตักบาตรทำบุญวันขึ้นปีใหม่ กิจกรรมถวายเทียนจำนำพรรษากิจ กรรมบิณฑบาตข้าวสารอาหารแห้ง เป็นต้น

๒. ด้านสุขภาพอนามัย คือ การทำงานที่เข้าถึงด้านสุขภาพ ด้านงานรณรงค์ป้องกัน ให้กำลังใจเมื่อถึงคราวเจ็บป่วยของประชาชน ใช้โอกาสของประชาชน ใช้พื้นที่ที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้อย่างแท้จริง เช่น กิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษา กิจกรรมเยี่ยมไข้ กิจกรรมออกกำลังกาย กิจกรรมลานวัดลานกีฬา เป็นต้น

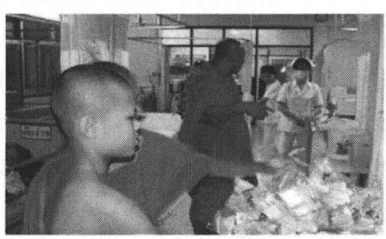

๓. ด้านสัมมาชีพ คือ การทำงานด้านอาชีพที่ถือว่าเป็นปัญหาพื้นฐานปากท้องของประชาชน โดยพระสงฆ์เป็นแกนนำมองหาช่องทาง เสาะแสวงหาทรัพยากร คน วัสดุ อุปกรณ์ที่มีอยู่ใกล้ตัว ผนวกกับนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่นำมาสร้างงานสร้างมูลค่า มีจัดการบริหารจัดการด้านการตลาดผ่านสื่อทีวี เป็นช่องทางเปิดช่องว่างความศรัทธาของประชาชนในสังคมที่มีต่อพระสงฆ์ และได้มีโอกาสช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เช่น กิจกรรมการทำเห็ดฟางแบบโรงเรือน กิจกรรมงานใบตอง กิจกรรมผลิตแผงรับสัญญานทีวี กิจกรรมไม้กวาดดอกหญ้า ทางมะพร้าว กิจกรรมขนมไทย อาหารพื้นบ้าน กิจกรรมเลี้ยงโค กิจกรรมลิเกเด็กกิจกรรมหมวกสาน กิจกรรมจัดสวน กิจกรรมปลูกชะอม กิจกรรมอิฐบล็อก กิจกรรมสานชะลอม เป็นต้น

๔. ด้านสันติสุข คือ การทำงานในด้านความสงบสุขของประชาชน โดยหาทุนจัดตั้งสถานีวิทยุเพื่อเป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์ บอกข่าวสาร เตือนภัยที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สร้างทีมจิตอาสาที่เป็นพระภิกษุและฆราวาสเพื่อให้เหมาะสมกับงานที่จะลงให้ความสงเคราะห์ช่วยเหลือและให้บริการที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสและประชาชนในสังคมตั้งแต่แรกเกิดจนถึงเสียชีวิตนอกจากนั้นแล้วยังออกบรรยายธรรมตามหน่วยงานต่าง ๆ ให้เห็นวิธีการทำงานดูแลทุกข์สุขของประชาชนเพื่อเป็นแบบอย่างต่อไป เช่น กิจกรรมวิทยุชุมชนเตือนภัย กิจกรรมช่วยเหลือผู้ยากไร้ กิจกรรมบรรยายธรรม กิจกรรมเสบียงบุญ กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมการดูแลคนไข้แบบประคับประครองในระยะสุดท้าย และกิจกรรมธนาคารเลือด เป็นต้น

๕. ด้านศึกษาสงเคราะห์ คือ การทำงานในด้านการศึกษาของประชาชน ส่งเสริมสนับสนุนด้านอาชีพ ด้านการศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา ควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้นำความรู้ให้เกิดขึ้นในจิตใจ เช่น กิจกรรมทุนการศึกษา กิจกรรม อ.ป.ต. พรหมพิรามสอนอาชีพ กิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดกรับพวงเหนือ กิจกรรมนักธรรมและธรรมศึกษา กิจกรรมมอบสื่อการเรียนการสอน กิจกรรมอบรมเยาวชน เป็นต้น

๖. ด้านสาธารณสงเคราะห์ คือ การทำงานในด้านสาธารณประโยชน์แก่ประชาชน ส่งเสริมสนับสนุนสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ที่ประชาชนส่วนใหญ่ขาดแคลน เนื่องมาจากงบประมาณทางภาครัฐยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน เช่น กิจกรรมธนาคารเครื่องมือการแพทย์ตำบลพรหมพิราม กิจกรรมสร้างอาคารผู้ป่วยในโรงพยาบาลพรหมพิราม

๗. ด้านกตัญญูกตเวที คือ การทำงานในด้านความกตัญญูกตเวทีแก่ประชาชน ส่งเสริมสนับสนุนความกตัญญูกตเวทีให้เห็นเป็นรูปธรรม ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นเป็นแบบอย่างแก่คนในสังคม เช่น กิจกรรมแจงรวมญาติ กิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ กิจกรรมลูกดีเด่น เป็นต้น

๘. ด้านสามัคคีธรรม คือ การทำงานในด้านความสามัคคีของประชาชน ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนทำงานเป็นกลุ่ม จัดตั้งองค์กรกองทุนเป็นของตนเองเพื่อใช้ในการให้กู้ยืม จัดสวัสดิการช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างเป็นรูปธรรม เช่น กิจกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดกรับพวงเหนือ

กิจกรรมกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลพรหมพิราม กิจกรรมธนาคารเมล็ดพันธุ์ข้าวปลูก กิจกรรมกีฬาประเพณี กิจกรรมปลูกต้นไม้ เป็นต้น

บทที่ ๒

สังฆสงเคราะห์สัมมาชีพ

๑. การขับเคลื่อนสังฆพัฒนาวิชชาลัยในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์ภาค ๖

การขับเคลื่อนโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย ในพื้นที่จังหวัดน่าน จังหวัดเชียงราย และจังหวัดพะเยา ณ วิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติฯ ระหว่างวันที่ ๒๕-๒๗ กันยายน พ.ศ.๒๕๖๐ กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมในการขับเคลื่อนนั้นประกอบด้วยพระสงฆ์ที่มีคุณสมบัติเป็นพระเลขานุการเจ้าคณะ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน หน่วนงานราชการ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัดที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ ๓ จังหวัดที่กล่าวมาแล้ว

เริ่มต้นการขับเคลื่อนโครงการในพื้นที่ คณะทำงานได้เสนอโครงการสังฆพัฒนาวิชาลัยเข้าสู่วาระการประชุมของคณะสงฆ์ภาค ๖ โดยคณะสงฆ์เห็นว่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และภาคีเครือข่ายการทำงานด้านการพัฒนาสุขภาวะองค์กรทางพระพุทธศาสนา ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาองค์กรทางพระพุทธศาสนาให้เป็นสถาบันที่สำคัญของการร่วมผลักดัน นโยบายทางสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ส่งผลให้ที่ผ่านมาภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สสส. ได้เกิดข้อตกลงความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมสนองกิจการคณะสงฆ์ เพื่อการพัฒนาสังคมการพัฒนาองค์ความรู้ และแนวทางการทำงาน เพื่อสนับสนุนโครงการสร้างความ

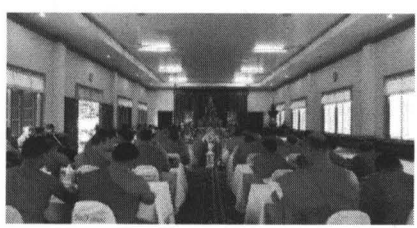

ปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (หมู่บ้านรักษาศีล ๕) รวมทั้งการพัฒนาการดูแลสุขภาพพระสงฆ์

การผลักดันความร่วมมือการทำงานที่ผ่านมายังไม่มีส่วนต่อการเตรียมความพร้อมให้บุคลากรทางพระพุทธศาสนา ที่มีองค์ความรู้ความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม คณะสงฆ์จึงมีมติให้โครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย ซึ่งเป็นการสนับสนุนแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ด้านสาธารณะสงเคราะห์อีกช่องทางหนึ่ง โดยสนับสนุนและร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการจัดกิจกรรมดังนี้

๒. เวทีความคิดเพื่อการยกระดับคุณภาพพระสงฆ์สู่การเป็นพระสงฆ์นักพัฒนา

ในการจัดเวทีความคิดเพื่อการยกระดับคุณภาพพระสงฆ์สู่การเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาครั้งนี้ ถือเป็นภาพสะท้อนความสำเร็จของก้าวแรกในการขับเคลื่อนโครงการ โดยมีพระสงฆ์นักปกครองเป็นผู้แทนทั้ง ๓ จังหวัด ได้เข้าร่วมโครงการซึ่งดำเนินการเสวนา พร้อมกับการมอบนโยบายการทำงาน ถือเป็นการติดอาวุธให้กับพระธรรมทูตสุขภาวะ และชี้ช่องทางให้พระสงฆ์นักพัฒนารุ่นใหม่ มีความกล้าหาญที่จะทำงานพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมมากยิ่งขึ้น เวทีดังกล่าวพระชยานันทมุนี,ผศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติฯ เป็นผู้นำกระบวนการระดมความเห็นและจุดประกายความคิดเป็น “พระสงฆ์นักพัฒนา” เกิดพลังให้การทำงานที่เข้ากับสังคมในยุคปัจจุบัน

ดังนั้น กลไกทำงานของโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย ได้ให้พระสงฆ์เป็นแกนนำในการขับเคลื่อนการพัฒนาทุกมิติมาไว้ที่คณะสงฆ์ และเป็นศูนย์กลาง เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมไปหาแต่ละจุด เช่น การดูแลสุขภาพ

การสร้างนวัตกรรม กลุ่มภูมิปัญญา และองค์ความรู้ที่กระจายอยู่ตามท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า งานของคณะสงฆ์จะต้องมีการปรับตัว และจะต้องเพิ่มงานพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมมากยิ่งขึ้น จึงได้กำหนดแนวทางการขับเคลื่อนโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย ในพื้นที่คณะสงฆ์ภาค ๖ ดังนี้

๑. คณะสงฆ์จังหวัดต้องขับเคลื่อนโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัยเป็นวาระของจังหวัด และให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด จะทำเรื่องนำเรียนผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อแจ้งที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการจังหวัด ในขณะเดียวกันมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรแจ้งไปยังเจ้าคณะจังหวัดเพื่อย้ำคิดย้ำทำ เรื่องดังกล่าว

๒. บทบาทของสำนักงานเจ้าคณะจังหวัด จะต้องดำเนินโครงการให้เป็นไปตามตัวชี้วัดของโครงการทั้ง ๓ ด้าน ประกอบด้วย ด้านการดำเนินกิจกรรมและคำนึงถึงความคุ้มค่าของงบประมาณ ด้านเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ และด้านผลกระทบที่สามารถขับเคลื่อนสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้ให้ทุนทั้งตัวพระสงฆ์เอง กระจายแผ่ไปถึงประชาชนด้วย และสนองนโยบายคณะสงฆ์ส่วนกลางไปพร้อมๆ กัน

๓. โครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย เป็นงานมุ่งเน้นให้พระสงฆ์เป็นผู้นำพัฒนาซึ่งเป็นงานที่คณะสงฆ์ไทย เมื่อปี ๒๕๑๘ โดยสมเด็จวัดสามพระยาคิดงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล อปต. มี ๘ หลักการ คือ ๑) ศีลธรรมและวัฒนธรรม ๒) สุขภาพอนามัย ๓) สัมมาชีพ ๔) สันติสุข ๕) ศึกษาสงเคราะห์ ๖) สาธารณสงเคราะห์ ๗) กตัญญูกตเวทิตาธรรม ๘) สามัคคีธรรม จึงควรนำงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) ทั้ง ๘ ประการมาเน้นในการพัฒนา ซึ่งจะเป็นการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมจาก บ้าน วัด และส่วนราชการ (บวร) ในพื้นที่

๓. ถอดบทเรียน: แนวคิดและกระบวนการกลายเป็นพระสงฆ์นักพัฒนา

พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ,รศ.ดร. รองคณบดีฝ่ายวิชาการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หัวหน้าโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย ได้พยายามสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการที่จะทำให้สังฆมณฑลมีความเข้มแข็ง กิจการพระศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองได้ มีอยู่หลายองค์ประกอบ ปัจจุบันจะเห็นได้ว่า รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ภายใต้การกำกับดูแลจากมหาเถรสมาคม จะมีลักษณะอิงอาศัยซึ่งกันและกัน เช่น ในระดับนโยบายเป็นการกำกับดูแลของเจ้าคณะพระสังฆาธิการตามสายบังคับบัญชา แต่ในขณะที่ระดับปฏิบัติการจะต้องอาศัยกำลังสำคัญในงานทำงานจาก พระสงฆ์ที่เป็นพระเลขานุการเจ้าคณะ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และพระสงฆ์เหล่านั้นส่วนหนึ่งได้สมัครเข้าร่วมโครงการนี้ ในขณะเดียวกันเป็นการขยายฐานเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาจากพระสงค์สายปกครอง ให้หันมาทำงานสายพัฒนาไปควบคู่กัน ซึ่งเป็นการสนองการทำงานขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ภายใต้แผนปฏิรูปการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านสาธารณะสงเคราะห์ เพื่อให้เห็นกระบวนการทำงานของพระสงฆ์นักพัฒนาเชิงประจักษ์ จึงได้นิมนต์พระสงฆ์นักพัฒนาแห่งเมืองพิษณุโลก ได้ร่วมถอดบทเรียนการเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาพร้อมๆ กัน

ในขณะที่พระครูอุทัยโกศล (เจริญ กิตฺติคุโณ) เจ้าอาวาสวัดกรับพวงเหนือและเจ้าคณะตำบลพรหมพิราบ พระสงฆ์ผู้ได้รับการขนานนามจากชาวบ้านว่า **"หลวงพี่ช้างนักพัฒนาแห่งพรหมพิราม"** ท่านได้เล่าถึงประสบการทำงานและการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะกระบวนการทำงานตามหลักอริยสัจ ๔ ในการพัฒนาคน ชุมชน และสังคมในกลุ่มคนที่มีความอ่อนแอและยากจน เช่น เด็ก สตรี ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส

เน้นการทำประโยชน์ ช่วยเหลือและให้โอกาสในการพัฒนาตนเองและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนเหล่านั้นให้ดีขึ้น โดยยึดคติที่ว่า

" ....เพราะชีวิตเลือกเกิดไม่ได้ แต่เลือกที่จะเป็นคนดีหรือเลวได้....."

พระสงฆ์รุ่นใหม่ได้ให้ความสนใจเนื่องจากเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกิจกรรมที่ท่านทำจนประสบผลสำเร็จ เช่น เดลิเวอรี่บุญเพื่อสงเคราะห์และอนุเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้เขาเหล่านั้นมีทุนทรัพย์ในการหล่อเลี้ยงชีวิตให้ดำเนินต่อไปได้ วัดของพระครูอุทัยโกศลได้รับการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่ธรรมและสังเคราะห์เกื้อกูลชุมชนในทุกๆ ด้านที่ไม่ขัดต่อการกฎหมายและพระธรรมวินัย

พระครูวิบูลสิทธิธรรม**"หลวงพ่อตูม"** เจ้าอาวาสวัดหนองพะยอม เจ้าคณะอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ได้เห็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ความยากจน การขาดความสามัคคี และความไม่ไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งและกัน และปัญหายาเสพติด จึงทำให้ท่านมุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหาเหล่านี้อย่างจริงจัง โดยการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์และศูนย์สาธิตการตลาด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาด้วยการ แปลงบุญให้กินได้ เพื่อดึงให้ประชาชนเข้ามาวัดมากขึ้น ซึ่งเป็นการสร้างโอกาสในการสอดแทรกหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามายกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

ข้อสรุปจากเวทีดังกล่าวภายใต้สโลแกน “บุญก็ได้ ใส้ก็เต็ม ท้องก็ตึง” ของหลวงพี่ช้าง หรือ สวัสดิการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ของหลวงพ่อตูม เป็นแนวคิดการทำงานพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมของพระสงฆ์ต้องทำให้วัดและชุมชนมีความสามัคคีกัน วัดสามารถเป็นที่พึ่งและเป็นศูนย์กลางของคนในชุมชน ให้ความช่วยเหลือคนในชุมชนไม่ว่าจะการเกิด การป่วย การตาย หรืองานกิจกรรมของชุมชนพระสงฆ์ในวัดต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือคนในชุมชน การสร้างงานในชุมชน การมีเงินออมและกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อให้สมาชิกกู้ยืม ถือได้ว่าเป็นวิธีการที่ทำให้ประชาชนมีรายได้ สามารถเลี้ยงครอบครัวให้อิ่มท้องได้

๔. การถักทอพลังเครือข่ายที่กระจัดการจายในชุมชน

การทำงานในช่วงที่ผ่านมาจากเสียงสะท้องของผู้เข้าร่วมโครงการก่อนหน้าที่จะมีการขับเคลื่อนโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัยในพื้นที่ ก็จะพบว่าการทำงานของพระสงฆ์นักพัฒนาจะมีเส้นทางการทำงานที่คู่ขนานกับพระสงฆ์สายปกครอง ต่างก็เดินตามเส้นทางภาระงานของตนเอง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องลงพื้นที่เพื่อออกแบบโครงการได้ประชุมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เห็นตรงกันว่าจะต้องออกแบบกิจกรรมที่สร้างความเชื่อมโยงขององค์กรพระพุทธศาสนา หน่วยงานราชการและชุมชน จึงเป็นที่มาของกิจกรรมศึกษาดูงานทำโดยพระสงฆ์เอง และกิจกรรมที่พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ชุมชน และหน่วยงานราชการ เพื่อเป็นการถักทอพลังเครือข่ายที่กระจัดการจายในชุมชน ๒ แห่ง ดังนี้

๑. น้ำเกี๋ยนต้นแบบชุมชนเข้มแข็ง: ปัจจัยที่สร้างความมุ่งมั่นของผู้คนในการนำพาชุมชนหลุดพ้นจากปัญหา ๓ ประการ คือ ปัญหาการเล่นการพนัน การตัดไม้ทำลายป่า และปัญหายาเสพติด

ที่มีการแก้ไขปัญหาพนันในชุมชนได้สำเร็จ พบว่าชุมชนน้ำเกี๋ยน อ.ภูเพียง จ.น่าน ซึ่งเป็น ๑ ใน ๑๑ ชุมชนจากชุมชนทั่วประเทศ พลิกวิกฤติชุมชนล่มสลาย เป็นชุมชนแห่งความสุขปลอดพนัน รักษ์ป่าและต้านยาเสพติด ชุมชนเฝ้าระวังปัญหาด้วยการรวม บ้าน วัด โรงเรียนและสถานีอนามัย (บวรส) เป็นหนึ่งเดียว มุ่งต้านภัยอิทธิพลในท้องถิ่น ผูกแกนนำชุมชนขุนศึก ๔๒ คน ที่สำคัญหนึ่งในนั้นมีพระสงฆ์นักพัฒนาร่วมอยู่ด้วย เพื่อทำหน้าดูแลชุมชนให้ปลอดพนัน แกนนำเสนอกลเม็ดเด็ดสาธิตการเล่นหวยสอนบทเรียนราคาแพง “เล่นกี่ชาติไม่มีวันรวย” โครงการจัดการความรู้เพื่อขับเคลื่อนสังคมปลอดพนัน ภายใต้มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์ สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้จัดเวทีขยายผลการจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ชุมชนปลอดพนัน ณ ชุมชนบ้านน้ำเกี๋ยน ร่วมกับชุมชนถึงตองชุมชนบัวใหญ่ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน เพื่อบอกต่อชุมชนรอบข้างที่ยังจัดการปัญหาการพนันไม่ได้ผล และตอบโจทย์เรื่องยากว่า “ชุมชนแข็งแรงจัดการปัญหาได้ทุกอย่าง”

ต่อมาเมื่อขจัดปัญหาดังกล่าวได้แล้ว จึงมีการพัฒนาต่อยอดหลังจากที่ได้ประกาศสงครามอย่างเต็มรูปแบบกับปัญหาการติดการพนัน การบุกรุกทำลายป่า และปัญหายาเสพติด จนได้รับชัยชนะคิดเป็นร้อยละ ๙๙ โดยการร่วมมือของกลุ่ม บวรส จึงได้คิดจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนชีววิถี ตำบล

น้ำเกี๋ยน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน จนประสบความสำเร็จจากการรวมกลุ่มที่มีประสิทธิภาพเป็น Smart Group และพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าที่มีคุณภาพได้มาตรฐานก้าวสู่ Smart Produce เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ สร้างผลงานเป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชนและได้รับรางวัลชนะเลิศวิสาหกิจชุมชนดีเด่นระดับประเทศ ประจำปี ๒๕๖๐

ทั้งนี้การตั้งวิสาหกิจชุมชน เป็นการพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง และวิสาหกิจชุมชนชีววิถี ตำบลน้ำเกี๋ยน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ประสบความสำเร็จในการแปรรูปสมุนไพรโดยใช้องค์ความรู้ ภูมิปัญญา เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าสู่มาตรฐานเครื่องสำอางและสปาสมุนไพร สามารถแข่งขันได้ในตลาดทั้งในและต่างประเทศ ภายใต้แบรนด์ Chewa และ Chewana ที่ผู้บริโภคให้ความนิยมและยอมรับในคุณภาพมาตรฐาน

วิสาหกิจชุมชนชีววิถี ได้จัดตั้งและจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนเมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑ เริ่มจาก สมาชิก ๗๙ คน ได้ร่วมทุน จำนวน ๘๒,๓๐๐ บาท เพื่อผลิตน้ำยาอเนกประสงค์และแชมพูสมุนไพรใบหมี่ผสมดอกอัญชันตามภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษโดยใช้สมุนไพรในท้องถิ่น เพียงหวังนำไปใช้ในครัวเรือนเพื่อลดรายจ่ายและเพื่อสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว

จากปากต่อปากที่กล่าวถึงคุณภาพที่ดีใช้ได้ผล ทำให้ผู้คนสนใจ ซื้อนำไปใช้ ทำให้สมาชิกเกิดรายได้และเป็นกำลังใจแรงใจนำไปสู่การพัฒนามาโดยตลอดอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการบริหารจัดการ บุคลากร อาคารสถานที่ เครื่องมือวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ การผลิต/การแปรรูป การควบคุมคุณภาพ/มาตรฐาน การบรรจุภัณฑ์และการตลาด ผลิตภัณฑ์สินค้าสมุนไพรของวิสาหกิจชุมชนแห่งนี้ ได้สร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดน่าน และเป็นศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) การผลิตและแปรรูปสมุนไพรแบบครบวงจรของจังหวัดน่าน ที่มีความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรและผู้ที่สนใจ เพื่อนำไปขยายผลและเชื่อมโยงสร้างเครือข่ายสู่ระบบส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่และการท่องเที่ยวเกษตร

ปัจจุบันมีสมาชิก ๖๗๕ คน มีทุนเรือนหุ้น ๑๖๐,๕๐๐ บาท มีสินทรัพย์ ๒.๑ ล้านบาท เงินทุน ๑,๖๔๔,๗๘๕ บาท ผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่ผลิตและจำหน่าย มีหลากหลายประเภท ได้แก่ แชมพูสมุนไพร ครีมนวดผมสมุนไพร สบู่เหลวอาบน้ำสมุนไพร สบู่ก้อนล้างหน้าสมุนไพร โทนเนอร์เช็ดหน้าสมุนไพร โลชั่นบำรุงผิวสมุนไพร เกลือขัดผิวสมุนไพร น้ำยาอเนกประสงค์สมุนไพร ลูกประคบ/ยาอบสมุนไพร ยาหม่องสมุนไพร สมุนไพรป้องกันยุง ชาชงสมุนไพร สารสกัดสมุนไพร สมุนไพรตากแห้ง เป็นต้น

สำหรับผลิตภัณฑ์สินค้าที่โดดเด่นและลูกค้าให้ความนิยม ได้แก่ แชมพูและครีมนวดผม สมุนไพรใบหมี่-อัญชัน-ขิง สบู่เหลวน้ำนมข้าว ครีมบำรุงผิวน้ำนมข้าวและเกลือขัดผิวขมิ้นชันผสมน้ำผึ้ง และรายได้ ปี ๒๕๕๘ ที่ผ่านมา มียอดการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้า ๑,๓๗๒,๕๔๐ บาท

๒. ถ่ายทอดประสบการณ์ผ่านบทเรียนพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่

๒.๑ พระครูพิทักษ์นันทคุณ เจ้าอาวาสวัดอรัญญวาส ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ที่ปรึกษาประธานมูลนิธิฮักเมืองน่าน เป็นพระสงฆ์นักพัฒนาที่เน้นการรักป่าเมืองน่าน ก่อตั้งมูลนิธิฮักเมืองน่านร่วมกับนายสำรวย ผัดผล ซึ่งเห็นว่าในขณะนั้นป่าในบ้านเกิดของท่านได้ทรุดโทรมเป็นอย่างหนัก จากที่เคยเป็นป่า เป็นภูเขา ที่อุดมสมบูรณ์ โดนนายทุนใหญ่ ๆ ทำการสัมปทานตัดต้นไม้ใหญ่ ๆ จนทำให้ป่าเสื่อมโทรม สัตว์ป่า สิ่งมีชีวิตในป่า รวมไปถึงแหล่งอาหารในป่าที่เคยเป็นที่ทำกินของคนในชุมชนหายไป ดังนั้น ท่าน

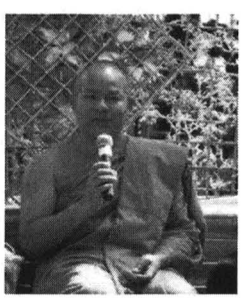

จึงเกิดแรงจูงใจที่จะชักชวนให้ชาวบ้านเกิดการอนุรักษ์ป่าชุมชน เพื่อให้กลับมาอุดมสมบูรณ์เหมือนเดิม โดยมีกติการ่วมกัน ดังนี้

๑. มีจิตสำนึกรักบ้านเกิด

๒. มีความกตัญญูต่อแผ่นดินถิ่นเกิด

๓. มีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบ คือ หน้าที่โดยกำเนิด และหน้าที่โดยการแต่งตั้ง

พระครูพิทักษ์นันทคุณ ได้รับการยกย่องว่าเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาต้นแบบของจังหวัดน่าน เพราะท่านมีผลงานในการพัฒนาหลายด้านเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของพระสงฆ์และญาติโยมทั่วไป ซึ่งหากจำแนกออกเป็นด้าน พอสรุปได้เป็นดังนี้

๑. ด้านส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นการพัฒนาด้านแรก ๆ ที่ท่านได้พัฒนา เพราะเห็นว่าป่าในชุมชนเสื่อมโทรมเป็นอย่างหนักจากนายทุนที่เข้ามาทำสัมปทานป่าไม้ในสมัยนั้น จนทำให้ต้องลุกขึ้นมาชักชวนคนในหมู่บ้านต่อด้านการทำสัมปทานป่าไม้ และสร้างจิตสำนึกให้รักป่าและถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง เพื่อที่จะให้ลูกหลานในอนาคตมีผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งอาหารตามธรรมชาติให้อาศัยในภายภาคหน้า

วิธีการในการอนุรักษ์ป่าของท่านในสมัยนั้น ต้องขึ้นไปหมู่บ้านต่าง ๆ บนเขา บางครั้งต้องเดินเท้าเปล่า บางครั้งต้องนั่งรถโดยสารประจำทางเพื่อให้ไปถึงหมู่บ้านนั้น ๆ เพื่อชักชวนให้คนในหมู่บ้านนั้น ๆ ร่วมกันเกิดการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านเกิดของตนเอง บางครั้งก็ได้รับการร่วมมือ บางครั้งก็ไม่ได้รับความร่วมมือ ซึ่งท่านก็ไม่เคยย่อท้อต่ออุปสรรคที่เกิด ยังตั้งหน้าตั้งต่อดำเนินการต่อไปเรื่อยมา

การบวชป่า ถือว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้วัดทั่วไปและหน่วยงานองค์กรของรัฐในปัจจุบันนำกิจกรรมนี้ไปใช้ในการอนุรักษ์ป่า พระครูพิทักษ์นันทคุณ ได้ใช้วิธีการบวชป่าโดยการนำผ้าจีวรไปห่มให้กับต้นไม้ เป็นกิจกรรมที่วัดร่วมกับชุมชนและหน่วยงานราชการ และทำพิธีบวชให้กับต้นไม้ และถือว่าต้นไม้นั้นได้บวชแล้วในพุทธศาสนา ทุกคนในชุมชนต้องคอยให้ความดูแลและความเคารพต่อต้นไม้นั้นเปรียบเสมือนกับพระสงฆ์ในพุทธศาสนา ดังนั้น

จึงทำให้ป่าชุมชนมีจำนวนมากขึ้น ลดการตัดไม้ทำลายป่า ป่าชุมชนกลับมาสมบูรณ์ เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งอาหารของคนในชุมชน ซึ่งปัจจุบันนี้มูลนิธิฮักเมืองน่านยังดำเนินกิจกรรมนี้อย่างต่อเนื่องทุก ๆ ปี

การสืบชะตาแม่น้ำและผ้าป่าพันธุ์ปลา เป็นกิจกรรมที่รักษาแม่น้ำลำธารและสัตว์น้ำซึ่งถือว่าเป็นหัวใจหลักในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน เนื่องจากในขณะนั้นการทำลายป่าไม้มีจำนวนเยอะมาก แหล่งน้ำเริ่มเสื่อมโทรมเหมือนกับป่าไม้ พระครูพิทักษ์นันทคุณได้ชักชวนพระสงฆ์หลายรูปร่วมทำกิจกรรมสืบชะตาแม่น้ำและทอดผ้าป่าพันธุ์ปลา ร่วมกับชาวบ้าน เพื่อสืบชะตาแม่น้ำให้แม่น้ำลำธารมีความใสสะอาด สามารถเป็นแหล่งน้ำบริโภคและอุปโภคให้กับคนในชุมชนได้ นอกจากนั้นการทอดผ้าป่าพันธุ์ปลายังช่วยให้มีปลาในแม่น้ำได้ขยายพันธุ์และเป็นอาหารต่อไปได้ ซึ่งสรุปกิจกรรมตามแผนภาพดังนี้

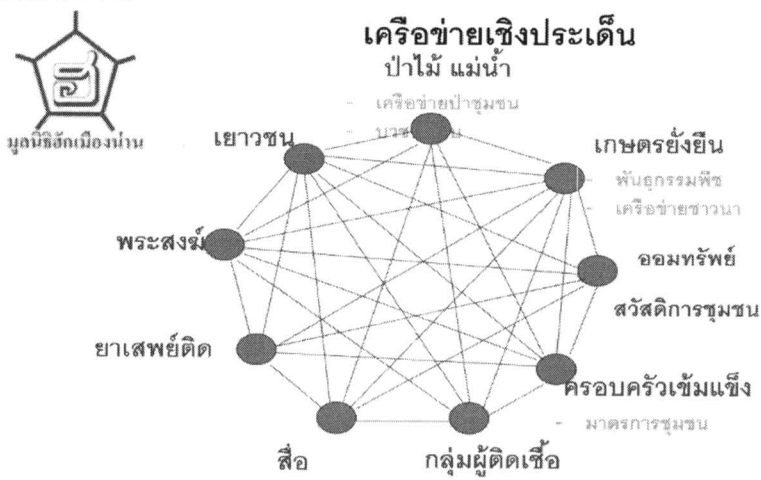

พระครูสุจิณนันทกิจ (พระอาจารย์สมคิด จารณธัมโม) เจ้าอาวาสวัดโป่งคำ ซึ่งถือว่าเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาเมืองน่าน ที่ทำงานร่วมกับชุมชนโดยการก่อตั้งศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน ขึ้นที่วัดโป่งคำ เริ่มก่อตั้งเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ และได้จดทะเบียนเป็นมูลนิธิฯปี๒๕๕๑ เป็นผู้ริเริ่มใช้วัดเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากการที่ได้พบปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนมาโดยตลอด ทั้งปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ความยากจนของชาวบ้าน จึงคิดถึงการเป็นชุมชนพึ่งตนเองเพื่อบรรเทาปัญหา และพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีแนวคิดและกระบวนการดังต่อไปนี้

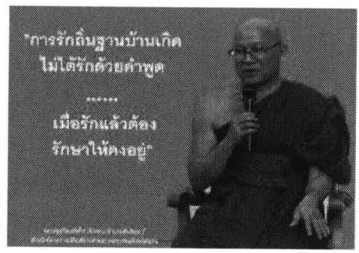

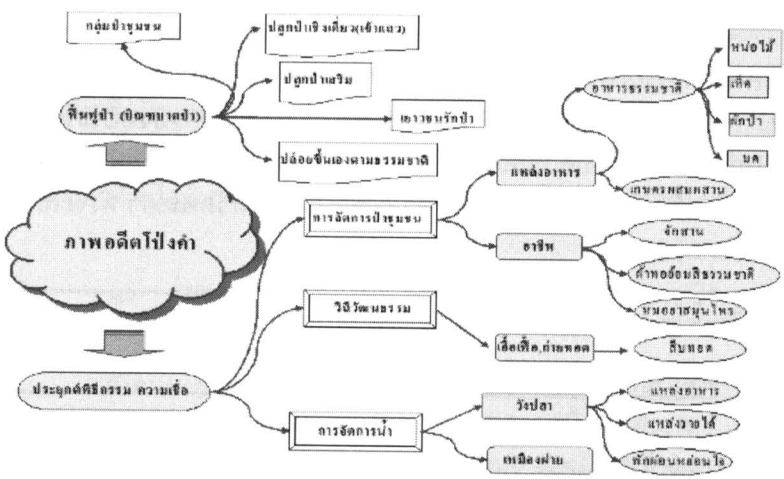

๕. กระบวนการพัฒนาโครงการพุทธศาสนาเพื่อสังคม

หลังจากที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมในหลักสูตรของสังฆพัฒนาวิชชาลัย ทั้งสองส่วน คือ ๑) สังฆพัฒนาสุขาภิบาล ๒) สังฆพัฒนาสุขภาวะ เหล่าพระสงฆ์นักพัฒนาต้นแบบสุขภาวะ ที่เป็นตัวแทนจากคณะสงฆ์จังหวัดน่าน จังหวัดเชียงราย และจังหวัดพะเยา ได้ประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาโครงการพุทธศาสนาเพื่อสังคม

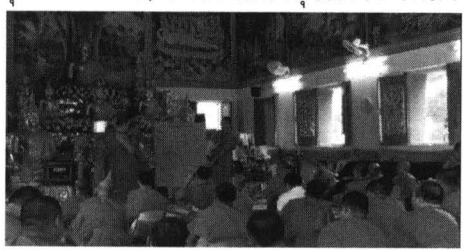

หลังจากที่ได้ปรับปรุงแก้ไขจากวิทยากรแล้ว เพื่อขอรับทุนสนับสนุนโครงการและนำไปสู่การขยายผลเชิงพื้นที่ หลังจากนั้น พระสุนทรมุนี รองเจ้าคณะจังหวัดน่าน ได้สรุปโครงการขับเคลื่อนโครงการสังฆพัฒนาวิชาลัย และตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนศาสนาเพื่อสังคม ส่วนการขยายผลและสนับสนุนการทำงานของพระสังฆพัฒนาโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย เมื่อเสร็จสิ้นโครงการพระสงฆ์นักพัฒนาสามารถพัฒนาโครงการพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมพร้อมที่จะนำไปขยายผลโครงการ ๒ โครงการ คือ **๑) โครงการสังฆประชาร่วมพัฒนาสัมมาชีพเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน จังหวัดน่าน ๒) ศาสตร์พระราชาสร้างชุมชนแห่งความสุขด้วยพลังบวร จังหวัดพะเยา** ดังจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

๒. สังฆประชาร่วมพัฒนาสัมมาชีพเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน จังหวัดน่าน

โครงการนี้เป็นการต่อยอดจากการระดมความเห็นตลอดระยะเวลาจากพระสงฆ์เข้าร่วมโครง จนตกผลึกกลายเป็นโครงการพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม ภายใต้ชื่อ “สังฆประชาร่วมพัฒนาสัมมาชีพเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน” ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนของพระสงฆ์นักพัฒนา พร้อมที่จะนำไปขับเคลื่อน เป็นการบูรณาการการทำงานพร้อมทั้งเผยแพร่องค์ความรู้ ที่เกี่ยวกับการจัดการการออมทรัพย์สัจจะสัมมาชีพคณะสงฆ์จังหวัดน่าน ขยาย

ผลความรู้บูรณาการร่วมกับชุมชน เพื่อเป็นการแก้ปัญหาเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน แก้ไขปัญหาการขาดแคลนเงินทุนในการประกอบอาชีพและปัญหาหนี้สิน ภายใต้ความร่วมมือเครือข่ายการทำงานองค์กรทางพระพุทธศาสนาที่ประกอบไปด้วย (๑) พระสงฆ์เพื่อสังคม อาทิ พระสังฆาธิการ ระดับเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เลขานุการทุกระดับ เครือข่ายครูพระสอนศีลธรรม และมหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นต้น (๒) ฆราวาสที่สนับสนุนการดำเนินงานของคณะสงฆ์ในพื้นที่ (๓) องค์กรภาครัฐและเอกชน โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการ ดังนี้

๑. เพื่อส่งเสริมให้มีการประหยัดและออมเงินในรูปเงินสัจจะ

๒. เพื่อให้บริหารเงินทุนสนับสนุนการประกอบสัมมาชีพและสวัสดิการของสมาชิก

๓. เพื่อส่งเสริมให้มีความสามัคคี การทำงานร่วมกัน และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างพระสงฆ์กับชุมชนในจังหวัดน่าน

ขั้นตอนการทำงานพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดน่านร่วมกับภาคีเครือข่ายมีผลการดำเนินงาน แบ่งออกเป็น ๓ ระยะดังต่อไปนี้

๑. ระยะการผนึกพลังในการแก้ปัญหาโดยการนำพาจากพระสงฆ์

สังคมไทยปัจจุบันมีปัญหามากมาย หาความสงบมิได้ ทั้งที่เป็นแดนแห่งพระพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาถึงเหตุที่แท้จริงแล้วจะพบว่า มูลเหตุของปัญหามีจุดกำเนิดมาจากความเสื่อมทางจิตใจของคนในสังคม เป็นเพราะการขาดคุณธรรมประจำใจ ดังนั้นการแก้ปัญหาที่ถูกต้องที่สุด คือการทำให้คนในสังคม มีศีลธรรมประจำใจ การปลูกฝังศีลธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจได้ดังนั้นจำเป็นต้องมีปัจจัยอยู่หลายประการข้อสำคัญที่สุดก็คือ “การมีแบบอย่างที่ดีของสังคม”การมีแบบอย่างที่ดีของสังคม หมายถึง คุณความดีที่คนไทยทุกคน

สมควรนำมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตได้ทั้งหมด การทำวัดให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ความสำคัญสูงสุดของวัด คือ การเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน เพราะถ้าเป็นดังนี้ ก็เท่ากับวัดเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างสังคมที่เข้มแข็ง ซึ่งความสำคัญที่สุดต่อการบังเกิดขึ้นของศีลธรรมในสังคมดังกล่าวแล้ว พระสงฆ์จะต้องเป็นผู้นำชุมชนด้วยการปรึกษาหารือ การสั่งสอนและที่สำคัญก็คือสั่งสอนให้ประชาชนเรียนรู้จากการวิเคราะห์ปัญหา วินิจฉัยปัญหา วิเคราะห์ทางเลือกและตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ถูกต้อง ซึ่งการส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งนั้นจะต้องอาศัยสมาชิกในชุมชน เช่น พระ ครู ผู้นำชาวบ้าน หมออนามัย เกษตรตำบล พัฒนาการตำบล เป็นต้น ร่วมมือกันสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งเมื่อชุมชนเข้มแข็งก็ย่อมแก้ปัญหาเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมืองพร้อมกันไป

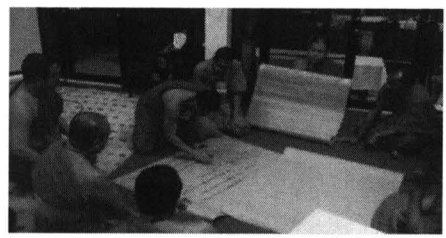

เหตุผลความสำคัญดังกล่าว มีผลกระทบรอบด้าน ทั้งชุมชน วัด และสังคม วิธีการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นจะมีวิธีแก้ไขร่วมกันทุกฝ่าย ในส่วนของจังหวัดน่าน มีการแก้ไขปัญหานั้นผ่านทางพระสงฆ์ โดยพระสงฆ์ถือเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนจังหวัดน่าน สามารถที่จะเข้าร่วมแก้ไขที่เกิดขึ้น ผ่านการแก้ปัญหาการด้านอาชีพของสมาชิกในชุมชน ปัญหาหนี้สินปัญหาการติดกับดักรายได้ปานกลางแบบยั่งยืนให้กับชุมชนได้ คือ มีการส่งเสริมให้ชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน นำเอาวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนมาต่อยอดเสริมรายได้ให้ชุมชน ทั้งนี้โดยความร่วมมือกันระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน และหน่วยงานในพื้นที่ ซึ่งการดำเนินการในลักษณะดังกล่าว ไม่ได้เกิดขึ้นกับทุกชุมชน แต่ยังมีชุมชนต้นแบบที่มีการบริหารจัดการ ทั้งแนวคิด วิธีการ ภายใต้การขับเคลื่อนโครงการ **"สังฆพัฒนาวิชชาลัย"** ในแผนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านสาธารณะสงเคราะห์ ยุทธศาสตร์ ๒ คือ ยกระดับ

กระบวนการบริหารจัดการภายใน กลยุทธ์ที่ ๓ คือ ร่วมมือเครือข่ายให้เกิดสัมฤทธิผล โดยมีการจัดตั้งกลุ่มดังกล่าวผ่านการบูรณาการร่วมกันระหว่างพระสงฆ์กับชุมชน ซึ่งมีรัฐเป็นผู้สนับสนุนทางด้านความรู้และวิธีการ ใช้ทรัพยากรในหมู่บ้าน/ตำบล เป็นหลักในการดำเนินการ โดยใช้การรวมตัวกันของประชาชนในหมู่บ้าน ทั้งนี้ในระยะเริ่มต้น จำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาชุมชนต้นแบบด้านสัมมาชีพ ที่พระสงฆ์ และชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วม ให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง ผ่านการคัดเลือกจากพระสังฆาธิการระดับจังหวัด และหน่วยงานราชการที่ให้ความเห็นชอบ ที่ชุมชนนั้นมีผลงานเด่นชัด เป็นรูปธรรม นำวิธีการที่ชัดเจนดังกล่าวนั้นมาต่อยอดส่งเสริมให้กับชุมชนเป้าหมายของ สังฆพัฒนาวิชชาลัย จังหวัดน่าน สำหรับโครงการสังฆประชาร่วมพัฒนาสัมมาชีพเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน มุ่งเน้นเพื่อศึกษากระบวนการ วิธีการ และแนวคิด ของชุมชนต้นแบบด้านสัมมนาชีพในระดับจังหวัด การทำงานร่วมกันและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ระหว่างพระสงฆ์กับชุมชนในจังหวัดน่านให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนตลอดไป โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

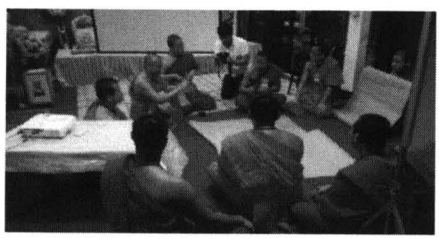

๑. สร้างกระบวนการทำงานระหว่างพระสงฆ์ กับ ประชาชนในชุมชน

๒. วิเคราะห์กระบวนการบริหารจัดการชุมชนในเวทีเสาวนาสังฆประชาร่วมพัฒนาสัมมาชีพเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน

๓. การส่งเสริมชุมชนเป้าหมาย การพัฒนาด้านสัมมนาชีพในชุมชนให้มีความสามัคคี การทำงานร่วมกัน และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างพระสงฆ์กับชุมชนในจังหวัดน่าน

๒. ระยะผลักดันโครงการสังฆประชาร่วมพัฒนาสัมมาชีพเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน

เมื่อคณะสงฆ์มีความเห็นเป็นอันหนึ่งอันเดียว ว่าโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย เป็นโครงที่สามารถทำให้สังฆมณฑลเกิดความเข้มแข็ง นอกเหนือจากนั้นยังส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ภายใต้แนวคิด

"กินอิ่ม นอนอุ่น ฝันดี" จึงมีการขับเคลื่อนโครงการอย่างเอาจริงเอาจังขึ้นในวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๐ ถือเป็นครั้งแรกของการขับเคลื่อนโครงการสังฆประชาร่วมพัฒนาสัมมาชีพเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนภายใต้โครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัยน่าน การจัดงานในครั้งนี้ ได้รับการสนับสนุนด้านสถานที่ และการอำนวยความสะดวก จากพระสุนทรมุนี รองเจ้าคณะจังหวัดน่าน เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง โดยใช้ลานพระหลักเมืองน่าน เป็นสถานที่จัดกิจกรรม โดยได้รับความร่วมมือจาก คณะสงฆ์จังหวัดน่าน, วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ, พัฒนาชุมชนจังหวัดน่าน,

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดน่าน, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนน่าน, หัวหน้าชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่าน ทั้งหมด ๓๑ ชุมชน และภาคีเครือข่าย ๑) วิสาหกิจชุมชนชีววิถีตำบลน้ำเกี๋ยน ตำบลน้ำเกี๋ยน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ๒) วัดพระเกิด ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ๓) วัดฝายแก้ว ตำบลฝายแก้ว อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ๔) วัดโป่งคำ ตำบลพงษ์ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ๕)

วัดหนองแดง ตำบลเปือ อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน ทั้ง ๕ กลุ่มเป้าหมายที่มาจัดนิทรรศการ แสดงสินค้า และนำเสนอผลงาน

พิธีเปิดโดย พระราชคุณาภรณ์ เจ้าคณะจังหวัดน่าน เป็นประธานในพิธีเปิด และให้โอวาทแก่คณะทำงานการขับเคลื่อนโครงการสังฆประชาร่วมพัฒนาสัมมาชีพเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน ภายใต้โครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัยน่าน โดยประธานในพิธีได้กล่าวให้โอวาทเพื่อเป็นแนวทางแก่คณะกรรมการของโครงการฯ ว่าการที่พระสงฆ์ในยุคปัจจุบันนั้น จะหาพระสงฆ์ที่ผู้ที่มีบทบาทต่อการพัฒนาสังคมนั้นก็ยากขึ้นทุกวัน ถือว่าโครงการสังฆประชาร่วมพัฒนาสัมมาชีพเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน ภายใต้โครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัยน่านนั้น เป็นการส่งเสริมให้พระส่งแสดงออกถึงบทบาทให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาสังคมให้มากยิ่งขึ้น การเปิดโครงการนี้เป็นการเปิดตัวโครงการเบื้องต้นอันจะเป็นผลขยายไปสู่แต่ละชุมชนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดน่าน เพื่อเป็นการพัฒนาชุมชนอีกทางด้านหนึ่งด้วย

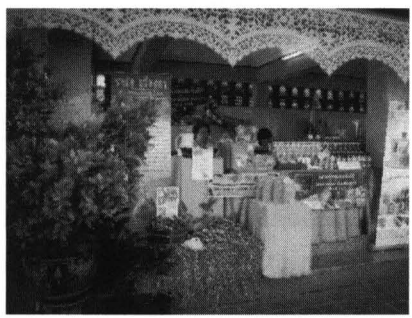

ในขณะเดียวกัน มีพระชยานันทมุนี, ผศ.ดร.ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ เป็นที่ปรึกษาโครงการสังฆประชาร่วมพัฒนาสัมมาชีพเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน ภายใต้โครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัยน่าน ได้ให้ข้อคิดและคำปรึกษาในการดำเนินงานทุกครั้ง

๓. ระยะการสร้างเครือข่ายการทำงานจากเวทีสังฆพัฒนาวิชชาลัย

๑. วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ พระชยานันทมุนี,ผศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ ได้ให้การสนับสนุนในการการขับเคลื่อนโครงการสังฆพัฒนาวิชาลัยในพื้นที่จังหวัดน่าน

ครั้งที่ ๑ ในพื้นที่จังหวัดน่าน พะเยา เชียงราย ณ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ ดำเนินการจัดอบรมโดย คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

โดยมีการกำหนดระยะเวลา ในการอบรมตั้งแต่วันที่ ๒๕ - ๒๗ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายผู้ที่เข้าร่วมในการขับบเคลื่อนประกอบด้วย พระสงฆ์ที่มีคุณสมบัติเป็นเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ พระเลขานุการ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

และโครงการสังฆพัฒนาวิชาลัยน่าน นั้นโดยมีที่ทำการสำนักงานอยู่ที่วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ จะทำให้เห็นได้ว่า สถานที่ทำงานจะอยู่ที่วิทยาลัยสงฆ์ พระชยานันทมุนี,ผศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ พระเดชพระคุณให้การสนับสนุนการขับเคลื่อนงานทุกๆ ประการ

๒. สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดน่าน สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดน่าน โดยนายสิทธา มูลหงส์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดน่าน ได้ให้ความสำคัญกับโครงการสังพัฒนาวิชชาลัยเป็นอย่างมาก โดยท่านได้กล่าวว่า

ให้พระสงฆ์นักพัฒนารุ่นใหม่ได้ทำงานอย่างเต็มที่ ในการพัฒนางานแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน

๑. ศึกษาวิเคราะห์ และรายงานข้อมูลสารสนเทศด้านพระพุทธศาสนากับชุน เพื่อกำหนดนโยบายระดับจังหวัด รวมทั้งเสนอแนะแนวทางแก้ไข

๒. ติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบาย แผนงานโครงการของหน่วยงานในความดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด รวมทั้งรายงานผลการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

๓. ส่งเสริม ดูแล รักษา และทำนุบำรุงศาสนสถานและศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนารวมทั้งดูแล รักษา และจัดการวัดร้าง และศาสนสมบัติกลางในจังหวัด

๔. ส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านพุทธศาสนศึกษา รวมทั้งดูแลและควบคุมมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดภายในจังหวัดให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม และพัฒนาบุคลากรทางพระพุทธศาสนา

๕. รับสนองงาน ประสานงาน และสนับสนุนกิจการและการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ ตลอดจนการดำเนินการตามนโยบายและมาตรการในการคุ้มครองพระพุทธศาสนา

๖. ส่งเสริมและประสานการดำเนินงานในการปฏิบัติศาสนพิธีและกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๗. ปฏิบัติงานตามกฎหมายในความรับผิดชอบของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติซึ่งกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัดหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

๘. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

๓. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่าน วัฒนธรรมจังหวัดน่านให้การสนับสนุนทางด้านบุคคลากรในการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน โดยวัฒนธรรมจังหวัดน่าน ได้ให้เจ้าหน้าที่สังกัดในวัฒนธรรมจังหวัดน่าน เข้ารับการอบรมโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัยน่าน เพราะถือว่าเป็นภารกิจหนึ่งที่ต้องสนองงานพระสงฆ์ และในการดำเนินการกิจกรรมเกี่ยวกับชุมชน และทางด้านวัฒนธรรม และในการลงพื้นที่ชุมชน ทางวัฒนธรรมจังหวัดน่านก็จะเดินทาง

ไปร่วมกิจกรรมทุกครั้ง ถือว่าเป็นเครือข่ายของพระสงฆ์ที่จะดำเนินงานร่วมกัน

๔. พัฒนาชุมชนจังหวัดน่าน พัฒนาชุมชนจังหวัดน่าน โดย นางพิสมัย ชมเชย พัฒนาการจังหวัดน่าน ในวันเปิดโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๐ ท่านได้พูดถึงบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาว่า ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าคณะสงฆ์นั้น ให้ความสำคัญกับชุมชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะทางด้านการพัฒนาวัดและชุมชน โดยทางพัฒนาชุมชนจังหวัดน่าน ให้การสนับสนุนโครงการสังฆพัฒนาวิชาลัย ภายใต้โครงการสังฆประชาร่วมพัฒนาสัมมาชีพเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน และสิ่งที่อยากจะเห็นมากที่สุดคือพระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำชุนชนทั้งทางด้านจิตใจ และสังคมมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นตามที่แต่ละวัดแต่ละชุมชนมาแสดงนิทรรศการในวันนี้

๕. มูลนิธิฮักเมืองน่าน นายชูศิลป์ สารรัตนะ ประธานมูลนิธิฮักเมืองน่าน ได้แสดงความคิดเห็น และถอดบทเรียนในวันเปิดโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๐ ได้พูดถึงบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย ว่าถือว่าเป็นโครงการที่ดี เพื่อให้พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง และมูลนิธิฮักเมืองน่านพร้อมที่จะเป็นเครือข่าย ในการร่วมงาน และให้การสนับสนุนกิจกรรมของทางโครงการ เพราะเห็นว่าเป็นโครงการที่ดี และจะทำให้พระสงฆ์เป็นนักพัฒนาแล้ว จะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักเรื่องของสัมมาชีพชุมชนมากยิ่งขึ้น

๔. ผลลัพธ์การขับเคลื่อนโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัยสู่ความเข้มแข็งของเครือข่าย

๑. สร้างกระบวนการทำงานระหว่างพระสงฆ์ กับ ประชาชนในชุมชน ที่มีความเข้มแข็ง เป็นที่ยอมรับระดับจังหวัด

ในการสร้างกระบวนการทำงานระหว่างพระสงฆ์ กับประชาชน ในพื้นที่ เป้าหมายนั้น แต่ละวัดและชุมชนเป็นแบบอย่างที่ดี คือพระสงฆ์มีกระบวนการที่มีส่วนร่วมกับชุมชนเป็นอย่างดียิ่ง เพราะจังหวัดน่านเป็นอีกจังหวัดหนึ่ง ที่ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาใช้ในการบริหารงานในการมีส่วนร่วมกับชุมชนได้เป็นอย่างดียิ่ง โดยมีภาคีเครือข่าย และการทำงานอย่างเป็นมาลำดับ ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากการที่คณะทำงานได้ประสานงานและได้ทำงานแบบเชิงรุก การมีส่วนร่วมกับหน่วยงานราชการ และภาคีเครือข่าย จึงทำให้การทำงานดังกล่าวทำให้ชุมชนได้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นและเป็นที่ยอมรับของสังคมระดับจังหวัด และระดับภูมิภาค หรือระดับชาติต่อไป

๒. วิเคราะห์กระบวนการบริหารจัดการชุมชน ในเวทีเสาวนาสังฆประชาร่วมพัฒนาสัมมาชีพเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน

การระบวนการบริหารจัดการชุมชน ในเวทีเสาวนา สังฆประชาร่วมพัฒนาสัมมาชีพเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน จากที่คณะทำงานได้ลงพื้นที่ในการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนทั้ง ๕ ชุมชน ได้แก่

๑.วิสาหกิจชุมชนชีววิถีตำบลน้ำเกี๋ยน ตำบลน้ำเกี๋ยน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

๒. วัดพระเกิด ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

๓. วัดฝายแก้ว ตำบลฝายแก้ว อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

๔. วัดโป่งคำ ตำบลพงษ์ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

๕. วัดหนองแดง ตำบลเปือ อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน

แต่ละชุมชนมีผู้นำเหมือนกันคือ มีพระสงฆ์เป็นต้นแบบ ในการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน และ บริบททั้ง ๕ พื้นที่เป้าหมาย มีพื้นที่แตกต่างกันและมีความโดดเด่นในแต่ละด้านที่แตกต่างกันออกไป แต่จัดประเด็นที่สำคัญในการที่ทำให้ชุมชนมีการพัฒนาได้นั้น มีหลักการที่เหมือนกันคือ ให้บ้าน วัด โรงเรียน เป็นตัวหลักในการขับเคลื่อนในการพัฒนา และใช้วัฒนธรรมในชุมชน เป็นตัวขับเคลื่อนในการบริหารจัดการชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

๓. การส่งเสริมชุมชนเป้าหมาย การพัฒนาด้านสัมมนาชีพในชุมชน ให้มีความสามัคคี การทำงานร่วมกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ระหว่างพระสงฆ์กับชุมชนในจังหวัดน่าน

พระสงฆ์มีส่วนร่วมกับชุมชนกลุ่มเป้าหมาย และเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาสัมมาชีพร่วมกับชุน โดยพระสงฆ์เป็นจุดศูนย์กลาง ร่วมทำงานร่วมกัน เพื่อพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และจะเห็นได้ว่าชุมชนในจังหวัดน่าน โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายนี้ เป็นชุมชนต้นแบบที่คณะทำงานโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัยน่าน ได้เข้าไปส่งเสริมใน

การพัฒนาด้านสัมมาชีพชุมชน จะเห็นได้อย่างชัดเจนระหว่าง วัด บ้าน โรงเรียน มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการพัฒนาทั้งหมด และพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนได้อย่างแท้จริง เนื่องด้วยจังหวัดน่าน และชุมชนทั้ง ๕ ชุมชน ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการทำงาน เป็นประจำ จึงทำให้ชุมชนเหล่านี้ สามารถพัฒนาให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า พระสงฆ์ และชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริง

สรุป การขับเคลื่อนโครงการสังฆประชาร่วมพัฒนาสัมมาชีพเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน ในพื้นที่จังหวัดน่าน โดยได้เลือกกลุ่มเป้าหมาย ๕ แห่ง เป็นพื้นที่เป้าหมายในการลงพื้นที่ เหตุผลความสำคัญดังกล่าว มีผลกระทบรอบด้าน ทั้งชุมชน วัด และสังคม วิธีการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นจะมีวิธีแก้ไขร่วมกันทุกฝ่าย ในส่วนของจังหวัดน่าน มีการแก้ไขปัญหานั้นผ่านทางพระสงฆ์ โดยพระสงฆ์ถือเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนจังหวัดน่าน ส่งเสริมให้ชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน นำเอาวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนมาต่อยอดเสริมรายได้ให้ชุมชน ทั้งนี้โดยความร่วมมือกันระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน และหน่วยงานในพื้นที่ ซึ่งการดำเนินการในลักษณะดังกล่าว ไม่ได้เกิดขึ้นกับทุกชุมชน แต่ยังมีชุมชนต้นแบบที่มีการบริหารจัดการ ทั้งแนวคิด รวมถึงวิธีการดำเนินงานอีกด้วย

ภายใต้การขับเคลื่อนโครงการ “**สังฆพัฒนาวิชชาลัย**” ในแผนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ด้านสาธารณะสงเคราะห์ ยุทธศาสตร์ ๒ คือ ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน กลยุทธ์ที่ ๓ คือ ร่วมมือเครือข่ายให้เกิดสัมฤทธิ์ผล โดยมีการจัดตั้งกลุ่มดังกล่าวผ่านการบูรณาการร่วมกันระหว่างพระสงฆ์กับชุมชน ซึ่งมีรัฐเป็นผู้สนับสนุนทางด้านความรู้และวิธีการใช้ทรัพยากรในหมู่บ้าน/ตำบล เป็นหลักในการดำเนินการ โดยใช้การรวมตัวกันของประชาชนในหมู่บ้าน ทั้งนี้ในระยะเริ่มต้น จำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาชุมชนต้นแบบด้านสัมมาชีพ ที่พระสงฆ์ และชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วม ให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง ผ่านการคัดเลือกจากพระสังฆาธิการระดับจังหวัด และหน่วยงานราชการที่ให้ความเห็นชอบ ที่ชุมชนนั้นมีผลงานเด่นชัด เป็นรูปธรรม นำวิธีการที่ชัดเจนดังกล่าวนั้นมาต่อยอดส่งเสริมให้กับชุมชน

เป้าหมายของ สังฆพัฒนาวิชชาลัย จังหวัดน่าน สำหรับโครงการสังฆประชาร่วมพัฒนาสัมมาชีพเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน มุ่งเน้นเพื่อศึกษากระบวนการ วิธีการ และแนวคิด ของชุมชนต้นแบบด้านสัมมาชีพในระดับจังหวัด การทำงานร่วมกันและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ระหว่างพระสงฆ์กับชุมชนในจังหวัดน่านให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนตลอดไป

๓. ศาสตร์พระราชาสร้างชุมชนแห่งความสุขด้วยพลังบวร จังหวัดพะเยา

โครงการศาสตร์พระราชาสร้างชุมชนแห่งความสุขด้วยพลังบวรของสังฆพัฒนาวิชชาลัยในจังหวัดพะเยา กำเนิดขึ้นในปี ๒๕๖๐ จากแกนนำพระสงฆ์นักพัฒนาจังหวัดพะเยา จำนวน ๑๔ รูป/คน ได้เข้าร่วมโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย โดยคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ดำเนินการจัดอบรมสังฆพัฒนาวิชชาลัย ครั้งที่ ๑ ในพื้นที่คณะสงฆ์จังหวัดน่าน เชียงราย และพะเยา ในระหว่างวันที่ ๒๔-๒๗ กันยายน พ.ศ.๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน โดยมีพระสงฆ์ระดับเลขานุการเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เลขานุการเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และครูพระสอนศีลธรรม ตลอดจนพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือเข้าร่วมโครงการ เพื่อพัฒนาพระสงฆ์ให้มีความพร้อมในการทำงานเพื่อสังคม และพัฒนาสุขภาวะอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาสังคม การสร้างสังคมแห่งสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา จึงนำไปสู่การระดมความเห็นของพระสงฆ์นักพัฒนาจังหวัดพะเยา เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ด้านสุขภาวะจังหวัดพะเยา และการหาแนวทางในการเสริมสร้างสุขภาวะในจังหวัดพะเยา กลุ่มสังฆพัฒนาจังหวัดพะเยาจึงได้เสนอโครงการศาสตร์พระราชาสร้างชุมชนแห่งความสุขด้วยพลังบวร ซึ่งมีที่มาและความสำคัญดังนี้

เนื่องด้วยชุมชนบ้านปงใหม่ หมู่ที่ ๘ ตำบลทุ่งกล้วย อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา เป็นชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีต้นทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนที่เหมาะสม โดยเฉพาะเรื่อง วิถีชีวิต ผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาพื้นบ้าน (สมุนไพร / ยาเมือง) แต่ยังมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพของคนในชุมชน อาทิ การใช้สารเคมีในการเกษตรกรรม และ ภาวการณ์ดื่มสุราซึ่งเป็นปัญหาหลัก แม้ว่าวัดปงใหม่จะได้รับรางวัล วัดส่งเสริมสุขภาพดีเด่นระดับจังหวัดก็ตาม แต่วิถีการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร ก็จะต้องขับเคลื่อนไปพร้อมกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (ราชการ) จึงเป็นที่มาของแนวคิดในการที่จะพัฒนาให้วัดเป็นศูนย์กลางและต้นแบบในการสร้างสุขภาพ ตามแนวสุขภาวะเชิงพุทธให้กับชุมชนโดยนำศาสตร์พระราชา หรือหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บูรณาการกับหลักภาวนา ๔ เพื่อสร้างชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวรตามแนวสุขภาวะเชิงพุทธ

“โครงการศาสตร์พระราชาสร้างชุมชนแห่งความสุขด้วยพลังบวร จึงเป็นหนึ่งในโครงการที่อยู่ในแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ในกรอบยุทธศาสตร์ที่ ๒ ซึ่งได้กำหนดไว้ว่า “ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน” โดยเน้นการสร้างความร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดสัมฤทธิผล ซึ่งจะมีการเสริมสร้าง “ชุมชนคุณธรรม องค์กรคุณธรรม และสุขภาวะ ตามนโยบายที่ต้องการส่งเสริมให้คณะสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาและขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อเทิดทูนสถาบันหลักของชาติ คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ตลอดจนส่งเสริมความเข้าใจอันดีและสมานฉันท์ของคนในชุมชน รวมทั้งต้องการสืบสาน สร้างสรรค์ งานด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม โดยใช้ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมเป็นเครื่องหล่อหลอม ยึดเหนี่ยว สร้างมูลค่า คุณค่าทางสังคมและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสถาบันครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติให้เกิดความเข้มแข็ง เกิดค่านิยมที่ดีงามในการดำเนินชีวิตอย่างรู้รักสามัคคี และยังสามารถนำทุนทางวัฒนธรรมมาเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ให้กับเศรษฐกิจของคนในชุมชน

ในขณะเดียวกันยังเป็นการบูรณาการการทำงานพร้อมทั้งเผยแผ่องค์ความรู้ระหว่างคณะสงฆ์กับหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคม ส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านหลักธรรมทางศาสนา นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประเพณี วิถีวัฒนธรรมไทยที่ดีงาม และนำไปปรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทยในปัจจุบัน อีกทั้งส่งเสริมให้วัดขยายผลสู่ชุมชนคุณธรรม เป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เด็กเยาวชนและประชาชนทั่วไปโดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและนำหลักธรรมทางศาสนามาปรับใช้ในการพัฒนาจิตใจทางด้านสุขภาวะของคนในชุมชนอย่างมีเหตุมีผล เพิ่มมูลค่าและคุณค่าในการดำรงชีวิต มีความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

๑. เพื่อส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางสร้างชุมชนให้เป็นคุณธรรมในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านหลักธรรมทางศาสนา โดยนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประเพณี วิถีวัฒนธรรมไทยที่ดีงามไปปรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทยในปัจจุบัน

๒. เพื่อส่งเสริมให้วัด ชุมชน และสถานศึกษา เป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เด็กเยาวชนและประชาชนทั่วไป

๓. เด็กเยาวชนและประชาชนทั่วไปที่เข้าร่วมกิจกรรมได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและนำหลักธรรมทางศาสนามาปรับใช้ในการพัฒนาจิตใจทางด้านสุขภาวะอย่างมีเหตุมีผลในการดำรงชีวิต

๑. กระบวนการดำเนินการขับเคลื่อนศาสตร์พระราชาสร้างชุมชนแห่งความสุขด้วยพลังบวร ของสังฆพัฒนาวิชชาลัยในจังหวัดพะเยา

กิจกรรมที่ ๑ การประชุมคณะทำงาน ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ ณ ห้องประชุมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา โดยกำหนดวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อทำความเข้าใจคณะทำงานในแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน ๒) เพื่อติดตามความเคลื่อนไหวและวางแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน มีการกำหนดวิธีการขั้นตอน คือ

๑. ประชุมคณะทำงานเพื่อสร้างความเข้าใจให้ไปในทิศทางเดียวกัน

๒. เตรียมเนื้อหาการประชุม

๓. จัดเตรียมเวทีประชุมสร้างความเข้าใจกับชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง

๔. สรุปการประชุม

โดยมีกลุ่มสังฆพัฒนาวิชชาลัยจังหวัดพะเยา และที่ปรึกษาโครงการ ๒๐ รูป มีผลการดำเนินงานดังนี้

การเข้าร่วมของกลุ่มสังฆพัฒนาวิชชาลัยจังหวัดพะเยา ครั้งนี้ ได้ปรึกษาหารือเพื่อสร้างความเข้าใจให้เป็นแนวทางเดียวกัน เพื่อรับทราบและเป้าหมายของการดำเนินงานโครงการ พร้อมกับมอบหมายภาระหน้าที่แต่ละประเด็นของกิจกรรม

การประชุมครั้งนี้ได้นำแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาจังหวัดพะเยา และผลการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพะเยา, โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบ้านปงใหม่ มาเป็นฐานองค์ความรู้ในการวางแผนปฏิบัติการดำเนินโครงการนี้ จึงได้วางแผนปฏิบัติการ ดังนี้

ระยะที่ ๑ เตรียมการ

ขั้นที่ ๑ การแสวงหาจุดร่วม: ชุมชนค้นหาความต้องการของชุมชน ค้นหาอัตลักษณ์ ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน

ขั้นที่ ๒ การร่วมคิด-ร่วมทำ"แกนนำชุมชน" ชาวบ้านในชุมชนร่วมกับคณะทำงานจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ/เวทีประชาคมเพื่อระดมความคิด ร่วมกันวางแผนงาน กำหนดขั้นตอน และวิธีการขับเคลื่อนโครงการศาสตร์พระราชาสร้างชุมชนแห่งความสุขด้วยพลังบวร โดยจัดทำแผนงานโครงการ กำหนดกิจกรรม เวลา สถานที่ และวิธีการดำเนินงาน กำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จ การสื่อสาร /ประชาสัมพันธ์ และกำหนดวิธีการตรวจสอบติดตามผลการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามแผนงาน/โครงการ

ขั้นที่ ๓ การแสวงหาเครือข่าย ประสานความร่วมมือภาคีเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ทั้งใน และนอกพื้นที่ร่วมสนับสนุนการดำเนินงานทั้งด้านความรู้ทางวิชาการ บุคลากร สถานที่วัสดุ/อุปกรณ์ และงบประมาณ

ขั้นที่ ๔ แต่งตั้งคณะทำงาน กำหนดบทบาทหน้าที่ และภารกิจ เพื่อขับเคลื่อนโครงการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ระยะที่ ๒ การปฏิบัติการในพื้นที่

ขั้นที่ ๕ การดำเนินงาน ดำเนินงานขับเคลื่อนโครงการฯ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์

ขั้นที่ ๖ การตรวจสอบ-ประเมินผล การกำกับติดตามการดำเนินการ โครงการ/กิจกรรม โดยคณะทำงาน/อาสาสมัคร กำกับติดตามผลการดำเนินงาน ประเมินผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดของโครงการฯ ตามพื้นที่/คุ้มบ้านที่ได้รับมอบหมายและรายงานความก้าวหน้า ผลการดำเนินงานในการประชุมคณะทำงานฯ

ขั้นที่ ๗ การปรับปรุงและพัฒนา คณะทำงานฯ มีการประชุมติดตามผลการดำเนินงานโครงการ/กิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อรับทราบผลการดำเนินงาน รับทราบปัญหา/อุปสรรคและร่วมแก้ไขปัญหา / ในกรณี การดำเนินงานจัดกิจกรรมประสบผลสำเร็จ มีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์และให้ขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ

ระยะที่ ๓ การสรุปผลและขยายผล

ขั้นที่ ๘ การสรุปผล เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมภายใต้โครงการ คณะทำงาน ทำรายงานและสรุปผลการดำเนินการโครงการฯ เพื่อรวบรวมนำเสนอผู้เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ ๙ การขยายผล คณะทำงานสรุปและประเมินผล การดำเนินงานโครงการศาสตร์พระราชาสร้างชุมชนแห่งความสุขด้วยพลังบวร เสนอผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งพิจารณาวางแผนขยายผลการดำเนินงานและบูรณาการความร่วมมือ

กิจกรรมที่ ๒ นำเสนอโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย สู่การประชุมคณะสงฆ์ระดับจังหวัด

การประชุมคณะสงฆ์จังหวัดพะเยา ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ ได้จัดขึ้นวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ ห้องประชุม ชั้น ๓ อาคารเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา โดยทางกลุ่มสังฆพัฒนาได้มีส่วนร่วม นำเสนอโครงการฯ สู่วาระการพิจารณาของคณะสงฆ์ และได้นำแนวทางตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาจังหวัดพะเยา สรุปโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพะเยา และสรุปผลการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านปงใหม่ มาเป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป

ผลจากการประชุมและองค์ความรู้ที่ได้รับ

๑. บรรจุงานสังฆพัฒนาวิชชาลัยในแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาจังหวัดพะเยา

๒. ขยายเครือข่ายคณะทำงานของสังฆพัฒนาวิชชาลัยในระดับอำเภอและระดับพื้นที่

๓. มีแนวทางในการดำเนินงานโครงการและการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

๔. ทราบถึงบริบทเบื้องต้นของพื้นที่ดำเนินงานโครงการฯ

กิจกรรมที่ ๓ การร่วมคิด-ร่วมทำกับแกนนำชุมชน การทำงานเชิงรุกครั้งนี้ ได้จัดขึ้นวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ บ้านปงใหม่ หมู่ ๘ ตำบลทุ่งกล้วย อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา โดยคณะทำงานกลุ่มสังฆพัฒนาวิชาลัยได้ลงพื้นที่ร่วมประชุมกับชาวบ้านในชุมชน ร่วมกับคณะทำงานจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ/เวทีประชาคมเพื่อระดมความคิดวิเคราะห์สภาพปัญหาตามหลักการวิเคราะห์ SWOT เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการร่วมกันวางแผนงาน กำหนดขั้นตอน และวิธีการขับเคลื่อนโครงการศาสตร์พระราชาสร้างชุมชนแห่งความสุขด้วยพลังบวร โดยจัดทำแผนงาน โครงการ กำหนดกิจกรรม เวลา สถานที่ และวิธีการดำเนินงาน กำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จ การสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ และกำหนดวิธีการตรวจสอบติดตามผลการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามแผนงานโครงการของชุมชน

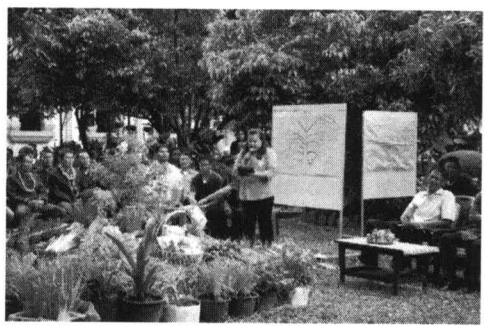

ผลจากการประชุมและองค์ความรู้ที่ได้รับ

๑. นำเสนอความเป็นมาแนวทางของโครงการเพื่อสร้างความเข้าใจในกระบวนการและวิธีการทำงาน

๒. สร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการนำศาสตร์พระราชาผสมผสานกับการพัฒนาชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วม บ้าน วัด ราชการ (บวร)

๓. เกิดภาคีเครือข่ายการทำงานในระดับหมู่บ้าน อำเภอและหน่วยงานราชการ

๔. ได้แนวทางและกระบวนการวางแผนการพัฒนาหมู่บ้าน

๕. เกิดแผนการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

ในการดำเนินงานได้นำศาสตร์พระราชาซึ่งเป็นต้นแบบและแนวทางแห่งการพัฒนาซึ่งพลอากาศเอกกำธน สินธวานนท์ อดีตองคมนตรีในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้เขียนไว้ในบทความ "พระมหากษัตริย์นักคิด...นักปฏิบัติเพื่อความสุขของประชาชน[๖]" ความว่า

"ครั้งหนึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชปรารภว่า "ฉันครองราชย์สองปีแรก ฉันไม่มีผลงาน เพราะฉันยังไม่รู้ว่าราษฎรต้องการอะไร" เป็นที่ประจักษ์ว่าทรงมองการเป็นพระมหากษัตริย์เป็นเรื่องของงาน เป็นพระราชภาระ ที่จะสนองความต้องการของราษฎร เพื่อราษฎรจะได้ดำรงชีวิต อย่างมีความสุขและการที่จะทรงงานให้ได้ผลตรงเป้าหมายได้นั้น ต้องทราบว่าประชาชนต้องการอะไร"

การทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชนั้นทรงยึดวิธีการ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา มาตลอดรัชสมัย ดังที่ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล อดีตเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและอดีตเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เขียนไว้บทความ "ประสบการณ์สนองพระราชดำริเรียนรู้ หลักการทรงงาน ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา[๗]" ความว่า

---

[๖]สภาทนายความในพระบรมราชูปถัมภ์, **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับคณะองคมนตรี**, (กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๗๙.

[๗]สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **การทรงงานพัฒนา**

"พระองค์ทรงมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคน ทรงตรัสว่า "ต้องระเบิดจากข้างใน" นั่น คือต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนา ให้มีสภาพพร้อมที่จะรับ

การพัฒนาเสียก่อน มิใช่การนำความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนหมู่บ้านที่ยังไม่ ทันได้มีโอกาสเตรียมตัว

.....ทรงใช้หลัก "เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา" นั่น คือก่อนจะทำอะไร ต้องมีความเข้าใจเสียก่อน เข้าใจภูมิประเทศ เข้าใจผู้คนในหลากหลายปัญหา ทั้งทางด้านกายภาพด้านจารีตประเพณีและวัฒนธรรม เป็นต้น และระหว่างการดำเนินการนั้นจะต้องทำให้ผู้ที่เราจะไปทำงานกับเขาหรือทำงาน ให้เขานั้น "เข้าใจ" เราด้วย เพราะถ้าเราเข้าใจเขาแต่ฝ่ายเดียว โดยที่เขาไม่เข้าใจเราประโยชน์คงจะไม่เกิดขึ้นตามที่เรามุ่งหวังไว้ "เข้าถึง" ก็ เช่นกัน เมื่อรู้ปัญหาแล้ว เข้าใจแล้วก็ต้องเข้าถึง เพื่อให้นำไปสู่การปฏิบัติให้ได้ และเมื่อเข้าถึงแล้วจะต้องทำอย่างไรก็ตามให้เขาอยากเข้าถึงเราด้วย

ดังนั้น จะเห็นว่าเป็นการสื่อสารสองทางทั้งไปและกลับ ถ้าสามารถทำสองประการแรกได้สำเร็จ เรื่อง "การพัฒนา" จะ ลงเอยได้อย่างดี เพราะเมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกัน ต่างฝ่ายอยากจะเข้าถึงกันแล้ว การพัฒนาจะเป็นการตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่าย ทั้งผู้ให้และผู้รับ"

หลักการทรงงาน เข้าใจ เข้าถึง พัฒนานั้น ทรงใช้กับทั้ง คน วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และ วัฒนธรรม มีความลุ่มลึกและมีโครงการพระราชดำริหรืองานอื่นที่ทรงทำเป็นตัวอย่างให้เห็นอย่างชัดเจน ดังแผนภาพศาสตร์พระราชา : วิธีการแห่งศาสตร์พระราชา เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา

ประเทศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, (กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง๒๕๕๔), หน้า ๕๒-๕๓

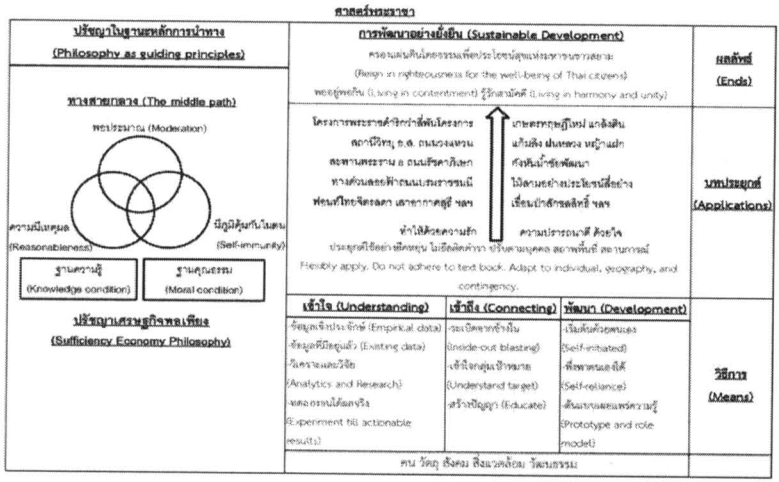

เข้าใจ นั้นประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ๔ องค์ประกอบ คือ ๑) การใช้ข้อมูลที่มีอยู่ (Existing data) ๒) การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical data) ๓) การวิเคราะห์และวิจัย (Analytics and Research) และ ๔) การทดลองจนได้ผลจริง (Experiment till actionable results)

เข้าถึง นั้นประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ๓ องค์ประกอบ คือ ๑) ระเบิดจากข้างใน (Inside-out blasting) ๒) เข้าใจกลุ่มเป้าหมาย (Understand target) และ ๓) สร้างปัญญา (Educate)

พัฒนา แนวพระราชดำริในการพัฒนานั้นเมื่อทรงเข้าใจ เข้าถึง แล้วจึงพัฒนานั้นทรงมีหลักการสำคัญคือ ๑.) เริ่มต้นด้วยตนเอง (Self-initiated) ๒) พึ่งพาตนเองได้ (Self-reliance) และ ๓) ต้นแบบเผยแพร่ความรู้ (Prototype and role model)

ในการการขับเคลื่อนชุมชนแห่งความสุขด้วยพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) สู่สังคมคุณธรรมที่มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” ซึ่งเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ของรัฐบาลและยังเป็นนโยบายที่สำคัญของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กล่าวคือ ในกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า”ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็น

ประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”เพื่อให้คนไทยมีความสุข คณะทำงานได้เล็งเห็นความสำคัญของพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ซึ่งเป็นสถาบันที่อยู่คู่สังคมไทยมายาวนานและเป็นทุนมรดกทางสังคมที่มีบทบาทมากในชุมชน ให้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาและบริหารจัดการชุมชนของตน โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมลงมือทำและร่วมกันประเมินผล ซึ่งจะทำให้ทุกฝ่ายรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ ที่เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ร่วมกัน (Learning Society)

บ้าน สถาบันครอบครัวหรือคนในชุมชน ให้การสนับสนุนวัดให้ทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมขัดเกลาคนในชุมชนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม หรือเข้าร่วมจัดกิจกรรมทางศาสนา /วัฒนธรรม ร่วมเป็นจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์ในวัด ในชุมชน ฯลฯ

วัด เป็นแหล่งขัดเกลาบ่มเพาะศีลธรรม/สืบสานวัฒนธรรมและเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนทำหน้าที่สอนธรรมศึกษา จัดกิจกรรมทางศาสนา/วัฒนธรรม ตลอดทั้งเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในชุมชน ซึ่งมีส่วนทำให้ปัญหาของชุมชนลดน้อยลง ประชาชนในชุมชนมีความสามัคคีปรองดองและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข รวมทั้งทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของสังคม

ราชการ หรือสถาบันการศึกษา ทำหน้าที่ถ่ายทอดให้ความรู้ ฝึกอบรม พัฒนาทักษะอาชีพ ขัดเกลาและถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ตามความต้องการของสังคม ร่วมจัดกิจกรรมในวัด ฯลฯ

พลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) จึงเป็นพลังที่สำคัญในสังคมที่จะสามารถนำมาเป็นกลไกในการพัฒนาและสร้างชุมชนให้เข้มแข็งก่อให้เกิดกระบวนการสร้างสังคมคุณธรรม อย่างยั่งยืนในทุกพื้นที่โดยให้ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการพัฒนา ร่วมวางแผน ดำเนินการ พัฒนาให้เป็นชุมชนแห่งความสุข โดยโรงเรียนมีบทบาทในการสร้างเยาวชนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ขณะเดียวกันชุมชนก็มีบทบาทและความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน ทั้งในแง่ของการเป็นแหล่ง

เรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมของสังคม และวัดก็มีบทบาทหน้าที่ที่จะให้การอบรมกล่อมเกลาสมาชิกในชุมชน

ดังนั้น หากการประสานการทำงานของสามประสาน คือ บ้าน-วัด-ราชการ มีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ ก็จะทำให้เกิดชุมชนแห่งความสุขเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยมีเป้าหมายให้เริ่มดำเนินการ ในพื้นที่ที่มีความพร้อม มีศักยภาพ และมีเจ้าอาวาส ที่มีความตั้งใจและมีเมตตาที่จะเป็นผู้นำร่วมกับผู้นำชุมชนหมู่บ้านสถานศึกษาและหน่วยราชการในพื้นที่

กิจกรรมที่ ๔ ลงพื้นที่ร่วมกิจกรรม ชุมชนถอดองค์ความรู้บ้านปงใหม่

การลงพื้นที่ร่วมกิจกรรมกับชุมชนถอดองค์ความรู้บ้านปงใหม่ ได้จัดขึ้นวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ บ้านปงใหม่ ตำบลทุ่งกล้วย อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา โดยทางกลุ่มสังฆพัฒนาได้มีส่วนร่วมนำโครงการฯ สู่การระดมความคิดและการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ซึ่งได้สรุปองค์ความรู้ของชุมชนดังนี้

ผลการวิเคราะห์เพื่อพัฒนาหมู่บ้าน (SWOT)

๑. จุดแข็ง S : Strengths (ศักยภาพ/ความสามารถของหมู่บ้าน)

ด้านเศรษฐกิจ

-มีพืชเศรษฐกิจ ยางพาราที่ยังเป็นรายได้หลักในการประกอบอาชีพ

-มีกลุ่มองค์กร/กลุ่มอาชีพที่หลากหลาย เช่น ชมรงส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

-มีกองทุนในหมู่บ้านในรูปของธนาคารหมู่บ้าน/กองทุนหมู่บ้านในการออมทรัพย์ สินเชื่อ และแก้ปัญหาหนี้สิน

-มีสินค้า ผลิตภัณฑ์ชุมชนหลากหลาย

-เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวที่มีการกระจายรายได้สู่ชุมชน

-มีการใช้เทคโนโลยี สื่อออนไลน์ ในการกระจายสินค้าผลิตภัณฑ์ทั้งในชุมชนและนอกชุมชนอันจะก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน

ด้านสังคม

-การดำรงวิถีชีวิตชนบทเรียบง่าย ราษฎรในหมู่บ้าน มีความสามัคคี เอื้ออาทร แบ่งปันต่อกัน

-มีบุคลากร คนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ ความสามารถ ที่จะช่วยขับเคลื่อนพัฒนาหมู่บ้าน

-มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงาม

-มีกองทุนสวัสดิการชุมชม ในการรักษาพยาบาล และกรณีเสียชีวิต

-มีกลุ่ม/องค์กรชุมชนที่หลากหลาย

ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

-มีทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เหมาะสม กับวิถีชีวิต ต่อการดำรงชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

-มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ต่อการดำรงชีพ

-มีอ่างเก็บน้ำที่ติดกับหมู่บ้านไว้ใช้ในการเกษตร ประมงในหมู่บ้านที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้

ด้านความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย

-มีคณะกรรมการหมู่บ้าน /ชุดอาสาสมัครรักษาความปลอดภัย อปพร. ชรบ. สตบ. ที่ช่วยดูแลรักษาความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน

-มีการตั้งจุดตรวจและตั้งเวรยามรักษาความสงบเป็นช่วง ๆ และช่วยสอดส่องดูแลความเรียบร้อยในหมู่บ้าน

-หมู่บ้านมีกฎกติกาหมู่บ้าน

ด้านการบริหารจัดการ

-มีคณะกรรมการกลางหมู่บ้านเป็นผู้ควบคุม ขับเคลื่อนและดำเนินการในการพัฒนาหมู่บ้าน

-มีการประชุมประจำเดือนทุกเดือน

-ในหมู่บ้านมีการแบ่งเขตรับผิดชอบออกเป็นคุ้มต่างๆ มีหัวหน้าคุ้มดูแลสมาชิกในคุ้ม

๒. จุดอ่อน W : Weaknesses (สภาพปัญหา/อุปสรรค)

ด้านเศรษฐกิจ

-อาชีพ ราษฎรในหมู่บ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม การปลูกพืชเศรษฐกิจ ราคาพืชผลการเกษตรตกต่ำ และ มีความเสี่ยงต่อความเสียหายจากภัยธรรมชาติ (ภัยแล้ง/วาตภัย)

-การจัดการด้านการตลาด การผลิต และการแปรรูปสินค้าทางการเกษตรไม่มีประสิทธิภาพ

-ราษฎรส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้น้อย ไม่พอกับรายจ่าย กับค่าครองชีพที่สูงขึ้น ภาระค่าใช้จ่ายในการส่งบุตรธิดาเรียนหนังสือ ทำให้เกิดปัญหาหนี้สินภาคครัวเรือนเพิ่มขึ้น

-โครงสร้างพื้นฐานโดยเฉพาะ ถนน และ คลองส่งน้ำ เข้าพื้นที่การเกษตรยังขาดประสิทธิภาพ ในการขนส่งผลผลิต และการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร

-ปัจจัยการผลิตพืชผลการเกษตรมีต้นทุนสูง

ด้านสังคม

-ราษฎร ยังขาดความรู้ความเข้าใจ ในทิศทางการพัฒนาหมู่บ้านในอนาคต

-ปัญหาสุขภาพจิตชุมชนที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงสู่ความเร่งรีบการปรับตัวไม่ทัน ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตมากขึ้น เช่น การทำร้ายตัวเอง การดื่มสุราเพิ่มขึ้น

-ปัญหาพฤติกรรมเด็กและเยาวชนเปลี่ยนแปลงตามกระแสบริโภคนิยม

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

-ที่ดินทำกิน ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่มีที่ดินไม่เพียงพอในการประกอบอาชีพที่จะสร้างรายได้อย่างมั่นคง

-แหล่งน้ำ ไม่เพียงพอสำหรับการปลูกพืชได้ตลอดทั้งปี

-การใช้สารเคมี ในการเกษตร ที่มีผลเสียต่อ ดิน น้ำ และต่อสุขภาพคน

-ปัญหาด้านขยะ ประชาชนยังขาดจิตสำนึกในการร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาขยะ การคัดแยกขยะ หมู่บ้านยังขาดการบริหารจัดการขยะที่ดีมีประสิทธิภาพ

ด้านความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย ในหมู่บ้านยังขาดวัสดุ/อุปกรณ์ เครื่องไม้เครื่องมือ หรือสวัสดิการให้กับอาสาสมัคร อปพร. ชรบ. สตบ. ที่จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน หมู่บ้าน

ด้านการบริหารจัดการ ชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการชุมชนเอง ที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้

๓. โอกาส O : Opportunities

การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก หรือสภาพแวดล้อมภายนอกและภายใน ที่จะทำให้หมู่บ้านทราบถึงโอกาสและอุปสรรคการทำงานของหมู่บ้าน

-แนวนโยบายภาครัฐ การพัฒนาหมู่บ้านด้านการท่องเที่ยว (หมู่บ้านท่องเที่ยว) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ สินค้า (OTOP) ที่จะเป็นโอกาสกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชน

-เครือข่ายการท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง ชุมชนไทลื้อ ชุมชนม้ง น้ำตกภูซาง เส้นทางสู่ภูชี้ฟ้า ด่านพรมแดนประเทศเพื่อนบ้าน

-การคมนาคม ขนส่ง เส้นทางที่สะดวกในปัจจุบัน

๔. อุปสรรค T : Threats

-ราษฎรยังขาดความรู้ ความเข้าใจ การพัฒนาหมู่บ้าน หรือการกระจายโอกาสและรายได้สู่ชุมชน

-หมู่บ้านขาดการส่งเสริม สนับสนุน งบประมาณในการพัฒนาโครงการต่าง ๆ เช่น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

-สื่อ/วัฒนธรรมบริโภคนิยม ที่ขาดการควบคุมจากรัฐ อย่างจริงจัง คืบ คลานสู่ชนบททำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลง จากความเรียบง่าย เป็นวิถีชีวิตที่เร่งรีบวุ่นวาย ต้องทำงานแข่งกับเวลา ทำให้คนเห็นแก่ตัวมากขึ้น

เกิดการกำหนดทิศทางการพัฒนาหมู่บ้านในอนาคต

พันธกิจ หรือภารกิจหลักของหมู่บ้าน มี ๖ พันธกิจ คือ

๑. เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน น้อมนำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาขับเคลื่อนในการพัฒนา และนำยุทธศาสตร์ด้านเกษตรอินทรีย์ ของจังหวัด มาปรับใช้ในการเกษตรให้มีความหลากหลาย ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน ศูนย์เรียนรู้ กลุ่มอาชีพในหมู่บ้านให้ได้รับการส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาจากส่วนราชการ

๒. พัฒนาหมู่บ้าน ให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงชีววิถี เกษตรธรรมชาติ สุขภาพ ที่จะกระจายรายได้สู่ชุมชน ปรับปรุงภูมิทัศน์ในหมู่เป็นชุมชนน่ามอง น่าอยู่ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอ่างเก็บน้ำห้วยปูให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวชุมชน

๓. เสริมสร้างกระบวนการประชาคมหมู่บ้าน ให้เข้มแข็ง โดยกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนร่วมเป็นสภาองค์กรชุมชน เพื่อที่จะให้เป็นองค์กรหลักในการพัฒนาหมู่บ้าน แบบมีส่วนร่วม

๔. ปรับปรุงแผนพัฒนาหมู่บ้าน (แผนแม่บทชุมชน) เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้านได้ยั่งยืน

๕. จัดทำโครงการพัฒนา โดยนำปัญหาและความต้องการของหมู่บ้าน

๖. มาจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อบรรจุลงในแผนพัฒนาหมู่บ้าน ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ เอกชน องค์กรอิสระหรือมูลนิธิต่าง ๆ เพื่อนำแผนพัฒนาฯ

หรือโครงการ ปัญหา ความต้องการของหมู่บ้านที่เกินความสามารถของชุมชน ให้ได้รับการแก้ไขและพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน

คำขวัญหมู่บ้าน

เจ้าหลวงคำแดงคุ้มบ้าน	พระประธานงามเด่น
ร่มเย็นลานโพธิ์	เติบโตด้วยภูมิปัญญา
รักษาประเพณี	มุ่งวิถีเกษตรปลอดภัย

วิสัยทัศน์ของหมู่บ้าน "ชุมชนแห่งการเรียนรู้ หมู่บ้านน่าอยู่ สุขภาวะยั่งยืน" มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ของหมู่บ้านปงใหม่มี ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑.ดำเนินรอยตามศาสตร์พระราชา ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๒. ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งบัน ร่วมกัน ๓. ก่อเกิดอาชีพและรายได้ที่มั่นคง อยู่ได้ด้วยหลักการพึ่งตนเอง และ ๔. "อยู่เย็น เป็นสุข"

ยุทธศาสตร์และแนวทางพัฒนา แยกออกเป็น ๕ ด้าน ดังนี้

๑) ด้านเศรษฐกิจ จำนวน ๓๖ โครงการ ประกอบด้วยโครงสร้างพื้นฐานการพัฒนาแหล่งน้ำและพื้นที่การเกษตร จำนวน ๑๖ โครงการ และด้านการส่งเสริมอาชีพ จำนวน ๒๐ โครงการ

๒) ด้านสังคมและคุณภาพชีวิต จำนวน ๒๘ โครงการ ประกอบด้วยสังคมและสวัสดิการจำนวน ๖ โครงการ ด้านสาธารณสุข จำนวน ๑๕ โครงการ และด้านการศึกษา/วัฒนธรรม/ประเพณี จำนวน ๗ โครงการ

๓) ด้านรักษาความสงบเรียบร้อย จำนวน ๘ โครงการ

๔) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยว จำนวน ๑๐ โครงการ

๕) ด้านการบริหารจัดการ จำนวน ๓ โครงการ

รวมทั้งหมดจำนวน ๘๕ โครงการ

แผนงาน/โครงการ

ทำเอง	๑๒ โครงการ	คิดเป็น	๑๔ %
ทำร่วม	๓๔ โครงการ	คิดเป็น	๔๐ %

หน่วยงานอื่นทำให้ ๓๙ โครงการ คิดเป็น ๔๕ %

กิจกรรมที่ ๕ การประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อปรับแผนพัฒนาและสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมภายในและภายนอกชุมชน

ในกิจกรรมนี้เป็นการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อการมีส่วนร่วมในการทบทวนและพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติม แผนพัฒนาหมู่บ้าน ประจำปี ๒๕๖๑ (ฉบับที่ ๒) ณ บ้านปงใหม่ หมู่ที่ ๘ ตำบลทุ่งกล้วย อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ๙ มิถุนายน ๒๕๖๑ ณ หอประชุมประจำหมู่บ้าน โดยนำแผนที่ได้มาปรับปรุงและพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของสภาพ สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยพัฒนาโครงการให้สอดรับกับศาสตร์พระราชา และแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ที่ขับเคลื่อนโดยคนในชุมชน และการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของคนในและภายนอกชุมชนตามกลุ่มต่าง ๆ ที่ได้จากการถอดองค์ความรู้ของชุมชนมาต่อยอด

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการประชุม

๑. มีการปรับแผนการพัฒนาชุมชนที่มีส่วนร่วม เน้นในการพัฒนาทุกด้าน สอดแทรกโครงการศาสตร์พระราชาสร้างชุมชนแห่งความสุขด้วยพลังบวร

๒. เกิดการเรียนรู้ ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

๓. เกิดเครือข่ายการทำงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ประยุกต์ใช้แนวทางวิถีศาสตร์พระราชา และ สามประสานแห่งพลังบวร

๔. เครือข่ายพระสงฆ์สังฆพัฒนาเข้าร่วมกิจกรรมในพื้นที่ ศึกษาและปรับแนวทางการจัดทำกิจกรรมโครงการ ทำไป ปรับไป เพื่อความเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนา

กิจกรรมที่ ๖ การประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อปรับแผนพัฒนาและสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมภายในและภายนอกชุมชน

ในกิจกรรมนี้เป็นการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อการมีส่วนร่วมในการทบทวนและพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติม แผนพัฒนาพัฒนาหมู่บ้านประจำปี ๒๕๖๑ (ฉบับที่ ๓) ณ บ้านปงใหม่ หมู่ที่ ๘ ตำบลทุ่งกล้วย อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ๑๑กรกฎาคม ๒๕๖๑ ณ หอประชุมประจำหมู่บ้าน โดยนำแผนที่ได้มาปรับปรุงและพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของสภาพ สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยพัฒนาโครงการให้สอดรับกับศาสตร์พระราชา และแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ที่ขับเคลื่อนโดยคนในชุมชน และการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของคนในและภายนอกชุมชนตามกลุ่มต่าง ๆ ที่ได้จากการถอดองค์ความรู้ของชุมชนมาต่อยอด

ผลที่เกิดขึ้นจากการทำปฏิบัติงานของพระสงฆ์นักพัฒนารุ่นใหม่

๑. มีการปรับแผนการพัฒนาชุมชนเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของคนในชุมชนมากยิ่งขึ้น

๒. เครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน เกิดการหนุนเสริมเพื่อการพัฒนาชุมชนเพิ่มมากขึ้น

๓. เกิดเครือข่ายหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ประยุกต์ใช้แนวทางวิถีศาสตร์พระราชา และพลังบวร บ้าน วัด ราชการ

เครือข่ายหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชน

๑. บ้านพระนั่งดิน อำเภอเชียงคำ มีทำเทียนบูชาโชค จักสานสุ่มไก่ ตุ๊กตาถักมือ โฮมสเตย์

๒. บ้านผาตั้ง อำเภอปง มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติดอยผาตั้ง ผักหวานป่า โฮม สเตย์

๓. บ้านศรีเมืองชุม อำเภอจุน มีโบราณสถานเวียงลอ จักสาน ลาบปลาค้าว โฮม สเตย์

๔. บ้านจำไก่ อำเภอดอกคำใต้ มีอีสานลานนา โปงลาง จักสาน โฮมสเตย์

เครือข่ายหมู่บ้านท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถี ระดับอำเภอภูซาง

๑. บ้านธาตุภูซาง มีชาติพันธุ์ไทลื้อ มีผ้าทอ กาละแม โฮมสเตย์ พระธาตุภูซาง บ้านหมุน สวนทุเรียน

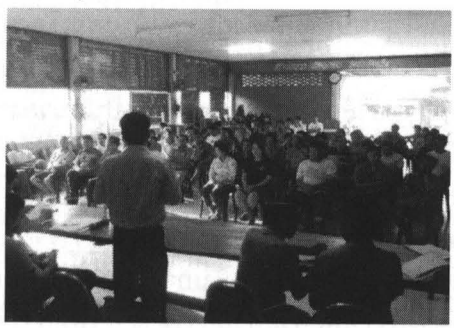

๒. บ้านห้วยไฟวัฒนา มีชาติพันธุ์ไทลื้อ มีจักสาน ป่าอนุรักษ์หนองจิระ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โฮมสเตย์

๓. บ้านสถาน มีชาติพันธุ์ไทลื้อ แอ่งแถะ การแสดงไทลื้อ โฮมสเตย์

๔. บ้านสถาน ๒ มีชาติพันธุ์ไทลื้อ เฮือนไทลื้อ โฮมสเตย์

๕. บ้านสบบง มีชาติพันธุ์ไทลื้อ น้ำอ้อย การะแม โฮมสเตย์

๖. บ้านทุ่งกล้วย มีผ้าทอไทลื้อ จักสานไยกล้วย งานไม้ฉลุ โฮมสเตย์

๒. นโยบายคณะสงฆ์จังหวัดพะเยาสู่การเสริมสร้างสุขภาวะ

คณะสงฆ์จังหวัดพะเยา ได้ดำเนินการด้านการส่งเสริมสุขภาวะ ประกอบด้วย การพัฒนาสุขภาพด้านกายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา มาโดยตลอด ผสมผสานผ่านการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ซึ่งเป็นหัวใจหลักในการดำเนินนโยบายด้านการเสริมสร้างสุขภาวะ และงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล และ เครือข่ายพระคิลานุปัฏฐาก (พระ อสว.) จากการดำเนินการของคณะสงฆ์ในโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพะเยา จะปรากฏมิติการส่งเสริมสุขภาวะด้านการรักษาศีล ๕ ตลอดถึงการลดของอาชญากรรม โดยน้อมนำหลักคิดที่ว่า มีศีล มีสุข มีปรองดอง มีสมานฉันท์

มีสามัคคี มีสันติสุข และ ศีล ๕ กินได้ นับเป็นมิติของการส่งเสริมสุขภาพทางกาย ใจ สังคม และปัญญาของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

กระบวนการทำงานของพระสงฆ์จังหวัดพะเยา

จังหวัดพะเยาได้มีการส่งเสริมและขับเคลื่อนนโยบายของคณะสงฆ์และนโยบายของรัฐบาลผ่านแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาจังหวัดพะเยา โดยได้มีการระดมจัดทำแผนพัฒนา ที่สอดคล้องกับแผนปฏิรูปฯ ระดับประเทศ และในแผนพัฒนาดังกล่าว ได้บรรจุเรื่องของสุขภาวะในพระสงฆ์และของประชาชนไว้หลายกิจกรรม โดยมีบุคลากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา เป็นหน่วยงานหลัก เป็นตัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อนกิจการคณะสงฆ์ และเป็นศูนย์กลางในการประสานและพัฒนาการส่งเสริมสุขภาวะของชุมชนจังหวัดพะเยา และที่สำคัญในการทำงานของพระสงฆ์จังหวัดพะเยา มีกระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วม ทุกภาคส่วนสามารถเข้ามามีส่วนในการหนุนเสริม ผลักดัน และขับเคลื่อนแผนงานโครงการ และกระบวนการต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน ด้วยการการจัดทำแผนปฏิรูปกิจการพระ พุทธศาสนาจังหวัดพะเยา

๓. การสร้างเครือข่ายของพระสงฆ์และหน่วยงานต่าง ๆ

ในการขับเคลื่อนโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัยในโครงการศาสตร์พระราชาสร้างชุมชนแห่งความสุขด้วยพลังบวร เป็นการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเพื่อการมีส่วนร่วม เน้นหลัก ๓ ประสาน บ้าน วัด ราชการ โดยมีคณะสงฆ์จังหวัดพะเยามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดพะเยา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา องค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัดบ้านปงใหม่ เครือข่ายหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา ที่ทำงานร่วมกับชุมชน ครูพระสอนศีลธรรม พระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการ ตลอดถึง เครือข่ายพระคิลานุปัฏฐาก หรือพระ อสว. ที่มุ่งเน้นการพัฒนา และลงพื้นที่ชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม และที่สำคัญได้มีหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ให้การสนับสนุน จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

(สสส.) ทำให้การสร้างเครือข่ายได้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัจจุบันเครือข่ายพระสงฆ์พระนักพัฒนา ได้รวบรวมและเสริมสร้างเครือข่ายอย่างเข้มแข็ง เกิดการประสานงานประสานประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่อง

๔. การก่อเกิดกระบวนการพัฒนาเครือข่ายเพื่อสุขภาวะจังหวัดพะเยา จากกลุ่มสังฆพัฒนาจังหวัดพะเยา

การดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาจังหวัดพะเยาที่ผ่านมา สู่การยกระดับการดำเนินในโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัยจังหวัดพะเยา ได้ดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมของเครือข่ายความร่วมมือ โดยให้คณะสงฆ์จังหวัดพะเยาเป็นหลักในการดำเนินงาน จากการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานของเครือข่ายประกอบด้วยเครือข่าย ๓ กลุ่มใหญ่ ในการปฏิบัติการ ได้แก่ เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา เครือข่ายพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดพะเยา เครือข่ายพระนิสิตจิตอาสามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา เครือข่ายหน่วยงานภาครัฐด้านการเสริมสร้างสุขภาวะ และเครือข่ายของกลุ่มแกนนำชุมชนนักพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะจังหวัดพะเยา เป็นต้น ซึ่งได้วิเคราะห์ถึงบทบาทการทำงานอย่างเป็นเครือข่าย ดังนี้

๑. เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาจังหวัดพะเยา

คณะสงฆ์จังหวัดพะเยา นับเป็นองค์กรที่ให้ความสำคัญต่อสุขภาวะชุมชน นำโดย พระราชปริยัติ เจ้าคณะจังหวัดพะเยา, พระครูโสภณปริยัติสุธี รองเจ้าคณะจังหวัดพะเยา และพระสังฆาธิการในจังหวัดพะเยา ให้การสนับสนุนและส่งเสริมคณะสงฆ์ได้ทำงานเพื่อการส่งเสริมสุขภาวะ โดยเฉพาะสุขภาพด้านจิตใจที่พยายามดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

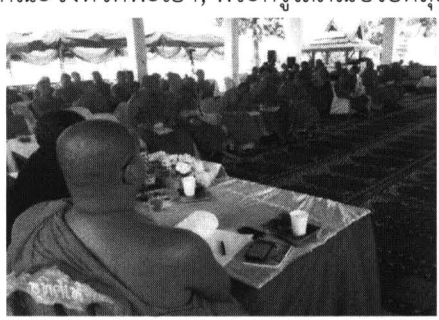

จังหวัดพะเยา โครงการธรรมสัญจร โครงการธรรมทูต กิจกรรมตานต๊อด และกิจกรรมด้านสาธารณสงเคราะห์ ฯลฯ การดำเนินงานของคณะสงฆ์จังหวัดพะเยา จึงเป็นมติของการทำงาน โดยได้ให้ความสำคัญต่อบทบาทหน้าที่ของประธานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล จำนวน ๖๘ อปต. ที่มีภาระหน้าที่หลักในการส่งเสริมสุขภาวะชุมชน พระสงฆ์ที่เป็นประธานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ได้สร้างสรรผลงานและแสดงให้เห็นถึงความสามารถและบทบาทของพระสงฆ์เพื่อพัฒนาชุมชน ด้วยเหตุนี้พระสงฆ์นักพัฒนาในจังหวัดพะเยาจึงปฏิบัติงานอย่างบูรณาการระหว่างศาสนกิจของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลกับการพัฒนาชุมชน

และนอกจากนี้พระสงฆ์นักพัฒนาจังหวัดพะเยาได้ให้การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา โดยให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างสุขภาวะในพระสงฆ์สามเณรจังหวัดพะเยาผ่านธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ และมีการส่งเสริมชุมชนสุขภาวะอย่างต่อเนื่อง การดำเนินงานของพระสงฆ์นักพัฒนาโดยมีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา เป็นศูนย์กลางในการประสานงาน โดยให้แต่ละหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ได้ประสานงาน และร่วมมือกันปฏิบัติงานภายใต้การบูรณาการกับกิจกรรมที่คณะสงฆ์จังหวัดพะเยาได้ดำเนินการอยู่แล้ว การดำเนินงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนายังมีความร่วมมือกับเครือข่ายต่าง ๆ ต่อไป

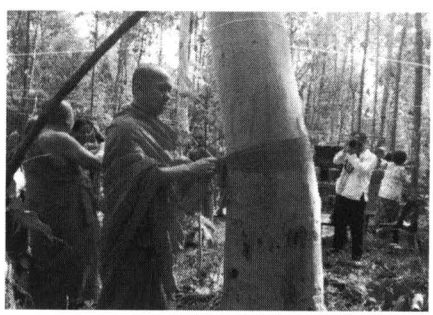

๒. เครือข่ายพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดพะเยา

พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดพะเยา นับเป็นเครือข่ายของพระสงฆ์ ผู้ปฏิบัติการในโรงเรียนจังหวัดพะเยา จำนวน ๒๔๐ รูป ที่มุ่งเน้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียน กลุ่มพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดพะเยาได้ดำเนินงานแบบบูรณาการกับนโยบายหลักของมหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา เครือข่ายพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจึงเป็นเครือข่ายที่บทบาทสำคัญต่อการบูรณาการกับการเรียนการสอนในโรงเรียน และทำงานร่วมกับคณะสงฆ์จังหวัดพะเยา การดำเนินงานการส่งเสริมสุขภาวะจึงเป็นการหลักการ "บวร" บ้าน วัด ราชการ/สถานศึกษา ที่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้มุ่งเน้นให้โรงเรียนได้ให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างสุขภาวะ ซึ่งมีวัดและชุมชนได้ให้การสนับสนุน จะเห็นได้จากการพัฒนาสุขภาพด้านจิตใจที่พระสงฆ์เหล่านั้นดำเนินการเสริมสร้างอย่างต่อเนื่อง

๓. เครือข่ายพระนิสิตจิตอาสา มจร วิทยาเขตพะเยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ก่อตั้งชมรมนิสิตจิตอาสาของวิทยาลัยสงฆ์พะเยา ชมรมรัฐศาสตร์อาสาเพื่อการพัฒนาชุมชน ชมรมครุศาสตร์อาสาพี่ช่วยน้อง ชมรมพุทธศาสตร์อาสา ที่ได้ร่วมมือในการปฏิบัติงานโดยให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา จึงได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมปลูกป่า บวชป่า สร้างฝายชะลอน้ำ ค่ายคุณธรรม เยี่ยมผู้ป่วยโรงพยาบาล กิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะด้านจิตใจของผู้สูงอายุ เป็นต้น นิสิตจิตอาสาเหล่านี้เป็นกลุ่มที่พยายามขับเคลื่อนกิจกรรมที่บูรณาการกับการเรียนการสอน และร่วมมือกับเครือข่ายของคณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดพะเยา ในการดำเนินกิจกรรม ได้แก่ โครงการขับเคลื่อนหมู่บ้านศีล ๕ โครงการธรรมสัญจร เป็นต้น การทำงานของเครือข่ายพระนิสิตจิตอาสายังร่วมมือกับชมรมต่าง ๆ ในส่วนของมจร.วิทยาเขตพะเยา เพื่อความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน เช่น การประสานงานกับชมรมพระธรรมวิทยากร เพื่อได้ดำเนินการกิจกรรมนักเรียนในชุมชนเพื่อส่งเสริมสุขภาวะอย่างบูรณาการและต่อเนื่อง

๔. เครือข่ายหน่วยงานภาครัฐด้านการเสริมสร้างสุขภาวะ

การทำงานของคณะสงฆ์จังหวัดพะเยา และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการเสริมสร้างสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา ได้ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับตำบล จำนวน ๖๘ ตำบล และ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพทุกตำบลในจังหวัด

พะเยา การทำงานของหน่วยงานภาครัฐที่ได้กล่าวมาข้างต้น ได้ประสานของความร่วมมือในบทบาทที่เชี่ยวชาญได้แก่ด้านสุขภาพทางกาย โดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ และด้านการสนับสนุนงบประมาณโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับตำบล การทำงานของจังหวัดพะเยาด้านการเสริมสร้างสุขภาวะจึงมีการทำงานอย่างมีส่วนร่วมหลายเครือข่าย โดยให้พระสงฆ์นักพัฒนาได้ประสานงานกับเครือข่ายของหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่อง การทำงานร่วมกับภาครัฐเป็นการระดมบุคลากรในชุมชนให้ตระหนักถึงการเสริมสุขภาวะต่อไป

บทที่ ๓

สังฆจิตอาสาเยียวยาผู้ด้อยโอกาส

๑. การขับเคลื่อนสังฆพัฒนาวิชชาลัยในพื้นที่คณะสงฆ์ภาค ๗

การขับเคลื่อนงานสังฆพัฒนาวิชชาลัย เป็นการบ่มเพาะสู่การยกระดับความเป็นสังฆพัฒนาเพื่อสุขภาวะ ในพื้นที่คณะสงฆ์ภาค ๗ ซึ่งมีพระสงฆ์และภาคีเครือข่าย จำนวน ๖๐ รูป/คน เข้าร่วม หลักการในการคัดเลือกผู้เข้าร่วมโครงการในพื้นที่นี้ ได้ขอความร่วมมือไปยังคณะสงฆ์แต่ละจังหวัด ที่สำคัญคณะทำงานได้รับความสนับสนุนจากเจ้าคณะจังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน และจังหวัดลำปาง ที่ได้มอบหมายให้เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการประสานงานให้มีผู้เข้าร่วมโครงการตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ยิ่งไปกว่านั้นพระสงฆ์ที่เข้าร่วมโครงการที่นอกเหนือไปจากคุณสมบัติที่กำหนดไว้ ต้องมีความสนใจเป็นอาสาสมัครทำงานพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมให้เกิดความยั่งยืนในพื้นที่ และตอบสนองพันธกิจของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ในปี ๒๕๖๐ คณะสังคมศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ร่วมกับคณะสงฆ์จังหวัดลำพูน คณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดลำปาง ได้ดำเนินโครงการสังฆพัฒนาวิชาลัย มีพระสงฆ์และเครือข่ายเข้าร่วมจำนวน ๖๐ รูป/คน ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และยกระดับการทำงานของพระสงฆ์ในพื้นที่

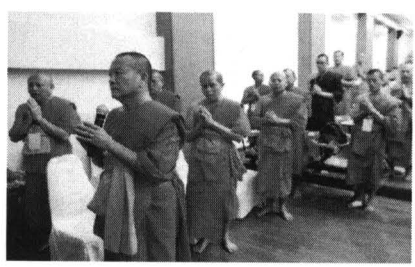

การขับเคลื่อนโครงการในครั้งนี้มีพระเทพรัตนนายก เจ้าคณะจังหวัดลำพูน ได้มาเข้าร่วมโครงการด้วยวิสัยทัศน์ที่เล็งเห็นถึงเจตนาของการ

ทำงานเชิงรุก ซึ่งจะก่อให้เกิดความวัฒนาถาวรของวรพุทธศาสนา และการเสริมสร้างสุขภาวะทั้งพระสงฆ์ที่แผ่กระจายไปถึงประชาชน ที่ส่งเสริมการทำงานด้านสาธารณะสงเคราะห์ได้อย่างเป็นรูปธรรม ยิ่งไปกว่านั้นยังได้ให้โอวาทเพื่อเป็นแนวทางในการทำงานพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมความว่า การจะพัฒนาใครจะต้องเริ่มจากการพัฒนาตนเองก่อนโดยการค้นหาเองว่ามีคุณธรรมจริยธรรมอะไรอยู่ในใจบ้าง โดยพระพุทธเจ้าเป็นต้นแบบนักพัฒนา รวมถึงครูบาศรีวิชัยที่สร้างทานบารมีและศีลบารมี

พร้อมกันนี้พระนักพัฒนาจะต้องไม่ละเลยเรื่องการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน สวดมนต์ไหว้พระเป็นนิตย์ การพัฒนาวัดจะต้องสะอาด สว่าง สงบ แต่ต้องมีความพอเพียง การบริหารวัดต้องให้มีส่วนร่วม มีคณะกรรมการมีส่วนร่วมในการบริหาร สิ่งสำคัญคือ ต้องพัฒนากาย วาจา จิตใจ เป็นการพัฒนาภายในควบคู่กับการพัฒนาภายนอก พระสงฆ์รูปใดเป็นผู้นำสงฆ์ต้องทำงานภายในและทำงานภายนอก และต้องตระหนักว่า ผู้นำอยู่ข้างหน้า คนนินทาอยู่ข้างหลัง ทำไมคนถึงใช้เราในการทำงาน เพราะเขากำลังฝึกเราให้เป็นงาน และเรามีศักยภาพเขาจึงใช้งาน

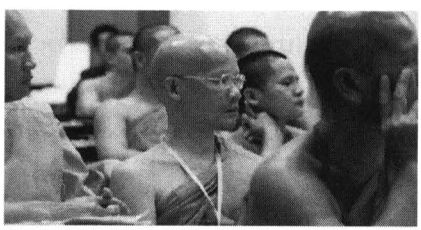

การเป็นนักพัฒนาด้านพระพุทธศาสนาต้องตระหนักว่า ต้องไม่ทำลายวัฒนธรรมองค์กรสงฆ์ ด้วยการเรียนวิชาการแล้วต้องเรียนวิชาปฏิบัติ พระนักพัฒนากล้าบวชตลอด เรียกว่า บวชจนตาย กล้าคิด กล้าทำ กล้านำ จึงถือว่าเป็นพระนักพัฒนาได้อย่างสมบูรณ์

กระบวนการสร้างอุดมการณ์พระสงฆ์นักพัฒนาเพื่อสังคม

เวทีความคิดเพื่อการยกระดับคุณภาพพระสงฆ์สู่การเป็นพระสงฆ์นักพัฒนา เป็นการปลุกพลังการทำงานเพื่อสังคม โดยวิทยากร ประกอบด้วย พระชยานันทมุนี, ผศ.ดร. รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์น่าน พระครูสิริสุตานุยุต, ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน พระครูกิตติปริยัตินิเวศน์ เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดลำพูน และนายขยัน วิพรหมชัย นายกเทศมนตรี

ตำบลอุโมงค์ เพื่อสร้างอุดมการณ์พระสงฆ์นักพัฒนาที่สนองงานคณะสงฆ์และเพื่อสังคมในอนาคต โดยมีคำถาม ๓ ประเด็นให้วิทยากรตอบโจทย์ ๑) ลักษณะการทำงานเป็นอย่างไรด้านสังคมและคณะสงฆ์ ๒) วิธีการเทคนิคได้รูปแบบมาจากใคร มีอุปสรรค ๓) ข้อเสนอแนะในการทำงานด้านการพัฒนา

เริ่มจากพระครูสิริสุตานุยุต กล่าวว่า เนื่องจากได้รับมอบหมายให้ดูแลด้านการศึกษา สร้างหลักสูตรครูสอนปริยัติธรรม ทำให้เกิดความภูมิใจ สิ่งหนึ่งที่ในการทำให้เป็นนักพัฒนาคือ ความใจกว้าง อย่าคิดว่าเราเก่งทุกเรื่อง

นายขยัน กล่าวว่า ส่วนตัวนั้นได้แรงบันดาลใจในทำงานเพื่อสังคม โดยการสำรวจความต้องการของคนในชุมชน หรือ ปัญหาในสังคม แล้วนำปัญหามาพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการ มีกิจกรรมเยี่ยมคนติดเตียงที่บ้าน โดยร่วมมือกับคณะสงฆ์ คนป่วยเห็นพระสงฆ์ไปเยี่ยมดีใจ เราขับเคลื่อนแบบการมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดความยั่งยืน

พระครูกิตติปริยัตินิเวศน์ กล่าวว่า เกิดแรงบันดาลใจจากครูบาศรีวิชัย ซึ่งพระสงฆ์มีทุนทางสังคม งานที่โดดเด่นคือ ค่ายงานจิตอาสา ด้วยการสร้างถนนขึ้นดอย ระยะทาง ๑ กิโลครึ่งที่น่านมีโครงการสังฆพัฒนาร่วมประชาพัฒนาสัมมาชีพ สร้างการมีส่วนร่วมทุกภาคีเครือข่าย

พระอาจารย์ปราโมทย์ วาทโกวิโท นิสิตปริญญาเอก สาขาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้แสดงความเห็นว่า การทำงานจะต้องเจออุปสรรคเป็นเรื่องธรรมดา เราต้องอย่าลืมอปริหานิยธรรม การให้เกียรติเจ้าของพื้นที่ การทำงานเพื่อสังคมต้องสร้างทีมงาน อย่าเพิ่งท้อ

เพราะจะเห็นผลช้าในการพัฒนา ต้องสร้างความเข้าใจ พระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมเป็นของคู่กัน เราลดการสร้างวัตถุมาสร้างและพัฒนาคนในชุมชนมิติต่าง ๆ เราต้องเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน อย่าเป็นส่วนเกินในชุมชน พระสงฆ์ต้องทำงานร่วมกับชุมชนด้วย การพัฒนาตน พัฒนาคน พัฒนางาน พัฒนาสังคม พระสงฆ์ต้องมีเครื่องมือในการลงชุมชน เราไปขอเรียนรู้จากองค์กรและบุคคลผู้เชี่ยวชาญ งานพัฒนาต้องมีเครือข่ายทำคนเดียวจะเหนื่อยมาก เราจึงสร้างเครือข่ายในการทำงาน "สิ่งที่อยากเห็นคือพระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนา ร่วมแก้ปัญหากับคนในชุมชน โดยพระสงฆ์มีมิติทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหา คิดทำตามแบบฉบับของเรา ไม่ต้องทำเรื่องใหญ่แต่ทำให้มันสุด ๆ ทำให้ดีที่สุด มีคนพร้อมสนับสนุนถามว่าเราจะทำจริงหรือเปล่า ฉะนั้นเราจะไปพัฒนาคนอื่น เราต้องพัฒนาตนเองก่อน ประโยชน์ตนเองก่อน แล้วนึกถึงประโยชน์คนอื่น เราต้องเริ่มเป็นแบบอย่างที่ดี เราทำงานแตกต่างวิธีการ แต่เป้าหมายเดียวกัน เริ่มจากตนเองก่อน อยู่เพื่อตนเองอยู่แค่สิ้นลม การทำงานเป็นทีมมีเครือข่ายจะทำให้มีพลัง เกิดผลต่อการพัฒนามนุษย์"

พระสงฆ์นักพัฒนามีเป้าหมายเพื่อคนอื่นมิใช่เป้าหมายของตนเอง

พระสงฆ์นักพัฒนา อาทิ พระครูโสภณปริยัติกิจ พระสงฆ์นักพัฒนาด้านจัดการสุขภาวะชุมชนแบบยั่งยืน สะท้อนว่านิสิตมหาจุฬาออกไปทำงานเพื่อสังคมมากมีโครงการมากมายแต่ขาดความยั่งยืน ทำอย่างไรจะยั่งยืน เราต้องตั้งคำถามว่า เราจะทำอะไรเพื่อคนอื่น เราต้องตั้งคำถามเราจะแผนยุทธศาสตร์วัดของเราเป็นอย่างไร ๓ ปีแรกไม่มีการสร้างอะไร แต่สวดมนต์ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม เป็นการเตรียมความพร้อม มีการเปิดคลีนิคธรรมะ สอนธรรมะกับแก้ไขปัญหาชีวิต คนมามากเขานึกว่าดูดวง เราต้องเป็นพระที่ฝึกตั้งคำถามอันเป็นไปเพื่อการพัฒนา เราต้องสร้างคนมาพัฒนางาน"เป็นการประมาณตน ประมาณคน นำไปสู่ประมาณงาน

"เราจะพัฒนาวัดด้วยกายภาพ นักพัฒนาจึงมีพรแสวง แสวงหาแนวทางไปเรื่อยในการพัฒนา พระพัฒนาต้องพัฒนาไปถึงทำเพื่อคนอื่นมากกว่า

ตนเอง เมื่อคนอื่นได้รับเขาจะรักษาเรา พระนักพัฒนาต้องบริหารจัดการให้เป็น เช่น การมีโรงเรียนผู้สูงอายุ ราชการให้การสนับสนุน ฐานของชุมชนจะปกป้อง คุ้มครองพระพัฒนา ฉะนั้น จงมีใจรักในการเป็นพระนักพัฒนา"

พระครูวิบูลสิทธิธรรม (หลวงพ่อตูม) พระสงฆ์นักพัฒนาด้านการยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน จังหวัดพิษณุโลก กล่าวว่า ชุมชนมีความขัดแย้งเวลาเลือกตั้งก็จะขัดแย้งกัน พวกใครพวกมัน จะตั้งกลุ่มอะไรก็ล้ม ไม่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ในชนบทเราจะขาดพระ พระในชนบทขาดความรู้ความสามารถ แต่ปัจจุบันดีเพราะเรามีมหาจุฬา ทำให้พระมีความรู้ในการบริหาร แต่พอมีความรู้ก็ต่างคนต่างทำ ไม่สามารถทำงานเป็นทีมได้ เราสร้างวัตถุมากกว่าคน ไม่ส่งเสริมการศึกษาให้วัดอย่างจริง บางครั้งพระเป็นผู้รับมากกว่าผู้ให้ พระจะต้องให้ อดีตวัดเป็นเป็นโรงศาลคดีความ ใครมีเรื่องกันก็ให้เจ้าอาวาสหรือหลวงพ่อ เป็นผู้ไกล่เกลี่ยตัดสินคดีความ แต่ปัจจุบันไม่ใช่แบบนี้

ฉะนั้น สิ่งที่ทำจริง ๆ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เอาสัจจะเป็นตั้ง ทุกคนเอาเงินมารวมกัน จะต้องมีสัจจะ คือ ความจริงใจต่อกัน ใครที่ขัดสนก็กู้ไป แต่ต้องมีสัจจะจะต้องจ่ายคืน พร้อมค่าบำรุง ค่าบำรุงนำไปช่วยเหลือคนในชุมชน ปัจจุบันมีเงิน ๔๓ ล้านบาท เพราะมีสัจจะ มีวินัย มีคณะกรรมการ ๒ ปี เลือก ๑ ครั้ง พอมีกลุ่มสัจจะก็มีกิจกรรมร่วมกัน มีกิจกรรมด้านคุณธรรม บูรณาการหลักธรรมสู่การดำเนินชีวิต ดังนั้น "เราต้องสร้างความเข้มแข็งจากสถาบันพระพุทธศาสนา" เราต้องมาช่วยกัน ผนังเกิดมาจากก้อนอิฐแต่ละก้อน การทำงานด้านการพัฒนาจะต้องอ่อนน้อมต่อพระเถระผู้ใหญ่เพื่อการสนับสนุน พระสงฆ์นักพัฒนาต้องไม่โดดเดี่ยว ญาติโยมจะถามว่า. “พระสงฆ์ให้อะไรกับสังคม” นี่คือสิ่งที่สังคมคาดหวังจากพระสงฆ์ มิติเป็นรูปธรรม จะเป็นพระนักพัฒนาต้องมีแผน แผนการพัฒนาร่วมกัน เพราะฉะนั้น “พระสงฆ์นักพัฒนามีเป้าหมายเพื่อคนอื่นมิใช่เป้าหมายของตนเอง”

๑.๑ ศึกษาดูงานที่ชุมชนวัดหนองกวางบ้านแม่ป๊อกใน ตำบลศรีวิชัย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

หลังจากมีพิธีเปิดโดยพระเทพรัตนนายกที่ มจร วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน และได้เปิดเวทีความคิดเพื่อการยกระดับคุณภาพพระสงฆ์สู่การเป็นพระสงฆ์นักพัฒนา เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เรียบร้อยแล้ว ผู้เข้าร่วมโครงการได้ลงพื้นที่พบพระนักพัฒนาต้นแบบ

วัดผู้ริเริ่มส่งเสริมและรณรงค์การดูแลจัดการนกยูง และการจัดการป่าร่วมกับชุมชน ซึ่งดำเนินการโดย พระมหาญาณพงษ์ จันตา การขับเคลื่อนโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย ครั้งที่ ๒ โดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ภายใต้การนำของพระเทพรัตนนายก เจ้าคณะจังหวัดลำพูน เจ้าอาวาสวัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภายใต้การนำของพระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ,รศ.ดร. รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายวิชาการ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) โดยมีพระสงฆ์และภาคีในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน และจังหวัดลำปาง และวัดหนองกวาง บ้านแม่ป๊อกใน ตำบลศรีวิชัย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ระหว่างวันที่ ๒๐-๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ ได้ทบทวนบทบาทการทำงาน ดังนี้

๑.๒ ครูบาศรีวิชัยต้นแบบพระสร้างสันติภาพในระดับชุมชน

ได้มีการลงพื้นที่ศึกษาการทำงานของพระสงฆ์ต้นแบบในการทำงานกับชุมชนในการร่วมมือเป็นเครือข่าย ซึ่งมีปัญหาของนายทุนในการบุกรุกป่าของชาวบ้านรวมถึงต่างศาสนาซึ่งพยายามมาเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของคนในชุมชนซึ่งพื้นฐานนับถือพระพุทธศาสนา จึงถือว่าเป็นปัญหาร่วมของคนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนต้องจับมือกันแก้ปัญหา ผ่านการวิจัยชุมชนโดยมีพระสงฆ์เป็นแกนนำในการรักษาอนุรักษ์ป่าและสัตว์ในชุมชน ภายใต้คำว่า

“บ่กินปลาร้า บ่ฆ่านกยูง” ซึ่งนกยูง ถือว่าเป็นตัวแทนของความศรัทธาในครูบาศรีวิชัยของคนในชุมชน มีแหล่งอนุรักษ์นกยูงชุมชน โดยให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ นกยูงสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับป่า คนในชุมชนเชื่อว่า “นกยูงครูบาศรีวิชัย” ซึ่งเมื่อท่านมีชีวิตอยู่ได้เลี้ยงไว้ชาวบ้านจึงเชื่อว่าหากทำร้ายนกยูงจะมีอันเป็นไป จึงทำให้นกยูงขยายพันธุ์อยู่เต็มป่า เดิมชาวบ้านกับนกยูงต่างคนต่างอยู่

แต่พอนานวันเข้าชาวบ้านเริ่มมีปัญหาจากการที่พืชผลทางการเกษตรที่ปลูกไว้ต้องกลายมาเป็นอาหารของนกยูง เกิดมาจากการที่ชาวบ้านได้รุกล้ำที่อยู่อาศัยของนกยูงเพื่อทำการเกษตรเมื่อประมาณ ๔-๕ ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะการปลูกข้าวโพดที่ได้ราคาดี เมื่อชาวบ้านเข้าไปปลูกนกยูงก็ลงมากินพืชการเกษตรที่ปลูกไว้จนเสียหาย เดิมนกยูงใช้ชีวิตในป่าธรรมชาติ แต่เมื่อชาวบ้านกับนกยูงเริ่มมีปัญหากัน เลยมองว่าควรทำแนวกันชนที่จะปลูกพืชที่เป็นอาหารของนกยูงเพื่อเป็นแหล่งอาหารในสามฤดูเช่นข้าวหรือข้าวโพดแต่ตำแหน่งการปลูกยังไม่ชัดเจนด้วยชาวบ้านยังขาดความรู้ จึงทำการวิจัยการใช้ชีวิตของนกยูงในพื้นที่เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในอนาคต และให้ชาวบ้านตระหนักถึงคุณค่าของนกยูงที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าทำลาย

ชาวบ้านบางรายมีการวางเครื่องดักเพื่อป้องกันไม่ให้นกยูงมากินพืชผล หรือนำยาฆ่าแมลงผสมในเมล็ดพันธุ์พืชที่นกยูงลงมากิน พอมีการสร้างความเข้าใจกัน เกิดการ "การอนุรักษ์ที่ชัดเจน ป่าที่สมบูรณ์ขึ้น อาหารในป่าชุมชน" แต่มุมของชาวบ้านมองว่าเรื่องการใช้สารพิษหรือฆ่านกยูงในช่วงแรกนั้นเป็นการใส่ร้ายชาวบ้านจากนายทุน เพื่อเข้ามาจัดการเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวจริง ๆ แล้ววงจรชีวิตของนกยูงเกื้อหนุนต่อชาวบ้านด้านการขยายพันธุ์ของป่าไม้ และเป็นห่วงโซ่อาหารที่สมบูรณ์ เพราะนกยูงกินแมลงต่าง ๆ

สำหรับชาวบ้านแม่ป๊อกใน ตำบลศรีวิชัย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน กล่าวว่า" ด้วยความที่ชาวบ้านเชื่อว่านกยูงเหล่านี้เป็นของครูบาศรีวิชัยจึงไม่ได้ทำร้าย เพราะที่ผ่านมามีบางคนไปทำร้ายแล้วต้องมีอันเป็นไป แต่ด้วย

การขยายพันธุ์ของนกยูงมีมากขึ้นทำให้กระทบต่อชาวบ้าน ชาวบ้านใช้ความรู้พื้นบ้านในการแก้ปัญหา แต่ถ้ามีนักวิชาการเข้ามาช่วยเหลือในการสร้างแนวกันชนไม่ให้นกยูงลงมากินพืชผลของชาวบ้านจะเป็นการดีกว่า แต่ "ถ้านกยูงเหล่านี้สูญพันธุ์จะมีผลต่อจิตใจของชาวบ้านโดยเฉพาะผู้เฒ่าผู้แก่ ซึ่งคนกะเหรี่ยงถือว่านกยูงเป็นนกที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะสิ่งที่เหลืออยู่ของครูบาศรีวิชัยตอนนี้มีเพียงนกยูงนี้อย่างเดียวที่ยังไม่สูญหาย" ชาวบ้านจึงรักษานกยูงเพราะนกยูงรักษาอนุรักษ์ป่า ด้วยการต่อสู้กับบุคคลและองค์กรต่าง ๆ ชาวบ้านอาศัยป่าเป็นแหล่งอาหารมาจนถึงปัจจุบันนี้

๒. สังฆจิตอาสาพัฒนาสังคมสุขภาวะจังหวัดเชียงใหม่

จากการที่ได้มีกิจกรรมภายใต้การขับเคลื่อนโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๐ - ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๐ พระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินโครงการสังฆจิตอาสาพัฒนาสังคมสุขภาวะจังหวัดเชียงใหม่ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ทำให้เกิดกระบวนการทำงานของพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ที่บูรณาการโครงการร่วมกับกลุ่มจิตอาสาประชารัฐจังหวัดเสริมสร้างสังคมสุขภาวะจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นการดูแลสุขภาพพระสงฆ์สามเณรและกลุ่มผู้เปราะบางทางสังคม เช่น ผู้พิการ ผู้ป่วยติดเตียง ภายใต้ความร่วมมือของเครือข่ายการทำงานองค์กรทางพระพุทธศาสนาที่ประกอบไปด้วย พระสงฆ์เพื่อสังคม ฆราวาสที่สนับสนุนการดำเนินงานของคณะสงฆ์ในพื้นที่ องค์กรภาครัฐในท้องถิ่น เป็นต้น

ระดับ	ประเภท	เรื่อง
แผนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านสาธารณะสงเคราะห์	ยุทธศาสตร์	สร้างเครือข่ายการทำงานเชิงบูรณาการ
	กลยุทธ์	ดำเนินการเผยแพร่องค์ความรู้สุขภาวะสู่พระสงฆ์สามเณร โดย

ระดับ	ประเภท	เรื่อง
		เครือข่ายการทำงานองค์กรทางพระพุทธศาสนาที่ประกอบไปด้วย ๑) พระสงฆ์เพื่อสังคม อาทิ พระสังฆาธิการระดับเลขานุการเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เลขานุการเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เครือข่ายครูพระสอนศีลธรรม และมหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นต้น และ ๒) ฆราวาสที่สนับสนุนการดำเนินงานของคณะสงฆ์ในพื้นที่อาทิ ภาคประชาสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เป็นต้น
	โครงการ	สังฆพัฒนาวิชชาลัย

๑. การจัดทำทะเบียนพระภิกษุสงฆ์และสามเณร

การจัดทำทะเบียนพระภิกษุสงฆ์และสามเณรมีความสำคัญต่อกิจการพระพุทธศาสนา เป็นประโยชน์ต่อการสนับสนุนงานกิจการคณะสงฆ์ ระบบฐานข้อมูลพระภิกษุ - สามเณรที่มีประสิทธิภาพ สามารถใช้ในการตรวจสอบประวัติพระภิกษุสามเณรและใช้เป็นข้อมูลประกอบในการคัดกรองผู้บวช สามารถใช้สืบค้นข้อมูลพระภิกษุ - สามเณรที่ถือสัญชาติไทย หรือต่างสัญชาติ เป็นประโยชน์ต่อพระสังฆาธิการในการปกครองของคณะสงฆ์ และสามารถใช้ตรวจสอบสิทธิประโยชน์ด้านอื่น ๆ อีกมากมาย ที่พระภิกษุ -

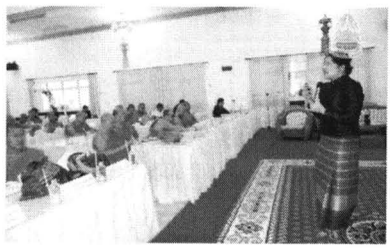

สามเณรพึงจะได้รับตามหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ที่ผ่านมามีความพยายามในการจัดทำข้อมูลทะเบียนพระภิกษุ - สามเณร โดยใช้วิธีการต่าง ๆ แต่จนถึงปัจจุบันยังไม่มีฐานข้อมูลพระภิกษุ - สามเณร ที่มีความถูกต้องครบถ้วน เป็นปัจจุบันและมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง ดังนั้นทางโครงการสังฆจิตอาสาพัฒนาสังคมสุขภาวะจังหวัดเชียงใหม่ จึงได้ดำเนินการจัดทำทะเบียนพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ให้มีสถานะเป็นปัจจุบัน โดยยึดตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๖๔

คณะกรรมการฝ่ายปกครอง

โครงการพระพุทธศาสนา 4.0 Smart Card

(ระบบบริหารข้อมูลศาสนบุคคล)

สิ่งที่ต้องดำเนินการระหว่าง ต.ค. ๒๕๖๐ – มี.ค. ๒๕๖๑

รายละเอียด	องค์ประกอบ
จัดทำฐานข้อมูลศาสนบุคคลของจังหวัด	ข้อมูลพื้นฐาน ประวัติการบรรพชาอุปสมบท ประวัติการศึกษา ประวัติการจำพรรษา ตำแหน่งทางการปกครองที่ได้รับ ลำดับสมณศักดิ์ที่ได้รับ ประวัติการอบรม ความสามารถพิเศษ และผลงานที่สำคัญ
สนับสนุนการทำบัตรประชาชนของพระ เณร	หนังสือสุทธิ ทะเบียนบ้านของวัด และเจ้าบ้านรับรอง

นโยบายสู่การปฏิบัติ แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา

เริ่มโดยมีการเปิดประชุมสัมมนาแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูป กิจการพระพุทธศาสนา ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ “การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ” ซึ่งจัดโดยคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ และมีนางสาวสายพิรุณ เพิ่มพูน สมาชิกศูนย์ข้อมูลที่ปรึกษาไทย กระทรวงการคลัง เป็นวิทยากรบรรยาย ณ ห้องประชุมวัดดอยสะเก็ด พระอารามหลวง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อ ๓๐

สิงหาคม ๒๕๖๐ ทั้งนี้เพื่อให้พระสังฆาธิการ ระดับเจ้าคณะปกครอง ได้รับทราบ และให้ความร่วมมือในการดำเนินการจัดทำทะเบียนพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ให้เป็นไปด้วยความสะดวกเรียบร้อย

เมื่อทางคณะสงฆ์ได้ดำเนินการจัดทำทะเบียนพระภิกษุสงฆ์และสามเณร แล้วทางโครงการสังฆจิตอาสาพัฒนาสังคมสุขภาวะ จังหวัดเชียงใหม่ จึงได้ทำการสำรวจข้อมูลพระสงฆ์ สามเณร และผู้ยากไร้หรือประชากรกลุ่มเปราะบางทางสังคม ใน ๙ อำเภอ นำร่อง อันได้แก่ ๑) อำเภอเมืองเชียงใหม่ ๒) อำเภอหางดง ๓) อำเภอสันป่าตอง ๔) อำเภอแม่วาง ๕) อำเภอดอยสะเก็ด ๖) อำเภอสันกำแพง ๗) อำเภอพร้าว ๘) อำเภอสันทราย ๙) อำเภอดอยหล่อ ได้สรุปผลการดำเนินแบ่งออกตามอำเภอดังต่อไปนี้

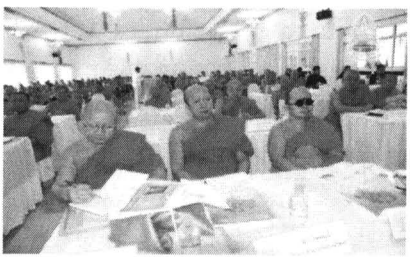

๒. การขยายผลและผลสำเร็จจากการทำงานของพระสงฆ์นักพัฒนาในแต่ละพื้นที่

๑. อำเภอเมืองเชียงใหม่ พระสงฆ์ในโครงการสังฆจิตอาสาพัฒนาสังคมสุขภาวะ จังหวัดเชียงใหม่ เขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ ได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลทำการสำรวจข้อมูลพระสงฆ์ สามเณร และผู้ยากไร้หรือประชากรกลุ่มเปราะบางทางสังคม โดยเน้นไปที่ประชากรกลุ่มเปราะบางทางสังคม ซึ่งประชากรกลุ่มเปราะบาง โดยทั่วไปหมายถึงกลุ่มประชากรที่มีความอ่อนแอมีความสุ่มเสี่ยงสูงที่จะถูกชักจูง ครอบงำ และคุกคามจากปัจจัยเสี่ยงด้านต่าง ๆ เช่น วงจรชีวิต สุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติทาง

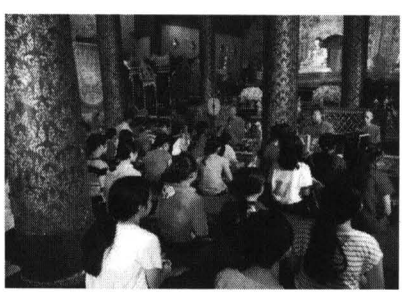

ธรรมชาติต่าง ๆ ตลอดจนขาดศักยภาพในการจัดการกับปัจจัยเสี่ยงที่เผชิญอยู่และผลกระทบที่ตามมา

เมื่อพิจารณาจากมุมมองมหภาคจะเห็นได้ว่าปัจจัยที่ทำให้ประชากรกลุ่มนี้มีสุขภาพไม่ดีมักมีสาเหตุมาจากการขาดโอกาสและการเข้าไม่ถึงทรัพยากรเป็นสำคัญ ทั้งนี้การเข้าถึงทรัพยากรของประชากรแต่ละกลุ่มขึ้นอยู่กับปัจจัย ๓ ด้าน ได้แก่

๑. สถานภาพทางสังคมของบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ เชื้อชาติชาติพันธุ์

๒. ทุนสังคม หรือการผูกพันกับเครือข่ายในสังคม ได้แก่ โครงสร้างครอบครัว สถานภาพสมรส การมีเพื่อนหรือเครือข่ายต่าง ๆ

๓. ทุนมนุษย์ ได้แก่ การศึกษา การมีงานทำ รายได้ สภาพที่อยู่อาศัยและความปลอดภัยของสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น ทางพระสงฆ์ในโครงการสังฆจิตอาสาพัฒนาสังคมสุขภาวะจังหวัดเชียงใหม่ จึงร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้บูรณาการโครงการตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย อาทิเช่น โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ที่ให้พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนได้ดำเนินการบูรณาการเสริมสร้างสุขภาวะในโรงเรียน สอดแทรกกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาวะ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสร้างเสริมสุขภาวะในกิจกรรมการเรียนรู้ จนผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งยังมีความตระหนักในสิทธิขั้นพื้นฐานที่ตนพึงจะได้รับอีกด้วย

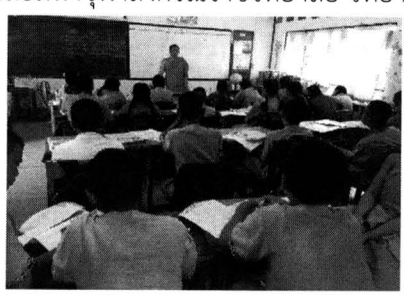

โครงการธรรมสัญจร ในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ ให้พระสงฆ์ในโครงการสังฆจิตอาสาพัฒนาสังคมสุขภาวะ จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินการเผยแผ่หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาสู่ผู้ต้องขัง และการชักชวนประชากรกลุ่มเปราะบางทางสังคมได้ปฏิบัติธรรมตามโอกาสและเวลาอันเหมาะสม อีกทั้งโครงการสอนธรรมศึกษา ในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ ที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสศึกษาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา และสามารถนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่ได้เรียนนั้นไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

๒. อำเภอหางดง ตัวแทนพระสงฆ์ในโครงการสังฆจิตอาสาพัฒนาสังคมสุขภาวะ จังหวัดเชียงใหม่ ดำเนินโครงการเยี่ยมบ้านผู้พิการ ผู้ป่วยติดเตียง และด้อยโอกาสทางสังคม ร่วมกับทางชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน อำเภอหางดง เพื่อให้เกิดการดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยติดเตียง ผู้สูงอายุ ผู้พิการ โดยมีการออกเยี่ยมบ้านพร้อมทั้งมีการพูดคุย เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการดำเนินชีวิตและยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับผู้ป่วยติดเตียงผู้สูงอายุ และผู้พิการ ทั้งยังเป็นสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลเหล่าผู้ป่วยติดเตียง ผู้สูงอายุ ผู้พิการ อีกด้วย

๓. อำเภอดอยสะเก็ด บทบาทพระสงฆ์ในโครงการสังฆจิตอาสาพัฒนาสังคมสุขภาวะ จังหวัดเชียงใหม่ ได้ร่วมกับผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาเทศบาล ผู้แทนชาวบ้าน ตำบลแม่ฮ้อยเงิน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ได้จัดตั้งศูนย์กู้ชีพ - กู้ภัยโพธิ์เงิน (พลังบวร) องค์กรสาธารณะกุศลขึ้น ด้วยเล็งเห็นถึงความสำคัญด้านความปลอดภัยต่อประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอดอยสะเก็ด ซึ่งบางพื้นที่เป็นพื้นที่ห่างไกลจากโรงพยาบาลประจำอำเภอ สามารถช่วยอำนวยความสะดวกต่อผู้ป่วยทั่วไป หรือฉุกเฉินให้ถึงมือแพทย์ได้อย่างรวดเร็ว

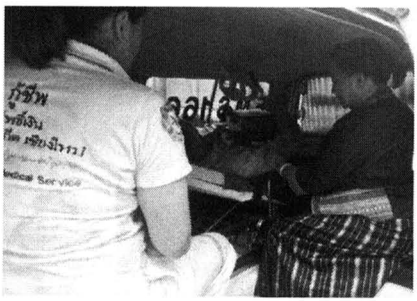

นอกจากนี้แล้วพระสงฆ์ในโครงการสังฆจิตอาสาพัฒนาสังคมสุขภาวะ จังหวัดเชียงใหม่ได้ดำเนินโครงการโรงเรียนชราบาลวุฒิวิทยาลัย ร่วมกับ เทศบาลตำบลเชิงดอยอำเภอดอยสะเก็ด เปิดสอนเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย สอนการเขียนและอ่านภาษาล้านนา ฝึกสอนการประกอบอาชีพและการเรียนรู้รูปแบบใหม่ๆ ให้เข้าถึงเทคโนโลยี ไอที มือถือ เล่นไลน์ และอินเตอร์เน็ตก็มีการเรียนการสอนด้วย จะสอนให้ผู้สูงวัยที่มีอายุตั้งแต่ ๕๕ ปีขึ้นไป สถานศึกษาแห่งนี้ให้เรียนแบบมีความสุข และเรียนไปจนกว่าจะตายจากกันไปข้างหนึ่ง ตามแนวนโยบายที่ว่า “ถ่ายทอดภูมิปัญญา ศึกษาเทคโนโลยี แก่อย่างมีคุณค่า ชราอย่างมีคุณภาพ”

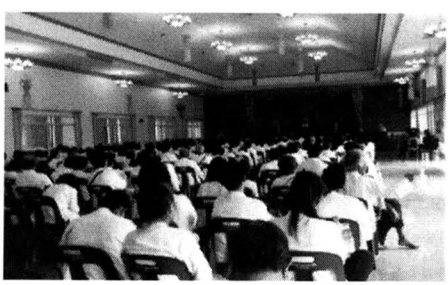

๔. อำแม่วาง พระสงฆ์ในโครงการสังฆจิตอาสาพัฒนาสังคมสุขภาวะ จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินการจัดทำแผนสำรวจและช่วยเหลือกลุ่ม

ประชาชนในภาวะยากลำบาก มีการจัดตั้งศูนย์จิตอาสาประชารัฐเพื่อสังคม อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ขึ้น เพื่อให้ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสมสำหรับประชากรกลุ่มเปราะบางทางสังคมได้อย่างเหมาะสมและทันท่วงทีโดยอาศัยพลังจิตอาสา สื่อมวลชนท้องถิ่น และสื่อสังคมที่หลากหลายเป็นตัวกลางในการสื่อสารกับสังคมภายนอก ให้การช่วยเหลือแก่ประชาชนในภาวะยากลำบาก ทั้งยังให้การสนับสนุนในลักษณะเฉพาะหน้าและการหนุนเสริมแก่ประชากรกลุ่มเปราะบางทางสังคมได้อย่างเป็นระบบ และระยะยาว

ช่วยเหลือ/พัฒนาเด็กเยาวชน และประชาชนผู้อยู่ในภาวะเปราะบาง

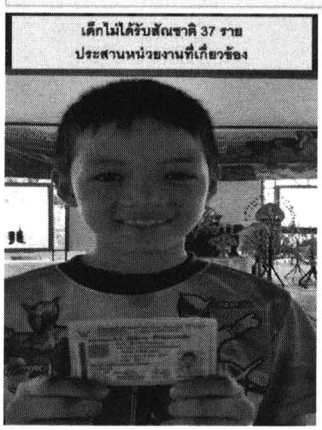

ผู้เปราะบางกับเส้นทางชีวิตที่เลือกเดิน....

บวชเรียนปริยัติศึกษาโรงเรียนสัพพัญญูวิทยา
บวชสู้ร่มกาสาวพัสตร์...สู่พระธรรมทายาท

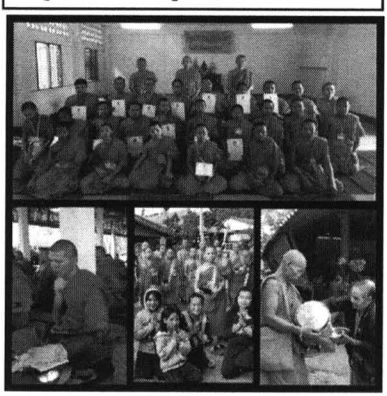

ค่ายคุณธรรมระยะสั้น ฝึกฝนอบรมตนเอง แก่เด็กและเยาวชน ปี 2560 จำนวน 12โรงเรียน รวม 2,584 คน

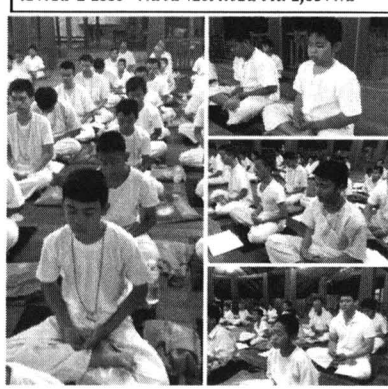

พระสงฆ์ในโครงการสังฆจิตอาสาพัฒนาสังคมสุขภาวะ จังหวัดเชียงใหม่ ได้บูรณาการกิจกรรมภายใต้โครงการสังฆจิตอาสาพัฒนาสังคมสุขภาวะ จังหวัดเชียงใหม่ เข้ากับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ส่งผลให้มีโรงเรียนคุณธรรมรักษาศีล ๕ เชิงคุณภาพ ในเขตอำเภอแม่วาง ได้รับโล่รางวัลโรงเรียนต้นแบบระดับประเทศ ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ จำนวน ๓ โรงเรียนอีกด้วย

๕. อำเภอสันทราย ตัวแทนพระสงฆ์ในโครงการสังฆจิตอาสาพัฒนาสังคมสุขภาวะ จังหวัดเชียงใหม่ ดำเนินโครงการเยี่ยมพระสงฆ์ - อาพาธ โดยมีการออกเยี่ยมวัดที่มีพระสงฆ์อาพาธจำพรรษาอยู่ ในเขตอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ และพระสงฆ์อาพาธที่พักรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลสันทราย อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้เกิดการดูแลช่วยเหลือ พูดคุย สร้างขวัญกำลังใจ ให้แก่พระภิกษุ-สามเณรที่อาพาธ

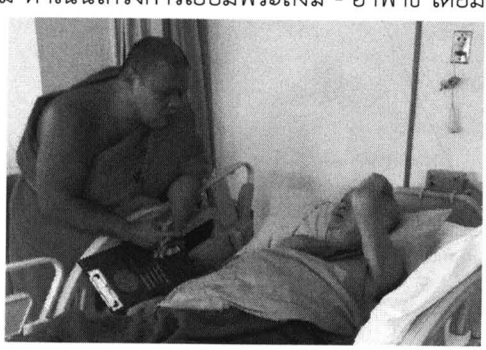

๖. อำเภอพร้าว การดำเนินงานของหน่วยกู้ภัยพร้าว - วังหิน โดยการนำของพระครูปรีชาภิวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดทุ่งหลวง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ประธานศูนย์กู้ภัยพร้าว - วังหิน และพระสงฆ์ในโครงการสังฆจิตอาสาพัฒนาสังคมสุขภาวะ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน ให้บริการช่วยเหลือผู้ประสบเหตุอย่างเต็มที่ ถูกวิธี มีหลักการและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ จนทำให้ลดการบาดเจ็บล้มตาย และการสูญเสียไปได้มาก อีกทั้งยังเป็นการสร้างความมั่นใจในเรื่องความปลอดภัยในชีวิตของประชาชนในกรณีที่เกิดการเจ็บป่วยฉุกเฉินและประสบอุบัติเหตุ ซึ่งประชาชนมีความพึงพอใจในการจัดให้บริการตามระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินก่อนถึงโรงพยาบาลเป็นอย่างมาก

๗. อำเภอสันกำแพง พระสงฆ์ในโครงการสังฆจิตอาสาพัฒนาสังคมสุขภาวะ จังหวัดเชียงใหม่ ดำเนินโครงการเยี่ยมพระสงฆ์ - อาพาธ โดยมีการออกเยี่ยมวัดที่มีพระสงฆ์อาพาธจำพรรษาอยู่ ในเขตอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้เกิดการดูแลช่วยเหลือ พูดคุย สร้างขวัญกำลังใจ ให้แก่พระภิกษุ – สามเณรที่อาพาธ

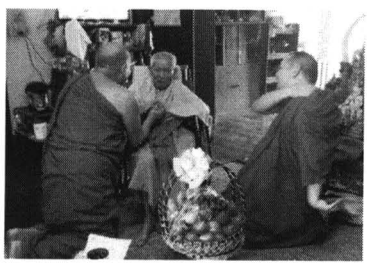

๘. อำเภอสันป่าตอง พระสงฆ์ในโครงการสังฆจิตอาสาพัฒนาสังคมสุขภาวะ จังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับคณะสงฆ์อำเภอสันป่าตอง จัดกิจกรรม "โครงการธรรมสัญจร ครั้งที่๑" โดยการให้พุทธศาสนิกชน ในอำเภอสันป่าตอง ได้ไปสัมผัสกับบรรยากาศสถานที่ปฏิบัติธรรมของชาวพุทธ การปฏิบัติดี การปฏิบัติชอบ และความศรัทธาของชาวบ้าน ให้พุทธศาสนิกชน ในอำเภอสันป่าตอง ไปฟังธรรมและปฏิบัติธรรมที่วัด เพื่อที่จะทำให้พุทธศาสนิกชน ในอำเภอสันป่าตอง ได้นำหลักคำสอนที่ได้ฟังมา นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข และมีการตั้งต้นผ้าป่าเพื่อสมทบกองทุนพระสงฆ์อาพาธ โรงพยาบาลสันป่าตอง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

๙. อำเภอดอยหล่อ พระสงฆ์ในโครงการสังฆจิตอาสาพัฒนาสังคมสุขภาวะ จังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับคณะสงฆ์อำเภอดอยหล่อ ดำเนินกิจกรรมธรรมสัญจรพัฒนาจิตใจ กิจกรรมทอดผ้าป่าเพื่อสบทบทุนซื้ออุปกรณ์ทางการแพทย์ กิจกรรมจิตอาสาเยี่ยมพระสงฆ์ - สามเณรอาพาธ และผู้ป่วยในโรงพยาบาล กิจกรรมส่งเสริมสวนสมุนไพร และห้องอบสมุนไพร กิจกรรมวัดปลอดสารเสพติด กิจกรรมปลอดเหล้าในงานศพ ได้บูรณาการกับการพัฒนาชุมชนอย่างเข้มแข็ง คณะสงฆ์อำเภอดอยหล่อได้ให้ความสำคัญของการดำเนินกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วม ที่พยายามส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมแก่พระสงฆ์ - สามเณรและพุทธศาสนิกชนในอำเภอดอยหล่ออย่างต่อเนื่อง

๒. การดูแลสุขภาวะพระภิกษุสงฆ์และสามเณร

ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สาธารณสุขตำบล สาธารณสุขอำเภอ จัดการดูแลสุขภาวะที่พระภิกษุสงฆ์และสามเณรพึงจะได้รับสวัสดิการบริการด้านการแพทย์และสาธารณสุขที่ให้โดยตรงแก่บุคคลเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรค ซึ่งได้รับการพิสูจน์ทางวิชาการแล้วว่า มีอรรถประโยชน์และประสิทธิผลคุ้มค่า คือส่งผลให้ประชาชนไทยมีอายุขัยเฉลี่ยยืนยาวขึ้น สร้างเสริมคุณภาพชีวิตและลดอัตราการเจ็บป่วยและการไร้ความสามารถ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ การตรวจคัดกรองเพื่อค้นหาภาวะเสี่ยงต่อการเสียสุขภาพและศักยภาพที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างเสริมสุขภาพ การสร้างเสริมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การให้การปรึกษาแนะนำและการให้ความรู้เพื่อสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันการเจ็บป่วย และการสร้างเสริมภูมิคุ้มกัน การใช้ยาและการทำหัตถการเพื่อสร้างเสริมสุขภาพ และป้องกันการเจ็บป่วย

ทางพระสงฆ์ในโครงการสังฆจิตอาสาพัฒนาสังคมสุขภาวะ จังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับภาคีองค์กรชุมชน จึงให้ความสำคัญกับเปลี่ยนแปลงเจตคติ

และกลยุทธใหม่ในการพัฒนาสุขภาพของพระสงฆ์ สามเณร และผู้ยากไร้หรือประชากรกลุ่มเปราะบางทางสังคม ที่ไม่ควรเข้าใจผิด ควรมองเห็นว่าพระสงฆ์ สามเณร และผู้ยากไร้หรือประชากรกลุ่มเปราะบางทางสังคม คือ ผู้ที่เผชิญปัญหาความทุกข์ยากด้วยตนเอง จึงย่อมเข้าใจปัญหาของตนเอง ดังนั้นองค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สาธารณสุขตำบล สาธารณสุขอำเภอ จึงควรมีบทบาทในการคิดทบทวน การวางแผน การควบคุมกำกับและการประเมินผลโครงการตาม ตลอดจนมีอำนาจที่จะควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพระสงฆ์ สามเณร และผู้ยากไร้หรือประชากรกลุ่มเปราะบางทางสังคมที่ควรจะได้จากรัฐ รวมถึงการรับรู้ในสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก และเรียกร้องตามปัญหา และความต้องการ

ผ้าป่าสบทบทุนครุภัณฑ์การแพทย์ โรงพยาบาลแม่วาง

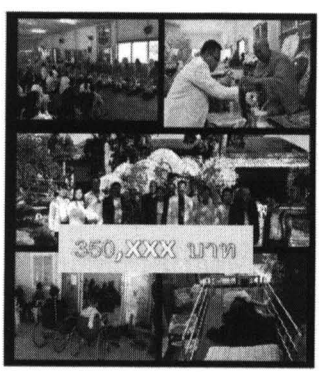

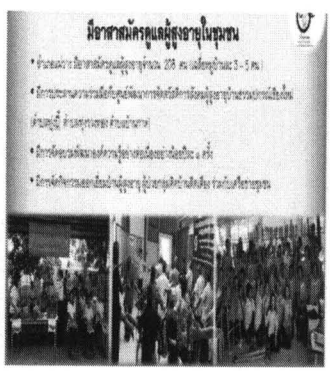

พระสงฆ์ในโครงการสังฆจิตอาสาพัฒนาสังคมสุขภาวะ จังหวัดเชียงใหม่ ได้มีส่วนร่วมจัดกิจกรรมผ้าป่าสมทบทุนครุภัณฑ์การแพทย์ โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ โรงพยาบาลสงฆ์มหาราชนครเชียงใหม่ โรงพยาบาลแม่วาง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ กิจกรรมทำบุญทอดผ้าป่าสามัคคี “โรงพยาบาลช่วยคน ประชาชนช่วยโรงพยาบาล” เพื่อซื้ออุปกรณ์ทางการแพทย์ ของโรงพยาบาลสันทราย อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ประสานความร่วมมือกับศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรม

ปกรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุภายในชุมชน ทั้งยังมีการจัดอบรมพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง จัดกิจกรรมออกเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง ร่วมกับเครือข่ายชุมชน และประสานไปยังโรงพยาบาลแต่ละแห่งใน ๙ อำเภอนำร่อง ตรวจสอบสิทธิในการรักษาพยาบาลของพระภิกษุ - สามเณร ในเขตพื้นที่นั้น เพื่อความสะดวกในการเข้ารับการบริการ

การขับเคลื่อน
ระบบสุขภาพอำเภอแม่วาง
"กลุ่มวัยสูงอายุ"

พระสงฆ์ในโครงการสังฆจิตอาสาพัฒนาสังคมสุขภาวะ จังหวัดเชียงใหม่ ได้ทำการขับเคลื่อนระบบสุขภาพอำเภอแม่วาง "กลุ่มวัยผู้สูงอายุ" เพื่อออกเยี่ยม ให้กำลังใจ ให้คำแนะนำ ปรึกษาปัญหาด้านสุขภาพ และทำการตรวจสุขภาพเบื้องต้นแก่ผู้สูงอายุ ภายในจังหวัดเชียงใหม่ โดยได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่พยาบาล องค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สาธารณสุขตำบล สาธารณสุขอำเภอ ภายในอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

๓. สร้างเครือข่ายจิตอาสาประชารัฐระดับอำเภอ

การสร้างเสริมสุขภาพเชิงนโยบายให้เกิดสุขภาวะทั่วทั้งสังคม พระสงฆ์ซึ่งมีสถานะเป็นประชากรกลุ่มหนึ่งที่อยู่ในสังคม การลดการเจ็บป่วย ความพิการ และการตาย จะทำให้เป็นการลดค่าใช้จ่ายในด้านสุขภาพตาม

แนวทางการสร้างนำซ่อม มีแนวทางมารองรับให้การพัฒนาขับเคลื่อนไปในทิศทางและเป้าหมายร่วมกันแบบองครวมทั้งมิติร่างกาย จิตใจ สังคมและ

วิญญาณ โดยจะสงผลให้กลไกในการสืบทอดพระพุทธศาสนาและการพัฒนาความดีงามด้านคุณธรรม จริยธรรมที่สำคัญยิ่งของประเทศไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสังคมสุขภาวะสำหรับพระสงฆที่สมบูรณ ภายใตความเชื่อมโยงที่สมดุลระหว่างวัดกับชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จัดการดูแลสุขภาวะ ทำให้พระสงฆ์ - สามเณรแข็งแรง วัดมั่นคงและชุมชนเขมแข็งตอไป

พระสงฆ์ในโครงการสังฆจิตอาสาพัฒนาสังคมสุขภาวะ จังหวัดเชียงใหม่ มีส่วนร่วมกับคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ กรมอนามัย สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงสาธารณสุข สาธารณสุขตำบล สาธารณสุขอำเภอ โดยการส่งตัวแทนพระสงฆ์ในโครงการสังฆจิตอาสาพัฒนาสังคมสุขภาวะ จังหวัดเชียงใหม่ เข้าร่วมกิจกรรมและโครงการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาสุขภาวะ เช่น ประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ "หลักสูตรพระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด – อสว.)" โครงการสร้างพระธรรมทายาทนักพัฒนาสร้างเสริมสังคมสุขภาวะ โครงการวัดส่งเสริมสุขภาพ เป็นต้น รวมทั้งให้การส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาองค์กรคณะสงฆ์ และเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา โดยมีภิกษุเป็นแกนนำ ในการดำเนินการเพื่อดูแลสุขภาพตนเองและพระสงฆ์ในพื้นที่รับผิดชอบ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการ สร้างสุขภาวะของชุมชน โดยคำนึงถึงการพัฒนาจิต เช่น การทำสมาธิภาวนา การเดินจงกรม ทั้งนี้ให้มีการสนับสนุน

ภิกษุได้เข้าศึกษาเรียนรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และการปฐมพยาบาลเบื้องต้น จึงทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างพระสงฆ์ และองค์กรชุมชน ในการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในพื้นที่ ให้ครอบคลุมและทั่วถึง

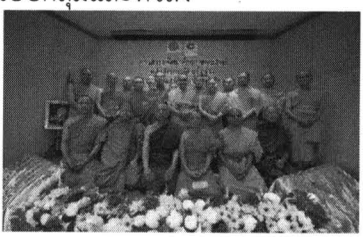

๓. ธรรมทูตสุขภาวะจังหวัดลำพูน

โครงการธรรมทูตสุขภาวะของสังฆพัฒนาวิชชาลัยในจังหวัดลำพูน กำเนิดขึ้นในปี ๒๕๖๐ จากแกนนำพระสงฆ์นักพัฒนาจังหวัดลำพูน จำนวน ๑๙ รูป ได้เข้าร่วมโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย โดยคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ดำเนินการจัดอบรมสังฆพัฒนาวิชชาลัย ครั้งที่ ๒ ในพื้นที่คณะสงฆ์จังหวัดลำพูน เชียงใหม่ และลำปาง ในระหว่างวันที่ ๒๐-๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน และวัดหนองกวาง บ้านแม่ป๊อกใน ตำบลศรีวิชัย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน โดยมีพระสงฆ์ระดับเลขานุการเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เลขานุการเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และครูพระสอนศีลธรรม ตลอดจนพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือเข้าร่วมโครงการเพื่อพัฒนาพระสงฆ์ให้มีความพร้อมในการทำงานเพื่อสังคม และพัฒนาสุขภาวะอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาสังคม การสร้างสังคมแห่งสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา จึงนำไปสู่การระดมความเห็นของพระสงฆ์นักพัฒนาจังหวัดลำพูน เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ด้านสุขภาวะจังหวัดลำพูน และการหา

แนวทางในการเสริมสร้างสุขภาวะในจังหวัดลำพูน กลุ่มสังฆพัฒนาจังหวัดลำพูนจึงได้เสนอโครงการธรรมทูตสุขภาวะ ซึ่งมีที่มาและความสำคัญดังนี้

จากข้อมูลของกระทรวงสาธารณสุขได้เปิดเผยว่าในปี ๒๕๖๘ ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มตัว มีผู้สูงอายุ ๑๔ ล้านกว่าคน ผลสำรวจล่าสุดมีผู้สูงอายุกว่า ๑ ล้านคนที่สุขภาพไม่ดี นอนติดเตียง ต้องพึ่งคนอื่นดูแล และยังมีแนวโน้มมีผู้สูงอายุอยู่ลำพังไร้ลูกหลานดูแลเพิ่มขึ้น และมีการคาดการณ์ว่าภายในปี ๒๕๖๘ ประชากรไทยก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) จำนวนผู้สูงอายุจะมีประมาณ ๑๔.๔ ล้านคน หรือเพิ่มขึ้นเกินร้อยละ ๒๐ ของประชากรทั้งหมด คือจะมีผู้สูงอายุ ๑ คน ในประชากรทุก ๕ คน

ในขณะเดียวกันสำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศได้ทำการศึกษาปัญหาการเจ็บป่วยจากการตรวจร่างกายของผู้สูงอายุไทยในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ พบว่า มีผู้สูงอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปร้อยละ ๘๕ หรือจำนวนประมาณ ๖ ล้านคน ที่สามารถดูแลตนเองได้ และมีผู้สูงอายุที่นอนติดเตียง ติดบ้าน ต้องพึ่งพิงคนอื่นช่วยดูแลกว่า ๑ ล้านคนคิดเป็นเกือบร้อยละ ๑๕ หรือประมาณ ๙๖๐,๐๐๐ คน ที่ช่วยเหลือตนเองได้บางส่วน อีกประมาณ ๖๓,๐๐๐ คน ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เลย โดยโรคเรื้อรัง ๕ อันดับที่พบมากในผู้สูงอายุคือ ความดันโลหิตสูง เบาหวาน โรคอ้วนลงพุง และโรคข้อเสื่อม นอกจากนี้พบว่า มีผู้สูงอายุกว่าร้อยละ ๗๐ ที่สายตาไม่ดี มองเห็นไม่ชัดเจน และเกือบครึ่งหนึ่ง มีปัญหาในการบดเคี้ยวอาหาร เนื่องจากเหลือฟันแท้ในปากไม่ถึง ๒๐ ซี่ สร้าง และที่น่าเป็นห่วงพบว่าแนวโน้มผู้สูงอายุอยู่คนเดียวหรืออยู่ลำพังเพิ่มมากขึ้น ๒ เท่าตัว จากร้อยละ ๓.๖ ในปี ๒๕๓๖ เป็นร้อยละ ๗.๖ ในปี ๒๕๕๐ จึงต้องเร่งพัฒนาระบบการดูแลที่เหมาะสมทั้งการดูแลในโรงพยาบาล การดูแลในชุมชน การดูแลที่บ้าน เช่นเดียวกันกับสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำพูน ก็มีแนวโน้มสูงขึ้น มีอัตราเสี่ยงกลุ่มติดบ้านติดเตียง ๑.๓ ล้านคน ทั่วประเทศ ซึ่งในจังหวัดลำพูนมีจำนวนผู้สูงอายุ ที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ จำนวน ๑,๒๑๙ คน

จากสถานการณ์ด้านสุขภาพในผู้สูงอายุดังกล่าว ยังมีสถานการณ์สุขภาวะพระสงฆ์ที่อาพาธป่วยติดเตียง หรือมีโรคประจำตัวเรื้อรัง ที่ขาดการเอาใจใส่ และการดูแลอย่างถูกต้อง ในสังคมไทยยังมีอีกมากมาย ซึ่งพระสงฆ์ส่วนใหญ่ที่อาพาธ ก็เป็นพระที่มีอายุมาก ประกอบกับไม่มีลูกหลานมาดูแลเอาใจใส่ และยังทิ้งภาระให้กับทางวัด และคณะสงฆ์ได้ดูแลจัดการกันเองตามอัตภาพ บางวัดก็ขาดการเอาใจใส่ และดูแลซึ่งกันและกันโดยพระสงฆ์เอง ด้วยเหตุปัจจัยสำคัญหลัก คือการขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแล เอาใจใส่พระภิกษุผู้อาพาธติดเตียงอย่างถูกวิธี ขาดความเข้าใจในการช่วยเหลือภิกษุผู้อาพาธพระธรรมวินัยและขาดจิตอาสาในการดูแลซึ่งกันและกัน

จากปัญหาด้านสุขภาวะทั้งของพระสงฆ์ และ ผู้สูงอายุ ที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ในจังหวัดลำพูน ดังกล่าว ทางคณะพระสงฆ์สังฆพัฒนาวิชชาลัยในจังหวัดลำพูนที่ผ่านการอบรมในโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย ได้เห็นถึงความสำคัญในการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของพระสงฆ์ เมื่อเกิดอาพาธและขาดการดูแลเอาใจใส่ที่ถูกต้อง และ ผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียง ไม่สามารถดูแลและช่วยเหลือตัวเองได้ ยังไม่ได้รับการดูแลและเอาใจใส่อย่างทั่วถึง จึงมีความจำเป็นในการสร้างทักษะการดูแลและให้การช่วยเหลือพระสงฆ์ผู้อาพาธและผู้ป่วยติดเตียง ตลอดจนถึงทักษะการประสานงาน กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้การช่วยเหลือและดูแลผู้ป่วยติดเตียงให้กับพระสงฆ์จิตอาสา ให้ครอบคลุมทั้งจังหวัดลำพูน และเป็นการสร้างทีมให้การช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ผู้ป่วยทั้งพระสงฆ์ที่อาพาธติดเตียงและผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียงในจังหวัดลำพูนต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยติดเตียงเบื้องต้น การป้องกัน ให้กับพระสงฆ์จิตอาสา (คิลานุปัฏฐาก) ๒) เพื่อพัฒนาเครือข่ายในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ในการดูแล ช่วยเหลือ และให้กำลังใจผู้ป่วยติดเตียง ในจังหวัดลำพูน ๓) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ป่วยติดเตียง จ.ลำพูน ให้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีขึ้น

๑. กระบวนการดำเนินโครงการธรรมทูตสุขภาวะของสังฆพัฒนาวิชชาลัยในจังหวัดลำพูน

กิจกรรมที่ ๑ การประชุมคณะทำงาน เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๐ ณ ห้องประชุมวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อทำความเข้าใจคณะทำงานในแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน พร้อมทั้งติดตามความเคลื่อนไหวและวางแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน มีผลการดำเนินงานดังนี้

การเข้าร่วมของกลุ่มสังฆพัฒนาวิชชาลัยจังหวัดลำพูนครั้งนี้ ได้ปรึกษาหารือเพื่อสร้างความเข้าใจให้เป็นแนวทางเดียวกัน เพื่อรับทราบและเป้าหมายของการดำเนินงานโครงการ พร้อมกับมอบหมายภาระหน้าที่แต่ละประเด็นของกิจกรรม การประชุมครั้งนี้ได้นำผลการวิจัยเกี่ยวกับสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา ที่พระสงฆ์จังหวัดลำพูนได้ร่วมดำเนินการตั้งแต่ปี ๒๕๕๙ เป็นฐานองค์ความรู้ในการวางแผนปฏิบัติการดำเนินโครงการนี้ จึงได้วางแผนปฏิบัติการ ดังนี้

๑. การสำรวจฐานข้อมูลผู้ป่วยติดบ้านติดเตียง จ.ลำพูน การสำรวจฐานข้อมูลผู้ป่วยติดบ้านติดเตียงในจังหวัดลำพูน โดยอาศัยเครือข่ายของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นเป็นฐานในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มสังฆพัฒนาวิชชาลัยจังหวัดลำพูน

๒. การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยติดบ้านติดเตียงเบื้องต้น จาก สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน แก่พระสงฆ์แกนนำ และพระสงฆ์จิตอาสา กระบวนการสมัครเป็นจิตอาสาของกลุ่มพระสงฆ์นักพัฒนาจังหวัดลำพูน ตำบลละ ๑ รูป รวม ๖๒ รูปในจังหวัดลำพูน เพื่อเข้าอบรมความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยติดเตียงติดบ้าน โดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

๓. ลงพื้นที่ให้กำลังใจ และช่วยเหลือเบื้องต้น แก่พระสงฆ์อาพาธติดเตียง มีโรคเรื้อรัง ผ่านทีมอำเภอ การปฏิบัติการของกลุ่มพระสงฆ์นักพัฒนาจังหวัดลำพูน ในแต่ละตำบลเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะพระสงฆ์และประชาชนคนจังหวัดลำพูน

๔. เวทีถอดบทเรียนสังฆะเพื่อสังคมลำพูน การจัดเวทีถอดบทเรียนของการทำงานสังฆพัฒนาวิชชาลัยจังหวัดลำพูน ภายใต้การมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์จังหวัดลำพูน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลจังหวัดลำพูน และเครือข่ายต่าง ๆ การประชุมครั้งนี้เมื่อได้กำหนดแผนปฏิบัติการของโครงการ ยังได้นำไปสู่การแลกเปลี่ยนความรู้ในเวทีการประชุมคณะสงฆ์ในแต่ละครั้ง เพื่อให้ผลักดันสู่นโยบายของคณะสงฆ์จังหวัดลำพูน

กิจกรรมที่ ๒ การประชุมพระเลขานุการระดับตำบล จังหวัดลำพูน การประชุมครั้งนี้ ได้จัดขึ้นวันที่ ๕ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ห้องประชุมเธียร์เตอร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ทางกลุ่มสังฆพัฒนาได้มีส่วนร่วมนำโครงการฯ สู่วาระเพื่อพิจารณา และได้นำองค์ความรู้จากการจัดโครงการพัฒนาองค์ความรู้และศักยภาพพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาจังหวัดลำพูน ในคราวปี ๒๕๖๐ เพื่อให้คณะสงฆ์เกิดความตระหนักต่อการส่งเสริมสุขภาวะจังหวัดลำพูน ซึ่งได้สรุปองค์ความรู้ดังนี้

การขับเคลื่อนเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดลำพูน ปัจจัยสำคัญของการขับเคลื่อนและส่งเสริมไปสู่การดำรงชีวิตได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่บุคลากรทางพระพุทธศาสนาจะเป็นผู้ขับเคลื่อนและส่งเสริม นั่นคือพระสงฆ์ ผู้เป็นบุคลากรสำคัญในการเป็นแกนนำการขับเคลื่อนส่งเสริมและเผยแผ่ธรรมเพื่อให้ชุมชนได้เกิดความตระหนักและนำหลักพุทธธรรมสู่การประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตด้านสุขภาวะของคนในชุมชน นอกเหนือจากปัญหาการบริหารจัดการด้านการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของคณะสงฆ์แล้วนั้น ปัจจัยที่ส่งผลต่อบุคลากรด้านการเผยแผ่กับมีสุขภาวะที่ต่ำ จากข้อมูลการรักษาผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาลสงฆ์ ปีงบประมาณ ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗ พบพระสงฆ์- สามเณรอาพาธด้วยโรค ๓ อันดับแรก คือ โรคเกี่ยวกับระบบการย่อยและดูดซึมสารอาหาร ความดันโลหิตสูง และเบาหวาน นอกจากนี้ยังพบโรคอื่น ๆ ที่เป็นปัญหาสำคัญ เช่น ไขมันในเลือดสูง ปอดอุดกั้นเรื้อรัง ไตวายเรื้อรัง ข้อเข่าเสื่อม ต้อกระจก เป็นต้น สาเหตุเกิดจากหลายปัจจัย ได้แก่ การฉันภัตตาหารที่รสจัด เช่น หวานจัด เค็มจัด มีแป้งและไขมัน

สูง และขาดการออกกำลังกายหรือการบริหารร่างกาย ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้การดำเนินชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจของ จากสมัยพุทธกาล เช่น การเดินบิณฑบาตในเมือง ในระยะทางที่สั้นลงรวมถึงการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันและการปฏิบัติศาสนกิจที่แตกต่างจากบุคคลทั่วไป ปัญหาด้านสุขภาวะของพระสงฆ์จึงเป็นประเด็นสำคัญของการดำรงชีวิตในเพศบรรพชิตในสถานการณ์ปัจจุบัน

ดังนั้นจึงได้จัดโครงการพัฒนาองค์ความรู้และศักยภาพพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดลำพูน เพื่อเป็นการทบทวนความรู้ความสามารถประสบการณ์ แนวคิด วิเคราะห์ถึงปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาของการทำงานให้มีประสิทธิภาพ การศึกษาข้อมูลด้านสุขภาวะของพระสงฆ์ และการพัฒนาองค์ความรู้และศักยภาพของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและสังคมต่อไป

กิจกรรมที่ ๓ การประชุมคณะกรรมปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาจังหวัดลำพูน เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร ได้จัดการประชุมเพื่อเป็นการติดตามการดำเนินงานของคณะกรรมปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาจังหวัดลำพูน ในแต่ละด้าน ซึ่งกลุ่มสังฆพัฒนาวิชชาลัยจังหวัดลำพูน โดย พระครูกิตติปริยัตินิเวศน์ ที่ปรึกษาโครงการฯ ได้นำเสนอข้อมูลและแผนปฏิบัติการของโครงการฯ เพื่อให้คณะสงฆ์จังหวัดลำพูน ได้พิจารณา

ผลการประชุมครั้งนี้ นำไปสู่การบรรจุไว้ในโครงการของแผนปฏิบัติการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาจังหวัดลำพูน ในด้านสังคมสงเคราะห์ ซึ่งมอบหมายให้คณะกรรมการฯ ด้านสังคมสงเคราะห์ นำโดยพระครูจิรวัฒนโสภณ เจ้าคณะอำเภอเมืองลำพูน ประธานฯ ได้นำโครงการธรรมทูตสุขภาวะ

จังหวัดลำพูน เป็นโครงการที่จำต้องขับเคลื่อน และให้สอดคล้องกับธรรมนูญสุขภาพแห่งชาติของมหาเถรสมาคม

กิจกรรมที่ ๔ การประชุมกลุ่มสังฆพัฒนาวิชชาลัยจังหวัดลำพูน การประชุมครั้งนี้ ได้จัดขึ้นเมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เป็นการเตรียมการเพื่อจัดโครงการอบรมองค์ความรู้แก่พระสงฆ์นักพัฒนาจำนวน ๖๒ รูป/ตำบล โดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, โรงพยาบาลจังหวัดลำพูน, และคณะสงฆ์จังหวัดลำพูน ซึ่งจะดำเนินการในเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

๒. ผลการดำเนินกิจกรรมการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

องค์ความรู้ จากการบรรยายพิเศษ “บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนสุขภาวะ ภายใต้การขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ๕” พระราชปัญญาโมลี เจ้าคณะจังหวัดลำพูน

๑) พระสงฆ์ในการดูแลสุขภาพ การดูแลสุขภาพของพระสงฆ์นับเป็นมิติที่ควรให้ความสำคัญ เพราะจังหวัดลำพูนนั้นมีจำนวนพระสงฆ์สามเณรจำนวนไม่มาก และในจำนวนพระสงฆ์ภาพรวมแล้วนั้น ส่วนใหญ่พระสงฆ์มีอายุพรรษาจำนวนมาก นอกจากนั้นแล้วพระสงฆ์แต่ละวัดมีจำนวนน้อยมาก เฉลี่ยวันละไม่เกิน ๒ รูปต่อวัด จึงเป็นปัญหาของการดูแลเอาใจใส่ด้านสุขภาพ และพระสงฆ์ได้รับองค์ความรู้ด้านสุขภาพยังไม่ทั่วถึง

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อสุขภาพของพระสงฆ์ในจังหวัดลำพูน คือสังคมที่ได้นำอาหารถวายพระสงฆ์ ยังไม่ทราบถึงผลกระทบต่อสุขภาพของพระสงฆ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงเป็นปัญหาสำคัญอย่างยิ่ง นอกจากการดูแลสุขภาพ

ของพระสงฆ์แล้วนั้น พระสงฆ์จำเป็นต้องเป็นต้นแบบของการเอาใจใส่สุขภาพเพื่อการขับเคลื่อนด้านสุขภาวะของชุมชน เมื่อพระสงฆ์มีสุขภาพที่แข็งแรงย่อมเป็นต้นแบบของการส่งเสริมชุมชนให้สุขภาพที่ดีตามมา ซึ่งกระบวนการหรือวิถีการดำเนินชีวิตแบบพุทธนั้น นับเป็นวิถีทางการดำเนินชีวิตที่ส่งผลต่อความมีสุขภาวะที่ยั่งยืน เพียงแต่การเข้าใจและการนำไปปฏิบัติใช้ จำเป็นต้องมีแนวทางที่จะทำให้เกิดการพัฒนาสุขภาวะที่ยั่งยืนต่อไป

๒) นโยบายคณะสงฆ์จังหวัดลำพูนสู่การเสริมสร้างสุขภาวะ คณะสงฆ์จังหวัดลำพูน ได้เอาใจใส่ด้านการส่งเสริมสุขภาวะ ประกอบด้วยการพัฒนาสุขภาพด้านกาย จิต สังคม และปัญญามาโดยตลอด ซึ่งอาจจะเป็นการขับเคลื่อนเชิงรุกที่ส่งผลต่อสุขภาวะทั้งทางตรงและทางอ้อม นโยบายของคณะสงฆ์จังหวัดลำพูนได้ให้ความสำคัญกับบุคลากร คือแกนนำพระสงฆ์ในการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ซึ่งเป็นหัวใจหลักในการดำเนินนโยบายด้านการเสริมสร้างสุขภาวะ จากการดำเนินการของคณะสงฆ์และพี่น้องชาวจังหวัดลำพูนในโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จะเห็นมิติของการส่งเสริมสุขภาวะได้อย่างชัดเจน ผลงานที่ประจักษ์คือการลด ละ เลิก อบายมุขของแต่ละชุมชน นับเป็นมิติของการส่งเสริมสุขภาพทางกาย จิต สังคม และปัญญาของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

การทำงานเพื่อสนองนโยบายคณะสงฆ์นั้น สิ่งที่สำคัญของพระสงฆ์แกนนำในการขับเคลื่อน ต้องให้ความสำคัญกับตนเองให้มาก โดยเฉพาะการดูสุขภาวะของตนเอง เพื่อการขับเคลื่อนและส่งเสริมชุมชนให้เข้าใจในการประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะความรู้ต่าง ๆ ที่พระสงฆ์ควรนำไปบูรณาการกับการขับเคลื่อนนโยบาย และต้องอนุโมทนาสำหรับทุกท่านที่มีจิตอาสาในการพัฒนาชุมชน เพราะการทำงานนโยบายคณะสงฆ์ไม่ได้มีผลตอบแทน จึงเป็นมิติของการดูแลชุมชน ภายใต้หลัก บวร บ้าน วัด และรัฐ ในการดูแลเอาใจใส่เพื่อความมีสุขภาวะที่เข้มแข็งของชุมชนต่อไป

๓) กระบวนการทำงานของพระสงฆ์จังหวัดลำพูน เราเป็นจังหวัดเล็กที่มีพลังในการส่งเสริมและขับเคลื่อนนโยบายของคณะสงฆ์ และนโยบายของรัฐบาลได้เป็นอย่างดีมาตลอด และที่สำคัญเรามีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง

กรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูนที่มีทุนทางบุคลากรในการขับเคลื่อนกิจการคณะสงฆ์ จึงได้มอบหมายให้วิทยาลัยสงฆ์ลำพูนเป็นศูนย์กลางในการประสานงานต่าง ๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาวะของชุมชนจังหวัดลำพูน และปัจจัยสำคัญในการทำงานของพระสงฆ์จังหวัดลำพูน คือการอาศัยความเป็นพี่น้องในการทำงาน ซึ่งเน้นกระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วมเป็นหลัก ทุกภาคส่วนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับคณะสงฆ์ในการขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาวะได้โดยตลอด และกระบวนการต่าง ๆ ที่คณะสงฆ์ได้ดำเนินการก็นับเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะทั้งหมด จึงได้ให้กำลังใจในการทำงาน และให้วิทยาลัยสงฆ์ลำพูนได้มีส่วนร่วมกับพระสงฆ์เพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป

องค์ความรู้ในประเด็น “การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา” โดยพระครูพิพิธสุตาทร ดร. อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, แกนนำพระสงฆ์พระนักพัฒนาด้านสุขภาวะภาคเหนือ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนออกทำงานภาคสนาม สรุปได้ดังนี้

๑) ปัญหาสุขภาพทางกายของพระสงฆ์และประชาชน สุขภาพทางกายของพระสงฆ์และประชาชนคนไทย นับเป็นปัญหาวาระแห่งชาติที่รัฐบาลให้ความสำคัญ และหน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะปัญหาสุขภาพทางกายของพระสงฆ์ที่ได้มีหน่วยงานต่าง ๆ ได้เอาใจใส่ดูแลมาโดยตลอด หากแต่ไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาได้ ซึ่งปัจจัยสำคัญคือการแก้ปัญหาปลายทาง จากสถิติปัญหาสุขภาพของพระสงฆ์ไทยมีทิศทางที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง แต่สิ่งหนึ่งที่น่าเป็นห่วงมากที่สุดคือ พระสงฆ์ยังไม่รู้สึกตัวว่าตนเองได้รับผลกระทบด้านสุขภาพทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การฉันอาหาร การดูแลสุขภาพ รวมไปถึงการเปลี่ยนทางสังคมด้านเทคโนโลยี

เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เมื่อพระสงฆ์ไม่ทราบถึงโอกาสความน่าจะเป็น จึงทำให้พระสงฆ์ได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่อง ผลที่เกิดขึ้นนำมาสู่ปัญหาสุขภาพพระสงฆ์ไทยที่ยิ่งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

จากสถานการณ์สุขภาพพระสงฆ์ดังกล่าว กระบวนการส่งเสริมสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา จึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนภายใต้กระบวนการทำงาน และนโยบายของคณะสงฆ์ ซึ่งพระสงฆ์เป็นบุคลากรขององค์กรทางพระพุทธศาสนา ที่เข้าใจถึงหลักการทางพระพุทธศาสนา และขัดแย้งกันในการปฏิบัติ เพราะพระพุทธศาสนาสอนให้อยู่ร่วมกับธรรมชาติที่ยั่งยืน แต่ผลที่เกิดขึ้นคือพระสงฆ์เองได้รับผลกระทบต่อสุขภาพที่เป็นปัญหาระดับชาติ เพราะฉะนั้นพระสงฆ์แกนนำต้องมีองค์ความรู้ด้านสุขภาวะ รู้เท่าทันและรู้วิธีการทำงานเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของชุมชน เพราะเป็นภารกิจสำคัญที่พระสงฆ์จะต้องลุกขึ้นมาเป็นผู้นำในการส่งเสริมด้านนี้ ประการสำคัญของเราคือมีต้นทุนทางความศรัทธา มีต้นธงทางแนวคิดภายใต้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทำให้การทำงานนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๒) ความตระหนักถึงสมัชชาสุขภาพ “สมัชชาสุขภาพ” คือเครื่องมือพัฒนานโยบาย สาธารณะเพื่อสุขภาพที่เน้นการมีส่วนร่วม เกิดขึ้นตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๐ ถือเป็นแนวทางใหม่ของการพัฒนา นโยบายสาธารณะตามระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม สมัชชาสุขภาพแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ ๑) สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ๒) สมัชชาสุขภาพ เฉพาะพื้นที่ และ ๓) สมัชชาสุขภาพเฉพาะประเด็น โดย พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติได้กำหนดให้มีการจัด สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ เป็นประจำทุกปี อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง และให้สนับสนุนการจัดสมัชชาสุขภาพ เฉพาะพื้นที่และสมัชชาสุขภาพเฉพาะประเด็น ตามหลักเกณฑ์ที่ คสช. กำหนดทั้งนี้ประชาชนอาจรวม ตัวกันจัดสมัชชาสุขภาพกันเองก็ได้ หลักการและคุณค่าที่สำคัญพื้นฐานของสมัชชาสุขภาพ ๔ ประการ คือ

หนึ่ง เป็นกระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะ เพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม (Participatory Healthy Public Policy Process)

สอง เป็นกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมี ส่วนร่วม (Participatory Democracy Development)

สาม เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคม (Social Empowerment) โดยอาศัยพลัง ๓ ภาค ส่วนที่เชื่อมโยงกัน คือ พลังทางปัญญา พลังทางสังคม และพลังรัฐ/การเมือง

สี่ เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจากการปฏิบัติ (Interactive Learning Through Action)

สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ จัดอย่างเป็นทางการ ครั้งแรกใน ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ และจัดเป็นประจำทุกปี ต่อเนื่องเรื่อยมา จนถึง ครั้งที่ ๖ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ จนถึง ปัจจุบันได้ข้อเสนอเชิงนโยบายจากสมัชชาสุขภาพ แห่งชาติ รวม ๕๙ เรื่อง และมีการผลักดันไปสู่การปฏิบัติ ทั้งในระดับชาติ ระดับกระทรวง กรม ระดับจังหวัด และระดับชุมชนท้องถิ่น ขณะเดียวกันได้มีการพัฒนากระบวนการให้มีความเป็นระบบและสร้างการมีส่วนร่วมมากขึ้นเป็นลำดับ

สำหรับการสนับสนุนการจัดสมัชชาสุขภาพ เฉพาะพื้นที่และสมัชชาสุขภาพเฉพาะประเด็น คสช. ได้จัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการสนับสนุน ซึ่งที่ผ่านมา ได้สนับสนุนองค์กรเครือข่ายภาคีต่าง ๆ ให้มีการ จัดสมัชชาสุขภาพในระดับพื้นที่และประเด็นต่าง ๆ ทั่วประเทศอย่างต่อเนื่องมาทุกปี และมีหลายพื้นที่ ที่จัดกันเองด้วยงบประมาณในพื้นที่ และมีหลาย องค์กรที่สนใจนำกระบวนการสมัชชาสุขภาพไป ประยุกต์ใช้ในมิติต่าง ๆ

ทิศทางการทำงานการต่อยอดสมัชชาสุขภาพ เฉพาะพื้นที่ ในทศวรรษที่ ๒ ตั้งแต่ปี ๒๕๕๕-๒๕๕๗ เน้นให้เกิดการจัดกระบวนการสมัชชาสุขภาพ จังหวัด (Provincial Health Assembly: PHA) ปัจจุบันมี ๕๑ จังหวัด เพื่อพัฒนาและขับเคลื่อน นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม อย่างเป็นระบบ โดยใช้พื้นที่จังหวัดเป็นขอบเขต เปิดโอกาสให้กลุ่มเครือข่ายทุกภาคส่วนใน จังหวัด ทั้งภาคประชาสังคม/เอกชน ภาควิชาการ / วิชาชีพ และภาคราชการ/การเมือง ได้เข้ามีส่วนร่วม เป็นคณะกรรมการจัดสมัชชาสุขภาพจังหวัด (คจ.สช.) มีหน่วยบริหารงานและเลขานุการกิจสมัชชา

สุขภาพ จังหวัด (นลส.) ทำหน้าที่บริหารจัดการกระบวนการ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง อีกทั้งได้จัดให้มีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันผ่าน กระบวนการกลุ่ม จังหวัดในระดับภูมิภาคครอบคลุมทุกจังหวัดแล้ว ๑๓ ปี ที่ผ่านมาสมัชชาสุขภาพเป็นนวัตกรรม ใหม่ในการเปิดพื้นที่สาธารณะทางสังคมอย่างกว้าง ขวางและหลากหลาย ที่ให้ฝ่ายต่าง ๆ ได้พบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ เพื่อสร้างทางเลือก ค้นหาทางออกหรือการมีข้อเสนอเชิงนโยบาย ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ทำให้ เกิดสุขภาวะ และจะพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ที่ดีงามร่วมกัน

สมัชชาสุขภาพจึงนับเป็นเครื่องมือสำคัญของการขับเคลื่อนโครงการฯ ของพระสงฆ์ ซึ่งเป็นกฎหมายที่คนในประเทศไทยควรเข้าใจ และพระสงฆ์จะสามารถดำเนินการภายใต้หลักการของสมัชชาฯ จึงเป็นประเด็นสำคัญที่แกนนำพระสงฆ์จะต้องเข้าใจบทบาท และเร่งดำเนินการเชิงรุกต่อไป

๓) บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมสุขภาพ เราทราบกันดีอยู่แล้วว่าพระสงฆ์แต่ละรูปได้ทำงานเพื่อคณะสงฆ์มาโดยตลอด ภายใต้กิจกรรม หรือนโยบายของคณะสงฆ์ แต่บทบาทพระสงฆ์ด้านการส่งเสริมสุขภาพโดยตรงนั้น ต้องยอมรับว่ามิติด้านนี้ด้อยมาก เนื่องจากพระสงฆ์ยังไม่เข้าใจด้านการส่งเสริมสุขภาพที่เป็นรูปธรรม ซึ่งความเป็นจริงแล้วทุกมิติของการดำเนินวิถีชีวิตของพระสงฆ์กับศรัทธาญาติโยม ล้วนเป็นการส่งเสริมสุขภาวะทางอ้อมมาโดยตลอด และการถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคนิค วิธีการต่าง ๆ ที่จะเข้าถึงชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมนั้น เรายังไม่มีกระบวนการที่ชัดเจนในประเทศไทยจะเห็นว่าสถาบันองค์กรทางศาสนาอื่น ๆ ได้ขับเคลื่อนมาหลายสิบปีมาแล้ว เช่น องค์กรของศาสนาคริสต์ พยายามดูแลด้านสุขภาพของประชาชนคนไทยและการขับเคลื่อนโครงการต่างเพื่อการส่งเสริมด้านสุขภาพ เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ ถึงเวลาแล้วที่พระสงฆ์จำเป็นต้องแสดงบทบาทที่สำคัญในการเป็นผู้นำด้านศาสนา และมีต้นทุนต่าง ๆ ได้เปรียบกว่าศาสนาอื่น ๆ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ที่มีทุนทางสังคมต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนส่งเสริมพระสงฆ์ในจังหวัดลำพูน เพื่อ

การส่งเสริมสุขภาพ ที่สำคัญต้องพัฒนาฝึกอบรมแกนนำพระสงฆ์ เพื่อเป็นผู้สร้างเครือข่ายหรือทีมงานในการขับเคลื่อนด้านสุขภาพต่อไป

๔) การสร้างเครือข่ายของพระสงฆ์และหน่วยงานต่าง ๆ วันนี้นับเป็นมิติของการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม และที่สำคัญเราได้มีหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ให้การสนับสนุน การสร้างเครือข่ายจึงได้ดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัจจุบันเครือข่ายพระสงฆ์พระนักพัฒนา ได้รวบรวมและเสริมสร้างเครือข่ายอย่างเข้มแข็ง เราสามารถที่จะประสานงานกับเครือข่ายได้โดยตลอด

ในขณะเดียวกันสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การทำงานของคณะสงฆ์จังหวัดลำพูน ไม่สามารถที่จะดำเนินการเฉพาะอำเภอใดอำเภอหนึ่ง เราจำเป็นที่จะต้องทำงานแบบมีเครือข่าย และอย่างมีส่วนร่วม เครือข่ายในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเครือข่ายเฉพาะพระสงฆ์จังหวัดลำพูนเพียงอย่างเดียว หากแต่พระสงฆ์เองจะต้องสร้างเครือข่ายกับชุมชน เรามีกลุ่มต่าง ๆ มากมายในสังคม เช่น เรามีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานต่าง ๆ ที่พร้อมจะให้ทุนสนับสนุน เป็นต้น อย่างหนึ่งที่สำคัญของการสร้างเครือข่าย คือความมุ่งมั่นและความรักในการเป็นแกนนำพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง หากการทำงานเป็นรูปธรรม และสามารถเสริมสร้างสุขภาวะได้อย่างชัดเจน การสร้างเครือข่ายก็จะเป็นแนวทางในการก่อรูปที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น การประชุมครั้งนี้ได้ให้พระเลขานุการระดับตำบลได้รับสมัครพระสงฆ์จิตอาสาเพื่อทำงานด้านสุขภาวะ และจะได้เข้าอบรมองค์ความรู้ในโอกาสต่อไป

๓. ก่อเกิดกระบวนการพัฒนาเครือข่ายเพื่อสุขภาวะจังหวัดลำพูน

ความร่วมมือในการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาจังหวัดลำพูนที่ผ่านมา สู่การยกระดับการดำเนินในโครงการธรรมทูตสุขภาวะของกลุ่มสังฆพัฒนาวิชชาลัยจังหวัดลำพูน

ได้ดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมของเครือข่ายความร่วมมือ โดยให้คณะสงฆ์จังหวัดลำพูนเป็นหลักในการดำเนินงาน จากการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานของเครือข่ายประกอบด้วยเครือข่าย ๓ กลุ่มใหญ่ในการปฏิบัติการ ได้แก่ เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา เครือข่ายพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดลำพูน เครือข่ายพระนิสิตจิตอาสาวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เครือข่ายหน่วยงานภาครัฐด้านการเสริมสร้างสุขภาวะ เครือข่ายสถาบันวิจัยหริภุญชัย (สกว.) และเครือข่ายของกลุ่มแกนนำชุมชนนักพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะจังหวัดลำพูน เป็นต้น ซึ่งได้วิเคราะห์ถึงบทบาทการทำงานอย่างเป็นเครือข่าย ดังนี้

๑. เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาจังหวัดลำพูน คณะสงฆ์จังหวัดลำพูน นับเป็นองค์กรที่ให้ความสำคัญต่อสุขภาวะชุมชน นำโดย พระเทพรัตนนายก เจ้าคณะจังหวัดลำพูน และพระสังฆาธิการในจังหวัดลำพูน ให้การสนับสนุนและส่งเสริมคณะสงฆ์ได้ทำงานเพื่อการส่งเสริมสุขภาวะ โดยเฉพาะสุขภาพด้านจิตใจ ที่พยายามดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น โครงการชวนคนนอนวัด โครงการธรรมสัญจรพัฒนาจิตใจ โครงการธรรมทูตสัญจร โครงการขับเคลื่อนหมู่บ้านศีล ๕ ฯลฯ การดำเนินงานของคณะสงฆ์จังหวัดลำพูนจึงเป็นมติของการทำงาน โดยได้ให้ความสำคัญต่อบทบาทหน้าที่ของประธานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล จำนวน ๖๒ เขต/ตำบล ที่มีภาระหน้าที่หลักในการส่งเสริมสุขภาวะชุมชน จะเห็นได้ว่าพระสงฆ์ที่ได้รับตำแหน่งประธานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ได้คัดเลือกจากผลงานและความสามารถของพระสงฆ์เพื่อพัฒนาชุมชน ด้วยเหตุนี้พระสงฆ์นักพัฒนาในจังหวัดลำพูนจึงปฏิบัติงานอย่างบูรณาการ ระหว่างศาสนกิจของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลกับการพัฒนาชุมชน

นอกจากนี้ยังพบว่า พระสงฆ์นักพัฒนาจังหวัดลำพูน ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา โดยให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างสุขภาวะในส่วนพระสงฆ์สามเณรจังหวัดลำพูนเป็นอันดับแรก และมีการส่งเสริมชุมชนสุขภาวะอย่างต่อเนื่อง การดำเนินงานของพระสงฆ์นักพัฒนาได้ให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เป็นศูนย์กลางในการ

ประสานงาน โดยให้แต่ละหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลได้ประสานงานและร่วมมือกันปฏิบัติงานภายใต้การบูรณาการกับกิจกรรมที่คณะสงฆ์จังหวัดลำพูนได้ดำเนินการอยู่แล้ว การดำเนินงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนายังมีความร่วมมือกับเครือข่ายต่าง ๆ ซึ่งได้นำเสนอให้เครือข่ายอื่นต่อไป

๒. เครือข่ายพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดลำพูน พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดลำพูน นับเป็นเครือข่ายของพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติการในโรงเรียนจังหวัดลำพูน จำนวน ๒๔๐ รูป ที่มุ่งเน้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียน กลุ่มพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดลำพูนได้ดำเนินงานแบบบูรณาการกับนโยบายหลักของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา เครือข่ายพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจึงเป็นเครือข่ายที่บทบาทสำคัญต่อการบูรณาการกับการเรียนการสอนในโรงเรียน และทำงานร่วมกับคณะสงฆ์จังหวัดลำพูน การดำเนินงานการส่งเสริมสุขภาวะจึงเป็นการหลักการ “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน ที่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้มุ่งเน้นให้โรงเรียนได้ให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างสุขภาวะ ซึ่งมีวัดและชุมชนได้ให้การสนับสนุน จะเห็นได้จากการพัฒนาสุขภาพด้านจิตใจ ที่พระสงฆ์เหล่านั้นดำเนินการเสริมสร้างอย่างต่อเนื่อง

๓. เครือข่ายพระนิสิตจิตอาสาวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ก่อตั้งชมรมนิสิตจิตอาสาของวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ภายใต้โครงการนิสิตจิตอาสาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะชุมชน เครือข่ายพระนิสิตจิตอาสาจึงมีสมาชิกจำนวน ๗๕ รูป/คน ที่ได้ร่วมมือในการปฏิบัติงานโดยให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา จึงได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมเยี่ยมผู้ป่วยโรงพยาบาล กิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะด้านจิตใจของผู้สูงอายุ เป็นต้น นิสิตจิตอาสาเหล่านี้เป็นกลุ่มที่พยายามขับเคลื่อนกิจกรรมที่บูรณาการกับการเรียนการสอน และร่วมมือกับเครือข่ายของคณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดลำพูนในการดำเนินกิจกรรม ได้แก่ โครงการขับเคลื่อนหมู่บ้านศีล ๕ โครงการธรรมสัญจรพัฒนาจิตใจ เป็นต้น การทำงานของเครือข่ายพระนิสิตจิตอาสายังร่วมมือกับชมรมต่าง ๆ ในส่วนของวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เพื่อความเชี่ยวชาญ

ในการปฏิบัติงาน เช่น การประสานงานกับชมรมพระธรรมวิทยากร เพื่อได้ดำเนินการกิจกรรมนักเรียนในชุมชนเพื่อส่งเสริมสุขภาวะ จึงเห็นได้ว่าเครือข่ายพระนิสิตจิตอสาวิทยาลัยสงฆ์ลำพูนได้ดำเนินการอย่างบูรณาการกับการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

๔. เครือข่ายหน่วยงานภาครัฐด้านการเสริมสร้างสุขภาวะ การทำงานของคณะสงฆ์จังหวัดลำพูน และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการเสริมสร้างสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา ได้ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับตำบล จำนวน ๕๒ ตำบล และ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพทุกตำบลในจังหวัดลำพูน การทำงานของหน่วยงานภาครัฐที่ได้กล่าวมาข้างต้น ได้ประสานของความร่วมมือในบทบาทที่เชี่ยวชาญ ได้แก่ด้านสุขภาพทางกายโดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ และด้านการสนับสนุนงบประมาณโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับตำบล การทำงานของจังหวัดลำพูนด้านการเสริมสร้างสุขภาวะ จึงมีการทำงานอย่างมีส่วนร่วมหลายเครือข่าย โดยให้พระสงฆ์นักพัฒนาได้ประสานงานกับเครือข่ายของหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่อง การทำงานร่วมกับภาครัฐเป็นการระดมบุคลากรในชุมชนให้ตระหนักถึงการเสริมสุขภาวะต่อไป

๕. เครือข่ายสถาบันวิจัยหริภุญชัย (สกว.) เป็นสถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชุมชนจังหวัดลำพูน ซึ่งดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ได้ให้การมีส่วนร่วมกับการเสริมสร้างสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยการบูรณาการกับโครงการวิจัยของชุมชน อาทิเช่น โครงการวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการชุมชนสุขภาวะเชิงพุทธ พื้นที่ตำบลอุโมงค์ เป็นต้น การเสริมสร้างสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา จึงเป็นประเด็นงานวิจัยสำคัญในการพัฒนาด้านสุขภาพของคนลำพูน ซึ่งทางสถาบันวิจัยหริภุญชัยได้ร่วมประชาสัมพันธ์และร่วมดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง กับคณะสงฆ์ และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นับเป็นเครือข่ายวิชาการด้านพัฒนาชุมชนที่ตะหนักถึงการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการกับการดำเนินงานวิจัยต่อไป

๖. เครือข่ายของกลุ่มแกนนำชุมชนนักพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะจังหวัดลำพูน เครือข่ายของกลุ่มแกนนำชุมชนนักพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะจังหวัดลำพูน เป็นเครือข่ายที่มีกลุ่มต่าง ๆ อาทิเช่น กลุ่มสมัชชาสุขภาพจังหวัดลำพูน กลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่เกษตรอินทรีย์ กลุ่ม ๘๔ ครัวเรือนเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ได้ดำเนินงานร่วมมือกับเครือข่ายต่าง ๆ ในการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

กลุ่มสมัชชาสุขภาพจังหวัดลำพูน เป็นการรวมพลังสมาชิกของกลุ่มในการดูแลด้านสุขภาพของคนลำพูน ด้วยการผลักดันนโยบายภาครัฐ และการระดมความคิดเพื่อประชาสัมพันธ์ให้คนจังหวัดลำพูนได้ตระหนักถึงสุขภาพ กลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่เกษตรอินทรีย์ เป็นกลุ่มสมาชิกที่ปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์เพื่อนำผลิตผลที่ปลอดสารพิษมาจำหน่ายในราคาถูก และพยายามชวนเชิญให้คนในจังหวัดลำพูนได้ทำเกษตรอินทรีย์ เครือข่ายของกลุ่มแกนนำชุมชนนักพัฒนาได้ให้ความสำคัญของเสริมสร้างสุขภาวะมาอย่างต่อเนื่อง จึงได้ร่วมมือกับภาคีเครือข่ายคณะสงฆ์ในการดำเนินงานด้านนี้มาโดยตลอด

นอกจากนี้ยังพบว่า การสร้างเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา จำเป็นที่จะต้องมีเครือข่ายอย่างบูรณาการ ดังที่กล่าวมาข้างต้นโดยประสานงานระหว่างเครือข่ายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เครือข่ายพระสงฆ์ กับเครือข่ายภาครัฐและเครือข่ายชุมชน จึงจะทำให้การดำเนินการเสริมสร้างสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนาประสบความสำเร็จ และการทำงานบนเครือข่ายดังกล่าว จำเป็นจะต้องมีสถาบันการศึกษาโดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเป็นสถาบันด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนา ที่ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการกับวิชาการ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับการเสริมสร้างสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนาต่อไป

๔. แนวคิดอุดมการณ์การทำงานของพระสงฆ์นักพัฒนาจังหวัดลำพูน

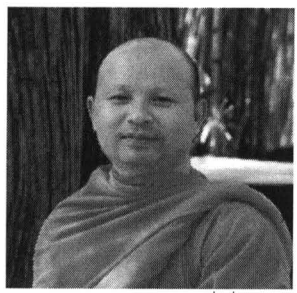

พระครูกิตติปริยัตินิเวศน์ เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดลำพูน ที่ปรึกษาโครงการธรรมทูตสุขภาวะ พระครูบาเจ้าศรีวิชัย พระสงฆ์ผู้เป็นนักบุญแห่งล้านนาหริภุญชัยเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้มองเห็น "ทุนวิถีวัฒนธรรม" ที่เปี่ยมล้นด้วยศักยภาพที่มีอยู่ทั่วในพระสงฆ์ทุกรูป นั่นคือ "ความศรัทธา" ที่ศรัทธาประชาชนพุทธศาสนิกชนมีต่อพระสงฆ์ด้วยความเคารพนอบนบบูชา เป็นที่พึ่งของหมู่บ้านในการเชื่อมประสานความร่วมมือจากทุกหน่วยงาน/องค์กรได้เป็นอย่างดีเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว หากพระสงฆ์ใช้ "ความศรัทธา" นี้เป็นเครื่องในการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้กระบวนการสร้างปัญญานำไปสู่การแก้ไขปัญหาทางสังคมได้ในทุกมิติ พระครูบาเจ้าศรีวิชัย นับได้ว่าเป็นพระสงฆ์ที่มีจิตอาสาที่เริ่มต้นด้วยการพัฒนาตนเองตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนาปฏิบัติสมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐานอย่างต่อเนื่อง (ศีล) เมื่อจิตได้รับการพัฒนามาตามลำดับตามที่พระอาจารย์ผู้สอนกรรมฐานให้แล้วจึงเกิดความมุ่งมั่นตั้งใจอย่างแน่วแน่ด้วยมุ่งหวังพระนิพพานเป็นที่ตั้งเป็นสรณะที่สุดแห่งชีวิต (สมาธิ) แม้เมื่อเกิดอธิกรณ์เรื่องราวมากมายถาโถมเข้ามาในชีวิตแห่งสมณเพศแทบจะเอาชีวิตไม่รอด แต่พระครูบาเจ้าศรีวิชัยกลับไม่หวั่นไหวไปกับเหตุการณ์เหล่านั้นได้ใช้สติเป็นเครื่องมือในการควบคุมอารมณ์มองให้เห็นความเป็นจริง (ปัญญา) ยอมที่จะพลีกายและลมหายใจเพื่อความถูกต้องความเป็นจริงแห่งพระพุทธศาสนา เดินทางรอนแรมเจริญจิตด้วยธุดงควัตรเป็นปกติสมณวิสัยด้วยการสั่งสมบารมีธรรมมีความเสียสละอย่างยิ่งยวดในการก่อสร้าง และทำการบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุในพระพุทธศาสนาและสิ่งสาธารณประโยชน์มากกว่า ๑๘๐ วัด/แห่ง มองเห็นความเดือดร้อนและความจำเป็นของบุคคลอื่นมาก่อนตนเองเสมอเช่นเดียวกับพระโพธิสัตว์

ปฏิปทาอันงดงามยิ่งเช่นนี้ของพระครูบาเจ้าศรีชัยจึงเป็นแรงผลักดันให้ลุกขึ้นมาช่วยเหลือสังคมเริ่มจากปี พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นแกนนำในการรวมกลุ่มพลังมวลชนในหมู่บ้าน แล้วร่วมกันพัฒนาปัญหายาเสพติดในหมู่บ้านให้เป็นประเด็นสาธารณะ ใช้กระบวนการชุมชนเป็นเครื่องมือจัดการภายในชุมชนของตัวเองได้เป็นหมู่บ้านแรกของอำเภอเมือง จังหวัดลำพูนเป็นหมู่บ้านที่ได้รับพระทานเงินขวัญถุงจากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิตติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ ในนาม “กองทุนแม่ของแผ่นดิน” เป็นหมู่บ้านแห่งแรกของจังหวัดลำพูน จนนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้สู่การปฏิบัติเชิงประจักษ์เป็นที่ยอมรับ เป็นที่ไว้วางใจในการได้รับรางวัลแห่งความภาคภูมิใจในระดับต่าง ๆ มากมาย ถึงปี ๒๕๔๙ เป็นแกนนำในการระดมความคิดเห็น สร้างเวทีสาธารณะเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลำน้ำแม่สารที่ไหล่ผ่านตำบลศรีบัวบาน ตำบลป่าสัก ตำบลเวียงยอง รวม ๑๓ หมู่บ้าน กระตุ้นให้ศรัทธาประชาชนทั้ง ๓ ตำบลให้หันมามองดูตัวเอง “ดูตัวเองออก บอกตัวเองได้ ใช้ตัวเองเป็น” ร่วมเรียนรู้ ร่วมแบ่งปัน ร่วมแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ใน ลำน้ำแม่สารนั้นยกขึ้นสู่ประเด็นสาธารณะในระดับตำบล ปรากฏเป็นแผนพัฒนาตำบลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งระยะสั้นระยะยาว มีการสร้างกลุ่มผู้ใหญ่ กลุ่มเด็ก-เยาวชนในตำบลจากรุ่นสู่รุ่น ภายใต้การสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ และงบประมาณจากสำนักงานกองทุนวิจัยชุมชน (สกว.) รวมระยะเวลาทำงานกว่า ๕ ปี จนกระทั่งปัจจุบันยังเป็นแกนนำรูปสำคัญที่สร้างให้สังคมหมู่บ้านลุกขึ้นมาพึ่งพาตน “ชุมชนจัดการตนเอง” ด้วยการขับเคลื่อนงานด้านเครือข่ายกลุ่มเด็ก-เยาวชนในสถานศึกษา จำนวน ๑๗ แห่งทั่วทั้งจังหวัดลำพูนในนาม “ชมรมกล้าดีศรีลำพูน” ขับเคลื่อนภายใต้ชุดกิจกรรมเดียวกันกล่าวคือ กิจกรรมค่ายแกนนำดีศรี กิจกรรมอาสาทำความ กิจกรรมรวมพลคนกล้าดีศรีลำพูน รวมกลุ่มผู้ใหญ่ใจดีจากภาคราชการ ภาคประชาชนมีจิตอาสาดวงเดียวกันที่มีต่อผู้ป่วยติดเตียงด้วยการตั้งกองทุน “เอสร่าเพื่อผู้ป่วยติดเตียงอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน” ดูแล ให้ความรู้แก่ผู้ดูแลผู้ป่วย และผู้ป่วยติดเตียงเป็นวิทยาทาน มีการระดมทุนจากสาธารณชนผู้ใจบุญทั่วไปเพื่อจัดหาและทำการมอบที่นอน

ลม ทำการมอบเครื่องผลิตออกซิเจนให้แก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยทั่วพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน และมองเห็นปัญหาการเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อการพัฒนา คุณภาพชีวิตในทุกมิติ ทั้งด้านการศึกษา การประกอบสัมมาชีพ การลดภาระหนี้สินในครัวเรือน ส่งเสริมให้ศรัทธาประชาชนลูกสมาชิกได้ออมบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม "สัจจะ" ที่ต้องรับผิดชอบตัวเองประคับประคองชีวิตด้วยปัญญา เป็นประการสำคัญ มีมวลสมาชิกกว่า ๑๗๐ ราย มีเงินทุนหมุนเวียนกว่า ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท ในนาม "สถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนวัดแม่สารป่าขาม" ภายใต้กอบการทำงาน เพื่อชุมชน "เงินทุนถูกใจ โปร่งใส การบริหารพัฒนางานเพื่อสวัสดิการชุมชน"

แรงบันดาลใจจากบุคคลต้นแบบกล่าวคือ พระครูบาเจ้าศรีวิชัยนั้นจึงนับได้ว่า มีความสำคัญไม่น้อยต่อการสร้างพลังจากภายในแล้วเปล่งออกมาเป็นพลังด้านบวกเพื่อการพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม พัฒนาชาติ ได้ในที่สุด ประสบการณ์ทางความคิดทางปัญญา หรือจากการลงมือปฏิบัติอย่างแท้จริงที่ผ่านมาเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เป็นประโยชน์ต่อสังคมวงกว้างมากยิ่งขึ้นโดยลำดับได้นั้นต้องสร้างกระบวนการทำงานเป็นทีม พัฒนารูปแบบการจัดการปัญหาด้วยเวทีสาธารณะ สร้างกิจกรรมในทุกระดับเพื่อให้เกิดการยอมรับในลักษณะของเครือข่ายคนทำงาน มีเวทีการถอดบทเรียนเพื่อมองให้เห็นเนื้อแท้ของงานพัฒนาสังคมด้วยการ "แสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง" ส่งต่อองค์ความรู้ที่ได้รับการพัฒนาแล้วนั้นสู่บุคคล กลุ่มบุคคล หน่วยงาน องค์กรที่เห็นประโยชน์ร่วมกันมุ่งหวังให้สังคมลำพูนเป็น "ลำพูน สังคมคุณธรรม" ที่เริ่มต้นจากพลังแห่ง "ศรัทธา" พัฒนาเป็น "ปัญญา" เครื่องมือหนึ่งในการขับเคลื่อนสังคมลำพูนไปสู่ทิศทางแห่งสังคมเข้มแข็ง ประเทศชาติแข็งแรง ประชาชนกินอิ่ม นอนอุ่น ฝันดี ภายใต้การนำหลักพุทธธรรมสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมตามกระบวนการทำงาน ดังนี้

จับจุด	**ศึกษาปัญหา สถานการณ์**
จ่อไฟ	**ให้ความสำนึก ความคิด**
ใส่เชื้อ	**ให้ทักษะ และปัจจัยที่จำเป็น**
เกื้อกูล	**สนับสนุน รวมพลัง**

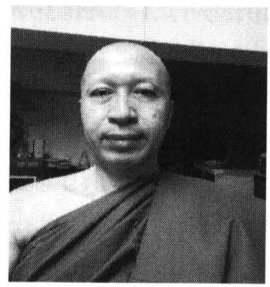

พระครูอัมพวันกิจจารักษ์ ประธานสังฆพัฒนาจังหวัดลำพูน "การจัดตั้งสังฆพัฒนาสุขภาวะของพระสงฆ์ ในเขตจังหวัดลำพูนนั้น เพื่อเป็นการต่อยอดโครงการซึ่งเดิมทีนั้น ทางจังหวัดลำพูนได้มีการก่อตั้งขึ้นมาแล้ว เพียงแต่ไม่ได้ครอบคลุมทุกพื้นที่ในจังหวัดลำพูน โดยเฉพาะการเอาใจใส่เกี่ยวกับสุขภาพพลานามัยของคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดลำพูน เพื่อเป็นการสอดส่องสุขภาพพลานามัยให้พระสงฆ์ที่กำลังอาพาธจากโรคร้ายต่าง ๆ ที่กำลังเผชิญอยู่โรคประจำตัวบ้าง และโรคที่คนเราส่วนใหญ่จะพบเจอบ่อย ๆ นั้นมันมีมาก่อนหน้านี้แล้ว เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ในเขตลำพูน จึงได้เกิดโครงการนี้ขึ้นมา และเป็นการตอบสนองนโยบายของฝ่ายบนให้พระสงฆ์พร้อมเจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลในแต่ละเขตในจังหวัดลำพูนได้ทำงานและทำหน้าที่ของตนที่ได้รับมอบหมายเพื่อประโยชน์แก่สังคมทั้งของพระภิกษุสามเณรและศรัทธาประชาชน เพื่อให้การดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น และจะได้ช่วยกันทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้ยืนนานต่อไป ด้วยทุกท่านหันมาดูแลสุขภาพช่วยเหลือสังคมด้วยกันทุกฝ่ายจึงจะทำให้โครงการนี้มีประสิทธิภาพและมั่นคงยิ่งขึ้น"

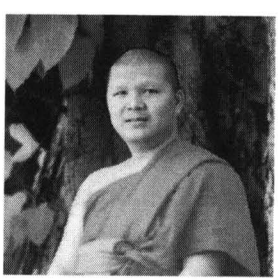

พระมหาอนุวัติ ฐิตเมโธรองประธานสังฆพัฒนาจังหวัดลำพูน ได้กล่าวถึงโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัยไว้ว่า

"สำหรับโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัยเป็นมิติทางสังคมที่จะขยับภาคภาคีที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ ในการดูแลและเอาใจใส่พระสงฆ์ด้วยกันเอง ในส่วนของ จ.ลำพูน ได้ขับเคลื่อนโครงการดังกล่าว ภายใต้ชื่อโครงการธรรมฑูตสุขภาวะ อันได้แก่การดูแลสุขภาพตนเองของพระสงฆ์ และการสรรหาอาสาสมัครพระสงฆ์พัฒนาสุขภาวะประจำวัด หรือ (อสว.) เป้าหมาย ครอบคลุมทั้งจังหวัด ซึ่งตามแนวคิด

มุมมองที่ผมมองนั้น คือการเริ่มต้นที่ตัวเราก่อนในการพัฒนาและดูแลทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต ถ้าเรารักษาสมดุลให้เกิดความพอดี เราก็จะดีพอที่จะช่วยเหลือผู้อื่น

การดำเนินโครงการต้องอาศัยเครือข่ายและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาคคณะสงฆ์ องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากจะเกิดภาพแห่งความสามัคคีของสงฆ์แล้ว ยังจะเห็นภาพแห่งความห่วงใยความปรารถนาดี จากฆราวาสถึงพระสงฆ์-สามเณร อย่างถูกต้อง และเหมาะสมและร่วมมือกันอย่างต่อเนื่อง

สำหรับโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย เป็นมิติทางสังคมที่จะขยับภาคภาคีที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ ในการดูแลและเอาใจใส่พระสงฆ์ด้วยกันเอง ในส่วนของ จังหวัดลำพูนได้ขับเคลื่อนโครงการดังกล่าว ภายใต้ชื่อโครงการธรรมฑูตสุขภาวะ อันได้แก่การดูแลสุขภาพตนเองของพระสงฆ์ และการสรรหาอาสาสมัครพระสงฆ์พัฒนาสุขภาวะประจำวัด หรือ (อสว.) เป้าหมายครอบคลุมทั้งจังหวัด ซึ่งตามแนวคิดมุมมองที่ผมมองนั้น คือการเริ่มต้นที่ตัวเราก่อนในการพัฒนาและดูแลทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต ถ้าเรารักษาสมดุลให้เกิดความพอดี เราก็จะดีพอ ที่จะช่วยเหลือผู้อื่น”

บทที่ ๔

ปรัชญาผ้าเหลือ นำคนเข้าหาธรรม

๑. การขับเคลื่อนสังฆพัฒนาวิชชาลัยในพื้นที่คณะสงฆ์ภาค ๑๗

การขับเคลื่อนโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัยในพื้นที่ดังกล่าว จัดขึ้นที่วัดนิโครธาราม ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง วันจันทร์ที่ ๕ มีนาคม พ.ศ.๒๕๖๑ โดยมีรายละเอียดกิจกรรมในโครงการ ดังนี้

๑. การพัฒนาเครือข่ายพระสงฆ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการปกป้องพระพุทธศาสนา พระเดชพระคุณพระพรหมจริยาจารย์ เจ้าคณะใหญ่หนใต้ ได้เห็นถึงความสำคัญและพร้อมที่จะให้การสนับสนุน โดยเดินทางมาเข้าร่วมในขณะเดียวกันได้ มอบแนวปฏิบัติในการดำเนินโครงการในพื้นที่คณะสงฆ์ภาค ๑๗ ดังนี้

นับเป็นเรื่องที่น่ายินดี ที่มีโอกาสให้พระหนุ่มซึ่งมีกำลังในการทำงาน ได้มาร่วมกันทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาที่จะเกิดขึ้นในไม่ช้านี้ การขับเคลื่อนโครงการในครั้งนี้ เป็นพื้นที่ที่ ๓ ซึ่งมีจุดหมายที่จะขับเคลื่อนโครงการ ดังนี้การเคลื่อนไหวในการพัฒนามีความหมายว่าอย่างไร ที่จริงแล้วการขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาเพียงแค่ต้องการพบกับคำว่า สมบูรณ์

งานทุกสิ่งทุกอย่างไม่ใช่เฉพาะที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้เท่านั้น แม้แต่สมัยก่อนยังมีการเคลื่อนไหว ขับเคลื่อนพัฒนาเหมือนกัน จึงทำให้พระพุทธศาสนาขับเคลื่อนมาได้จนกระทั่งถึงทุกวันนี้ ด้วยการอาศัยซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มาทุกยุคทุกสมัยโดยไม่ปล่อยปะละเลยอย่างใด

อย่างหนึ่ง มีแนวคิดอย่างไรเราก็ทำไปตามนั้น ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพ ด้านสาธารณะสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ต่างก็ปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง

ในอดีตที่จังหวัดตรังมีแนวคิดในด้านการเผยแผ่ วัดที่อยู่ในชนบทขาดบุคลากรในการทำงานช่วยเหลือเจ้าอาวาส ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ให้แก่ประชาชนที่หันหน้าเข้าหาวัดปฏิบัติธรรม จึงเป็นที่มาว่าทำอย่างไร โดยเริ่มด้วยการประชุมคณะสงฆ์ และให้พระที่มีทักษะในการแสดงพระธรรมเทศนาเป็นจิตอาสาไปประจำอยู่ตามวัดในชนบท โดยไม่ต้องยึดติดกับสิ่งที่จะตอบแทนตามมา เป็นที่มาของการทำงานที่อาศัยความเสียสละจากพระสงฆ์ที่จำพรรษในเมือง ทำให้ประชาชนเกิดความสนใจที่จะฟังธรรมจากพระสงฆ์ ถือว่าเป็นการขับเคลื่อนที่มีมาอย่างต่อเนื่องทุกยุคทุกสมัย ต่อมาได้มีการขยายผลไปในเรื่องของสุขภาพ การปลูกสมุนไพร เป็นสิ่งที่น่ายินดี จากเหตุการณ์ดังกล่าวนับได้ว่าเป็นการจุดประกายที่ได้ผลยิ่งขึ้น

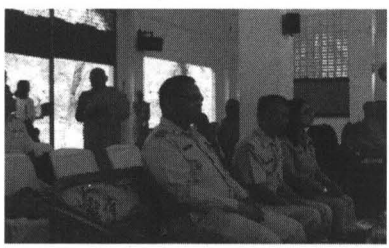

ข้อสำคัญการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ มีวิธีการคือการน้อมนำหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ไม่ว่าจะเป็นแนวปฏิบัติรวมถึงวิธีการทำงาน โดยการแปลคำสอนให้นำไปสู่การปฏิบัติให้ง่ายยิ่งขึ้น ดังเช่นที่พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า ปัญญาที่ไม่สมบูรณ์ เกิดจากมีจิตในที่ไม่มั่นคง ไม่รู้แล้วยังทำ มีศรัทธาเลื่อนลอย จะเห็นว่ามีความลึกซึ้งชนทั่วไปยากที่จะตีความให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้อง เมื่อลองเอาแปลโดยใช้ภาษาปัจจุบันเพื่อการง่ายต่อการทำความเข้าใจ การมีปัญญาไม่สมบูรณ์เกิดจากการมีจิตใจที่ไม่ตั้งมั่น การจะทำอะไรก็ตามจะต้องมีจิตใจที่ตั้งมั่น และมีความมั่นคน ตรงกันข้ามหากมีจิตใจที่ไม่มั่นคนทำอะไรก็ไม่ประสบความสำเร็จ ปัญญาที่ไม่

สมบูรณ์เกิดจากความเข้าใจคลาดเคลื่อนในพระสัทธรรม ไม่รู้ที่มาและรากฐานที่แท้จริง ดังนั้นการจะทำอะไรก็ต้องเข้าใจในรากฐาน ที่มาที่ไปจึงจะสำเร็จ

ดังเช่นในหลวงรัชกาลที่ ๙ ครั้งหนึ่งพระองค์ได้เสร็จมาที่ภาคใต้ ที่อำเภอเบตง จังหวัดยะลา สภาพของอำเภอเบตงมีแต่ภูเขาล้อมรอบ มีแต่สวนยางรายล้อมภูเขาทั้งหมด และขึ้นเขาไปกรีดยางทุกวัน ๆ ครั้นพระองค์ได้เสร็จไปเยี่ยมประชาชน และทรงตรัสถามถึงการประกอบอาชีพของประชาชน และประชาชนได้ทูลต่อพระองค์ว่า ขายยางเป็นหลัก และปลูกบนภูเขา ด้วยพระปรีชาสามารถและมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง จึงตรัสว่า “เวลาจะปลูกยางบนภูเขาอย่าไปปลูกเฉย ๆ ต้องตกลงกับคนที่จะกรีดก่อนว่าจะขึ้นไปกรีดได้หรือไม่ ถ้าคนกรีดตอบว่าได้จึงปลูก” นี่คือความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

อีกกรณีหนึ่งในสมัยก่อน ตลาดในอำเภอหาดใหญ่ มีน้ำท่วมอยู่บ่อยครั้งประจำทุกปี เกิดความเสียหายอย่างหนัก พระองค์ทรงประทับเครื่องบินเพื่อตรวจดูอย่างแน่ใจ จึงมีโครงการพระราชดำริให้ขุดคลองระบายน้ำเหนือเมืองหาดใหญ่ให้ออกสู่ทะเล ทุ่มงบประมาณจำนวนมาก ซึ่งมีผู้คนกล่าวว่าแพงเกินไป พระองค์จึงตรัสตอบไปว่า และที่ผ่านมาทุกปีๆ น้ำสร้างความเสียหายไปแล้วมากมายมหาศาล และไม่มากกว่านั้นหรือ ปัจจุบันนี้น้ำไม่ท่วมหาดใหญ่ซึ่งเป็นผลมาจากโครงการดังกล่าว นี้จึงเป็นลักษณะของการรู้ลึกซึ้งและจึงค่อยลงมือทำ สรุปได้ว่า การมีศรัทธาเลื่อมใสเลื่อนลอย เมื่อลงมือทำก็ทำให้มันผ่านๆ ไป ไม่ได้มีการประชุมเพื่อทบทวน ติดตามและประเมินผล นี้เป็นการยกตัวอย่างถึงการนำพุทธวิธีมาใช้

เพราะฉะนั้นการทำงานใด ๆ ก็ตามขอให้พระสงฆ์นักพัฒนาทุกรูปมีความเข้าใจใส่ในกิจกรรมที่ทำ และพยายามศึกษาให้ลึกซึ้ง ให้ความสนใจงานจึงจะได้เกิดผลเกิดประโยชน์ขึ้นมา การขับเคลื่อนพัฒนาก็เช่นเดียวกันขอให้ใช้หลักอันนี้ จะขับเคลื่อนด้านใดก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นงานด้านสุขภาพ หรือจะเป็นงานด้านการเผยแผ่

เมื่อพระพุทธศาสนาสืบทอดมาถึงยุคปัจจุบันจงช่วยกันรักษาและหวงแหนไว้ จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาสุดแสนจะบอบช้ำ เรื่องที่ไม่เคยเกิด

ก็เกิดขึ้นแล้ว ดังนั้นต้องช่วยกันรักษาคุณงามความดีของตนเอง และขับเคลื่อนงานที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเป็นการสนับสนุนกิจการพระพุทธศาสนาและภาคประชาสังคมอย่างทั่วถึง

๒. ศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบ ศูนย์เรียนรู้ป่าสาคูซึ่งดำเนินการโดยนายพิศิษฐ์ ชาญเสนาะ นายกสมาคมหยาดฝน การจัดการทรัพยากรน้ำที่อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง พบกับกลุ่มชาวบ้านที่ทำงานโยงใยกันเป็นเครือข่ายช่วยกันดูแลจัดการทรัพยากรและระบบนิเวศในชุมชนร่วมกัน

"สาคู" ไม้พื้นถิ่นของพื้นที่ชุ่มน้ำภาคใต้และมีบทบาทในวัฒนธรรมของผู้คนมานาน เป็นพืชซับน้ำ รากสาคูที่โค้งเหนือผืนดินก่อให้เกิดทางน้ำสายเล็กสายน้อย กลายเป็นแอ่งให้สัตว์น้ำขนาดเล็กได้อุบซ่อนตัว ช่วยชะลอแรงน้ำไม่ให้ไหลเร็วลงสู่ทะเล ทำให้ผู้คนมีน้ำใช้ตลอดปี แต่

เมื่อมีการส่งเสริมเกษตรกรรมแผนใหม่ มีการพัฒนาแหล่งน้ำ การขุดลอกคลองและการจัดระบบชลประทาน ก็มีการทำลายป่าสาคู โดยเฉพาะในบริเวณแม่น้ำปะเหลียน ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างชาวบ้าน ๙ ชุมชนในนามของ "ชมรมอนุรักษ์ป่าสาคูอำเภอนาโยง"

หมู่บ้านหลายแห่งในอำเภอนาโยงมีชื่อนำหน้าว่า “นา” ก็เพราะว่าในอำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มีพื้นที่นาเป็นส่วนมาก และเป็นนาที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่สุดของจังหวัดตรัง พื้นที่ลุ่มน้ำแห่งนี้มีลำคลองหลายสายที่เกิดจากเทือกเขาบรรทัด เช่น คลองนางน้อย คลองลำลุง คลองลำชาน เป็นต้น

ในความหลากหลายของพรรณพืชในพื้นที่ชุ่มน้ำ “สาคู” (Sago palm,Metroxylon sagus Rottb) ซึ่งเป็นพืชเฉพาะถิ่นในภาคใต้ มีบทบาทสำคัญ ในฐานะพืชหลักของพื้นที่ชุ่มน้ำ สาคูขึ้นกระจัดกระจายตามชายฝั่ง คลอง หนอง พรุ มีการกระจายพันธุ์ตามธรรมชาติ สาคูใช้ประโยชน์ได้ทั้งด้านอาหาร รายได้ ยารักษาโรค และมีบทบาทในวัฒนธรรม มีการใช้สาคูในพิธีกรรม ในสถาปัตยกรรมท้องถิ่น บ้านสมัยก่อนใช้สาคูมุงหลังคา และใช้เป็น

ส่วนประกอบย่อยอื่น ๆ ซึ่งเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศในท้องถิ่น สาคูช่วยรักษาระบบนิเวศ ด้วยความที่เป็นพืชซับน้ำ และช่วยอนุรักษ์ดิน

รากสาคูปูดขึ้นมาเหนือดิน กลายเป็นกำแพงที่ทำให้เกิดธารน้ำเล็กๆ ชาวบ้านได้เคยอาศัยธารน้ำที่แยกสาขาเหล่านี้ในการทำนา สาคูที่ขึ้นขนานฝั่งคลองทั้งสองฟากช่วยบังแดดบังลม ทำให้น้ำระเหยช้า ลักษณะรากสาคูที่มีความแน่น แตกหน่อ แตกกอได้ตลอด ช่วยกั้นทางน้ำไม่ให้ไหลลงทะเลเร็วเกินไป ในภาคใต้ที่มีพื้นที่แคบ ลำน้ำมักจะมีขนาดสั้น พื้นที่มีความลาดชันสูง ทำให้น้ำจากภูเขาไหลลงทะเลอย่างรวดเร็ว สาคูจึงเป็นเสมือนฝายหรือเขื่อนธรรมชาติช่วยเก็บน้ำ สมัยก่อน ชาวบ้านสร้างระบบชลประทานพื้นบ้านเป็นทำนบดิน เหมือนดิน หรือคลองไส้ไก่ เพื่อผันน้ำจากลำคลองขึ้นไปใช้ในการทำนา ระบบที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้สัมพันธ์กับลักษณะคลองและป่าสาคูที่ขึ้นทั่วไปในคลอง การมีต้นสาคูยังเป็นตัวซับน้ำ จนคนใต้มีคำกล่าวว่า "ที่ไหนมีป่าสาคู ที่นั้นไม่ขาดน้ำ" ป่าสาคูยังเป็นที่ซ่อนตัวของสัตว์น้ำหลากหลายพันธุ์ที่มีขนาดไม่ใหญ่มากนัก

“ตัวการ” ทำลายป่าสาคู

นโยบายที่มุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยการส่งเสริมเกษตรกรรมแผนใหม่ ที่มีการพัฒนาแหล่งน้ำด้วยวิธีขุดลอกคลอง การจัดระบบชลประทาน โดยใช้แผนงานที่เหมือนกันหมดทั้งประเทศ โดยไม่ได้ให้ความสำคัญต่อบริบทของระบบนิเวศพื้นถิ่น เป็นสาเหตุของการตัดป่าสาคูหายไปถึงร้อยละ ๗๐ (อาจารย์สมนึก โออินทร์-ประธานชมรมอนุรักษ์ป่าสาคูอำเภอนาโยง) คลองธรรมชาติหลายแห่ง กลายเป็นคลองระบายน้ำ เมื่อถึงหน้าแล้งฤดูแล้งน้ำแห้งขอด นายเอิบ จันทร์ฝาก อดีตกำนันตำบลโคกสะบ้าเปรียบเทียบจนเห็นภาพว่า “หน้าแล้ง เอาเสื่อปูบนท้องคลอง นอนได้สบาย” ส่วนน้ำในนา ที่เคยมีเมื่อฝนตกชุกในเดือนแปด ก็กลับไปไหลลงคลองที่ขุดใหม่ แล้วไหลลงแม่น้ำตรังกับแม่น้ำปะเหลียน อย่างรวดเร็ว นาส่วนใหญ่จึง

ต้องเริ่มช้า คือไปเริ่มในช่วงเดือนสิบ บางปีก็ช้ากว่านั้น หรือช้าเกินไป สภาพปัญหาเช่นนี้ ทำให้นาหรือแหล่งน้ำบางแห่งกลายเป็นดอนน้ำแห้ง ชาวบ้านจึงเปลี่ยนมาทำสวนยางพารา หรือปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น อย่างบ้านทุ่งแกเจ้ย ตำบลนาข้าวเสีย และบ้านไสขัน ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง เคยมีพื้นที่ชุ่มน้ำประมาณ ๑,๓๐๐ ไร่ ก็เปลี่ยนมาเป็นสวนยางพารา สวนปาล์ม และพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ จำนวน ๖๐๕ ไร่ และมีแนวโน้มจะสูญเสียพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างถาวรเพิ่มขึ้นทุกปี

นโยบายที่มุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยการส่งเสริมเกษตรกรรมแผนใหม่ ที่มีการพัฒนาแหล่งน้ำด้วยวิธีขุดลอกคลอง การจัดระบบชลประทาน โดยใช้แผนงานที่เหมือนกันหมดทั้งประเทศ โดยไม่ได้ให้ความสำคัญต่อบริบทของระบบนิเวศพื้นถิ่น เป็นสาเหตุของการตัดป่าสาคูหายไปถึงร้อยละ ๗๐ (อาจารย์สมนึก โออินทร์-ประธานชมรมอนุรักษ์ป่าสาคู อำเภอนาโยง) คลองธรรมชาติหลายแห่ง กลายเป็นคลองระบายน้ำ เมื่อถึงหน้าแล้งฤดูแล้งน้ำแห้งขอด นายเอิบ จันทร์ฝาก อดีตกำนันตำบลโคกสะบ้า เปรียบเทียบจนเห็นภาพว่า “หน้าแล้ง เอาเสื่อปูบนท้องคลอง นอนได้สบาย” ส่วนน้ำในนา ที่เคยมีเมื่อฝนตกชุกในเดือนแปด ก็กลับไปไหลลงคลองที่ขุดใหม่ แล้วไหลลงแม่น้ำตรังกับแม่น้ำปะเหลียน อย่างรวดเร็ว นาส่วนใหญ่จึงต้องเริ่มช้า คือไปเริ่มในช่วงเดือนสิบ บางปีก็ช้ากว่านั้น หรือช้าเกินไป สภาพปัญหาเช่นนี้ ทำให้นาหรือแหล่งน้ำบางแห่งกลายเป็นดอนน้ำแห้ง ชาวบ้านจึงเปลี่ยนมาทำสวนยางพารา หรือปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น อย่างบ้านทุ่งแกเจ้ย ตำบลนาข้าวเสีย และบ้านไสขัน ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง เคยมีพื้นที่ชุ่มน้ำประมาณ ๑,๓๐๐ ไร่ ก็เปลี่ยนมาเป็นสวนยางพารา สวนปาล์ม และพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ จำนวน ๖๐๕ ไร่ และมีแนวโน้มจะสูญเสียพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างถาวรเพิ่มขึ้นทุกปี

ฟื้นฟูป่าสาคูฟื้นฟูชีวิต

ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ ๒๕๓๐ เป็นต้นมา ชาวบ้านบางกลุ่มที่ประสบปัญหาการทำลายป่าสาคูเริ่มพูดคุยกัน ในการดำรงชีวิตและมีประสบการณ์เคยใช้ประโยชน์จากป่าสาคูมาก่อนเริ่มคิดถึงคลองแบบเดิม คิดถึงป่าสาคู โดยคิดว่าหากป่าสาคูยังอยู่ พวกเขาคงไม่ตกอยู่ในสถานการณ์เช่นนี้ กลุ่มผู้หญิงเป็นกลุ่มแรกที่เริ่มวิตก เพราะต้องรับผิดชอบเรื่องการหาอาหาร จึงมีการตั้งกลุ่มข้าวซ้อมมือ และเมื่อมาทำกิจกรรมด้วยกัน ก็มีการพูดถึงป่าสาคูมากขึ้น และร่วมกันคิดหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของสาคู นำไปสู่ความเคลื่อนไหวเพื่อฟื้นฟูป่าสาคู โดยสมาคมหยาดฝน เข้ามาทำงานเชื่อมประสานผู้คนกลุ่มต่าง ๆ โดยร่วมทำงานกับกลุ่มผู้หญิง ชักชวนผู้หญิงจากหมู่บ้านอื่นเข้ามาร่วมกลุ่มมากขึ้น จนสามารถจัดตั้งกลุ่มผู้หญิงขึ้นเป็นทางการในชื่อ “กลุ่มผู้หญิงป่าสาคูร่วมใจ” มีกิจกรรมการแปรรูปอาหารและขนมจากแป้งสาคู สามารถขยายเครือข่ายไปสู่ผู้ชาย ทำให้เกิด “ชมรมอนุรักษ์ป่าสาคูอำเภอนาโยง” ในเดือนมิถุนายน ๒๕๔๓ นับเป็นองค์กรหลักของภาคประชาชน ที่ผลักดันให้เกิดการเรียนรู้และสร้างกิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าสาคูอย่างเป็นรูปธรรม กลุ่มคนที่เข้าร่วมชมรมฯ ประกอบด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้อำนวยการโรงเรียนทุกแห่งในเขตพื้นที่ อดีตครู อดีตกำนัน ผู้อาวุโสที่รู้เรื่องป่าสาคู และชาวบ้านทั่วไปที่ให้ความสนใจ รวมแล้วเป็นพื้นที่การดำเนินงานของชาวบ้านจาก ๙ หมู่บ้าน ในตำบลนาข้าวเสีย และตำบลโคกสะบ้า ด้วยการเชื่อมประสานของสมาคมหยาดฝน

ต่อมา ชมรมฯ ได้เชื่อมโยงกับกลุ่มองค์กรที่เคลื่อนไหวด้านทรัพยากรในจังหวัดตรังที่มีบทบาท เช่น กลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน เครือข่ายการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเล และเครือข่ายลุ่มน้ำ

ปะเหลียน ซึ่งทำให้เกิดการฟื้นฟูป่าสาคูในระดับวงกว้าง และส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์ป่าสาคูขึ้นอย่างแพร่หลายในพื้นที่

ชมรมอนุรักษ์ป่าสาคูอำเภอนาโยง ได้เริ่มทำการศึกษาระบบนิเวศป่าสาคูและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการป่าสาคู การใช้ประโยชน์จากป่าสาคูในอดีต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ สร้างความตระหนักถึงคุณค่าป่าสาคู เพื่อเกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการจัดการอย่างยั่งยืน ทั้งทางด้านความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ความมั่นคงทางด้านอาชีพ การศึกษา และเกิดองค์กรที่เข้มแข็ง เกิดความร่วมมือระหว่างสมาชิกและขยายแนวความคิดดังกล่าวสู่สังคมภายนอก

วิถีแห่งการอนุรักษ์ "๔ ร่วม" สู่ความยั่งยืน

ชมรมอนุรักษ์ป่าสาคูอำเภอนาโยง ใช้หลักการทำงานที่เรียกว่า "๔ ร่วม" ได้แก่

ร่วมคิด : การรวมกลุ่มของแกนนำชุมชนพื้นที่ลุ่มน้ำจืดป่าสาคู ร่วมเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศของป่าสาคู และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่น จนเกิดแผนงานในการจัดการและการใช้ประโยชน์ของทรัพยากร

ร่วมทำ : จัดทำโครงการอนุรักษ์ป่าสาคูปลูกเสริมฟื้นฟูในคลองลำชาน ช่วงไหลผ่านตำบลนาข้าวเสียและตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง เกิดกิจกรรมแต่งสางทางน้ำ มีการปล่อยปลา และสัตว์น้ำจืดแหล่งอนุรักษ์เพาะพันธุ์สัตว์น้ำ และมีการร่วมกันสำรวจข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพของคลองลำชานอีกด้วย

ร่วมรับประโยชน์ : ฟื้นฟูระบบนิเวศป่าสาคูให้มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ และได้เอื้อประโยชน์ให้ชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้ป่าสาคู และบริเวณใกล้เคียง

ร่วมติดตามและประเมินผล : จัดการประชุมแกนนำชุมชนเพื่อพูดคุยถึงแนวทางและงานเครือข่ายด้านการจัดการ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการการจัดการ และการใช้ประโยชน์ป่าสาคูอย่างยั่งยืน ประชุมเครือข่ายผู้หญิงเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน จังหวัดตรัง

วิธีทำงานของชมรมฯ ใช้คนท้องถิ่น มีการรวมกลุ่มพูดคุยทั้งเป็นกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อยตามพื้นที่ และสนับสนุนแต่ละกลุ่มย่อย ให้มีการพูดคุยและนำเสนอกิจกรรมของตน ประสานงานขอทุนจากภายนอกทั้งหน่วยราชการและภาคเอกชน พยายามดึงองค์การบริหารส่วนตำบลให้มีส่วนร่วมเรียนรู้ เพื่อนำไปกำหนดเป็นนโยบายการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าสาคู

สำหรับพันธมิตรจากภายนอก ชมรมฯ ให้ความสำคัญ ๔ ด้าน ด้านแรกคือ การเสริมสร้างความรู้เพิ่มเติมแก่ชาวบ้านทั้งในรูปการวิจัยแบบมีส่วนร่วม การจัดเวทีเรียนรู้ให้แก่ชาวบ้านเพิ่มเติม ด้านที่สอง การนำความรู้เกี่ยวกับป่าสาคูที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน การเผยแพร่เรื่องป่าสาคูแก่สาธารณะทั้งในรูปงานวิจัย รายงานทางวิชาการ ข่าวและบทความในหน้าหนังสือพิมพ์ รายการวิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น ด้านที่สามคือ กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เห็นความสำคัญของนิเวศป่าสาคู เช่น การเรียนการสอนในชั้นเรียน การประชุมสัมมนา การกำหนดนโยบายสนับสนุนของหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ด้านที่สี่คือ การสนับสนุนงบประมาณให้แก่เครือข่ายของชาวบ้านในการทำกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูป่าสาคู

สานสร้างเครือข่าย

การทำงานลำพังย่อมไม่อาจขยายผล ชมรมฯ ตระหนักความจริงข้อนี้ จึงเข้าร่วมเป็นเครือข่าย "กัลยาณมิตรเพื่อจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน" ในลุ่มแม่น้ำตรัง และลุ่มแม่น้ำปะเหลียน มีเป้าหมายเพื่อจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนจากภูเขาถึงทะเล เป็นการประสานความร่วมมือในแต่ละระบบนิเวศเชื่อมโยงทั้งลุ่มน้ำ เครือข่ายนี้ประกอบด้วย ชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าต้นน้ำ ชมรมอนุรักษ์ป่าสาคูอำเภอนาโยง เครือข่ายป่าชายเลนชุมชน และการจัดการทรัพยากรทางทะเล นอกจากนี้ ยังมีสถาบันและหน่วยงานต่าง ๆ มาร่วมเป็นเครือข่ายเพื่อสนับสนุนการฟื้นระบบนิเวศป่าสาคู

ชมรมฯ ยังรุกเข้าในกลุ่มเยาวชน โดยขยายเครือข่ายสู่โรงเรียนทุกแห่งในพื้นที่ ในเบื้องต้นมีเป้าหมายให้มีการเรียนการสอนเรื่องป่าสาคูในมิติต่าง ๆ เพื่อให้เด็ก ๆ รู้จักความสำคัญของพืชสาคู และนำสารไปบอกต่อในครอบครัว วิธีการของชมรมฯ คือ ขอพูดคุยกับผู้บริหาร ครู และนักเรียน

กลุ่มผู้หญิงจะเข้าไปทำขนมเลี้ยงเด็กนักเรียน เมื่อโรงเรียนให้ความสนใจ ก็จะพานักเรียนไปศึกษาในพื้นที่ป่าสาคู ชาวบ้านก็ได้มีโอกาสเป็นวิทยากร หลายโรงเรียนได้จัดทำโครงการพิเศษเพื่อรณรงค์ป่าสาคู อาทิ การจัดทำโครงการชุมนุมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เข้าร่วมกิจกรรมแต่งสางกลางคลอง การปลูกป่าสาคู การเก็บขยะในคลองป่าสาคู การเดินรณรงค์ไม่ทิ้งขยะในแม่น้ำลำคลอง การเดินสำรวจหาต้นน้ำ การจัดทำโครงการเยาวชนนักสืบสายน้ำ

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอย่างบูรณาการเป็นเป้าหมายต่อไป รณรงค์ให้มีการสอนเรื่องป่าสาคูทุกเนื้อหาวิชา เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ศิลปศึกษา ดนตรี การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นนำมาสู่การจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างชุมชนกับท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง อาทิ ชาวบ้านมาเป็นครูสอนในโรงเรียน นักเรียนลงไปเรียนกับชาวบ้าน เกิดภาพการทำงานร่วมกันระหว่างรัฐ ราษฎร์ วิชาการ (ที่มา : สุภาภรณ์ วรพรพรรณ คณะทำงานส่วนกลาง ชมรมอนุรักษ์ป่าสาคูอำเภอนาโยง ฟื้นคืนสายธาร ผูกโยงสายใยชีวิต

"...การฟื้นป่าสาคู ไม่ได้เป็นเพียงการฟื้นฟูระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำของเมืองตรังเท่านั้นแต่ยังเป็นการผูกโยงสายใยชีวิตของผู้คน บนสายธารที่พันธุ์ไม้ท้องถิ่นนี้ได้ก่อกำเนิดอีกด้วย..."

หลังจากนั้นศึกษาดูงานต่อที่วัดตรังคภูมิพุทธาวาส โบราณสถานคู่เมืองตรัง วัดตรังคภูมิพุทธาวาส สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ โดยพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี้ ณ ระนอง) เจ้าเมืองตรัง ได้ย้ายเมืองจากควนธานีไปอยู่ที่กันตัง จึงได้จัดสร้างวัดนี้ขึ้นด้วย ขนานนามว่า "วัดกันตัง" ต่อมา พ.ศ. ๒๔๔๒ วัดได้ย้ายมาตั้งอยู่ ณ ที่ปัจจุบัน ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๕๕ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้เสด็จตรวจการคณะสงฆ์และได้ประทับที่วัดกันตัง ทรงเห็น

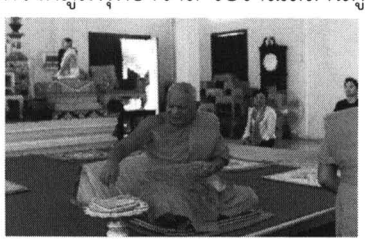

ว่าวัดกันตังเป็นวัดที่มีภูมิประเทศเหมาะสมดีมาก จึงได้พระราชทานนามวัดให้ใหม่ว่า "วัดตรังคภูมิพุทธาวาส"

ต่อมา พระครูถาวรศีลวัฒน์ เจ้าคณะอำเภอกันตัง เจ้าอาวาสวัดตรังคภูมิพุทธาวาส ได้มีการอนุรักษ์โดยการสร้างพิพิธภัณฑ์ เพื่อรวบรวมมรดกทางวัฒนธรรม และอนุรักษ์ศิลปกรรมเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

อุโบสถที่เก่าแก่มากมีอายุ ๑๑๕ ปี ซึ่งเป็นโบราณสถานขึ้นทะเบียนประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑ ข ตอนพิเศษ ๓๓ ง วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๔๔

๓. ระดมความคิดเห็นเพื่อพัฒนาโครงการพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมและขยายผลการทำงานในพื้นที่ สรุปโครงการพร้อมทั้งคัดเลือกคณะทำงานขับเคลื่อนโครงการพุทธศาสนาเพื่อสังคม

๒. บทเรียนจากพระสงฆ์นอกกรอบแต่ไม่นอกพระธรรมวินัย

การจัดเวทีความคิดเพื่อการยกระดับคุณภาพพระสงฆ์สู่การเป็นพระสงฆ์นักพัฒนา โดย คณะพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ พร้อมทั้งการถอดบทเรียน : แนวคิดและกระบวนการกลายเป็นพระสงฆ์นักพัฒนา โดยพระครูอุภัยโกศล (หลวงพี่ช้าง) พระสงฆ์นักพัฒนาผู้คิดนอกกรอบ ชุบชีวิตผู้ด้อยโอกาสในชุมชน

พระนักพัฒนาที่ให้การสนับสนุนในการสร้างแรงบันดาลให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย ได้เดินทางไปถอดบทเรียนคือ หลวงพี่ช้าง หรือพระครูอุภัยโกศล พระสงฆ์นักพัฒนาผู้คิดนอกกรอบชุบชีวิตผู้ด้อยโอกาสในชุมชน หรือคิดว่า "พระสงฆ์คิดนึกกรอบแต่ไม่นอกพระธรรมวินัย" หลวงพี่ช้างเป็นพระที่มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคม ด้วยการเข้าไปเป็นมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงพยาบาลด้วยการเป็นคณะกรรมการพัฒนาโรงพยาบาล จึงถามว่าโรงพยาบาลต้องการอะไร สิ่งที่โรงพยาบาลต้องการตึกผู้ป่วย ในราคา ๒๒ ล้านบาท หลวงพี่ช้างจึงช่วยเหลือสังคมด้วยการหาปัจจัยจากการขายอาหาร "บุญก็ได้ ไส้ก็เต็ม ท้องก็ตึง" เป็นการเริ่มต้นไปขายที่กระทรวงสาธารณะสุข เริ่มแรกท่านได้เล่าให้ฟังว่า ไม่มีใครมาซื้อสักคนด้วยเหตุที่ว่ามีไม่มีใครหยั่งรู้ว่าทำไม พระมาขายอาหารในสถานที่ราชการ ในขณะนั้นได้แต่พยายามคิดบวกเพื่อสร้างขวัญกำลังใจและอุดมการณ์เพื่อสังคม และเป็นวันแรกของการช่วยโรงพยาบาล สุดท้ายคนในกระทรวงนั้นเข้าใจจึงช่วยกันซื้อ ใน ๑ ปี ได้ปัจจัย ๒๒ ล้านบาท สร้างโรงพยาบาล ตึกสร้างเสร็จภายใน ๓ ปี จนได้รับนามว่า " ผู้อำนวยการโรงพยาบาลฝ่ายสงฆ์ " เกิดจากการคิดนอกกรอบด้วยขายอาหารบุญ สร้างรายได้ให้คนในชุมชน สร้างงานมี

งาน ผลกำไรส่วนหนึ่งสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส คืนกำไรที่ยิ่งใหญ่ให้แก่สังคม ด้วยการสร้างโรงพยาบาล

สิ่งสำคัญคือ ชาวบ้านเป็นหนี้สินต้องมาพึ่งพา จึงพยายามให้ชาวบ้านมีอาชีพสุจริต ดำเนินชีวิตตามความพอเพียงและใช้ธรรมะของพระพุทธเจ้า ชาวบ้านหรือเด็กมีต้นทุนต่ำจึงพยายามจะพัฒนาต้นทุนชีวิตให้ดีขึ้น ด้วยใช้หลัก ๖ m คือ "พัฒนาคน วัสดุนำมาทำอาหาร รูปแบบสินค้า สินค้าบุญก้าวข้ามราคา " ในวันที่เปิดโรงพยาบาลทำให้หลายคนร้องไห้

ภูมิใจว่าเป็นส่วนร่วมส่วนหนึ่งของการสร้างโรงพยาบาล จึงมีคำถามว่า ใช่กิจของสงฆ์หรือไม่ หลวงพี่ช้างตอบว่า ถ้าคนในชุมชนยังใช้ชีวิตลำบาก เป็นหนี้สิน ประกอบอาชีพ พระสงฆ์จะทำอย่างไร ซึ่งเวทีดังกล่าวได้เกิดคำถามทิ้งท้ายเพื่อให้พระสงฆ์นักพัฒนาได้ช่วยกันระดมความคิด และออกแบบโครงการพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมร่วมกัน

๒. การพัฒนาสุขภาวะผู้ป่วยระยะท้ายแบบองค์รวม จังหวัดตรัง

การทำงานของพระสงฆ์นักพัฒนาจังหวัดตรัง โดยการเริ่มต้นด้วยการเรียนรู้สู่ปฏิบัติการ ในเรื่องการดูแลแบบประคับประคอง (Palliative Care) การดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายแบบ Hospice และ Palliative Care ทั้งหมดมีความคิดเห็นตรงกันในหลักการเรื่อง “การไม่ยืดชีวิตและไม่เร่งความตาย”

การดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายในบริบทของสังคมไทย ผู้ป่วยควรจะได้รับการเยียวยาทั้งทางกาย จิตวิญญาณ ด้วยพลังเมตตาจากเหล่าจิตอาสาที่หมุนเวียนมาให้กำลังใจ โดยยอมรับความคิดเห็นของแพทย์ทุกสาขา ไม่ว่าจะเป็นแพทย์แผนปัจจุบัน แพทย์แผนไทย หรือแพทย์แผนจีน ศาสนา ต้องอิสระและเปิดกว้างรับความรู้ความคิดจากทุกคน โดยถือความปลอดภัยและความ

พึงพอใจของผู้ป่วยเป็นหลัก บริบทของ Hospice care ของไทย วิทยาศาสตร์กับศาสนาควรจะเดินไปด้วยกันได้อย่างกลมกลืนและเป็นหนึ่งเดียวกัน

สมาธิคือหลักของประเทศและอยู่คู่เมืองไทยมาตลอด ทำให้เราดูแลผู้ป่วยและดูแลตัวเราเองได้อย่างมีสติและตั้งมั่นจริง มิใช่ละทิ้งเมื่อไม่มีใครเห็นด้วย โดยพลังปัญญาแห่งธรรมะที่คุ้มครองประเทศไทยจะขับเคลื่อนงานของเราให้เข้าสู่ระบบบริการ เพื่อประชาชนอย่างแท้จริง วิสัยทัศน์ของการดำเนินงานโครงการคือการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองด้วยพระและจิตอาสา โดยเฉพาะพลังของจิตอาสาในการทำงานด้วยความสุขต้องพยายามปรับ อย่าไปเป็นเส้นตรง เพราะคนไข้และคนดูแลจะเครียด

ผู้ป่วยระยะสุดท้าย หมายถึง ผู้ป่วยระยะสุดท้ายที่ได้รับการวินิจฉัยการเจ็บป่วยถึงขั้นสูญเสียชีวิต ภายใต้การรักษาด้วยยา การดูแลอย่างใกล้ชิดและพยากรณ์โรคว่าสามารถมีชีวิตอยู่ได้ประมาณ ๖ เดือน หรือน้อยกว่า ผู้ป่วยระยะสุดท้าย หรือผู้ที่หมดหวัง หมายถึง ผู้ป่วยที่แพทย์ให้การวินิจฉัยว่าเป็นโรคที่ไม่สามารถจะรักษาให้หายได้ และไม่มีโอกาสที่จะใช้เวลาที่เหลือในชีวิตของตนให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง และผู้อื่นได้อีก

ผู้ป่วยระยะสุดท้ายหรือผู้ป่วยใกล้ตาย หมายถึง ผู้ป่วยที่หมดหวังจะหายจากโรค เป็นความเจ็บป่วยที่ไม่สามารถรักษาให้หายได้ด้วยวิธีการ ใดๆ อาการจะทรุดลงเรื่อยๆ และเสียชีวิตในที่สุด เช่น ผู้ป่วยสมองเสื่อมระยะสุดท้าย ภาวะหัวใจล้มเหลว มะเร็งระยะสุดท้าย เป็นต้น

ดังนั้น ผู้ป่วยระยะสุดท้าย หรือผู้ป่วยหมดหวัง หรือผู้ป่วยใกล้ตาย จึงเป็นบุคคลที่เผชิญกับความตาย และต้องการการดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษที่ผู้ให้การดูแลต้องเรียนรู้และเข้าใจในบริบทที่หล่อหลอมผู้ป่วยเพื่อให้การดูแลที่เป็นองค์รวม การดูแลแบบองค์รวม หมายถึง การให้การพยาบาลที่ตอบสนองความต้องการของผู้ป่วยและ ญาติ ทั้งด้านร้างกาย จิตใจ สังคม

ความเชื่อทางจิตวิญญาณ ทำให้ผู้ป่วยและญาติผ่านพ้น ภาวะวิกฤตและผู้ป่วยจากไปอย่างสงบ

ปัจจุบัน มีจิตอาสาจากที่ต่างๆ ทั้งแพทย์ พยาบาล ญาติ และสหสาขาวิชาชีพ เข้ามาดูแลอย่างต่อเนื่อง นี่คือน้ำใจของจิตอาสา ที่ชมรมอยากให้เกิดขึ้นในประเทศไทยมากเท่าที่จะมากได้ ไม่ต้องใช้การบังคับ แต่มาจากหัวใจ รักษาหรือยืดชีวิตผู้ป่วยให้ยาวนานที่สุด บนพื้นฐานความพึงพอใจของผู้ป่วยและญาติ โดยให้ดวงจิตวิญญาณของผู้ป่วยมีธรรมะเป็นที่พึ่งตลอดไป เราท่านทั้งหลาย ล้วนมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไป ไม่ว่าใครหรือสิ่งมีชีวิตไหน ล้วนตกอยู่ในสภาพนี้ทั้งนั้น คือ มีความไม่เที่ยง แปรปรวนอยู่ตลอดเวลา เปลี่ยนแปลงไปสู่ความเสื่อมทุกวินาที มนุษย์ทุกคนเกิดมาแล้วต้องตาย แม้แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นเลิศกว่าใครในโลก พระองค์ก็ยังต้องทอดทิ้งพระวรกายของพระองค์ไว้ในโลก แล้วดับขันธปรินิพพานไป ดังนั้นเราท่านทั้งหลายต้องหมั่นนึกคิดถึงความตายอยู่ตลอดเวลา จะได้ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต แล้วเร่งขวนขวาย สร้างความดีในทุกรูปแบบ สิ่งใดที่ไม่เป็นสาระ จะได้ปลดปล่อยวาง ให้ใจหลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่นในคน สัตว์ สิ่งของ ที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา มุ่งแสวงหาสิ่งที่เป็นรัตนตรัยภายในตัวของเราเอง ให้พิจารณาปล่อยวางอย่างหนึ่ง เพื่อมุ่งเข้าหาอีกอย่างหนึ่ง ที่เป็นสาระแก่นสารที่แท้จริงของชีวิต

ในอรกานุสาสนีสูตร พระพุทธองค์ ตรัสว่า ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายน้อยนิดหน่อย รวดเร็ว มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก จะพึงถูกต้องได้ด้วยปัญญาควรกระทำกุศล ควรประพฤติพรหมจรรย์ เพราะสัตว์ที่เกิดมาแล้วจะไม่ตายไม่มี พระองค์ตรัสอุปมาชีวิต เหมือนหยาดน้ำค้างบนยอดหญ้า เมื่ออาทิตย์ขึ้นมา ย่อมแห้งหายไปได้เร็ว ไม่ตั้งอยู่นาน แม้ฉันใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลาย เปรียบเหมือนหยาดน้ำค้างฉันนั้นเหมือนกัน นิดหน่อย รวดเร็ว มี

ทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก จะพึงถูกต้องได้ด้วยปัญญา ควรกระทำกุศล ควรประพฤติพรหมจรรย์ เพราะสัตว์ที่เกิดแล้วจะไม่ตายไม่มี ฯ

โครงการดังกล่าว จึงเกิดขึ้นด้วยสำนึกในการรับใช้ธรรม ในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เพราะนี้เป็นกุศลกรรมอย่างยิ่งที่มนุษย์พึงกระทำต่อมนุษย์ด้วยกันกระบวนการทำงานของพระสงฆ์นักพัฒนาที่ร่วมกับชมรมชายผ้าเหลือง "เพื่อเพื่อนผู้ป่วยระยะท้าย" วัดห้วยยอด จังหวัดตรัง หลักๆ คืองานเยี่ยมผู้ป่วยซึ่งเป็นผู้ป่วยระยะท้าย ๙๐ % มีการลงเยี่ยมที่โรงพยาบาล และที่บ้านของผู้ป่วย

ในส่วนของการทำงานนั้นมีหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องแต่หัวใจหลักก็คือ โรงพยาบาลห้วยยอด ตำบลห้วยยอด อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ตึกอโรคยาศาล ฝ่ายงานดูแลผู้ป่วยระยะท้ายแบบประคับประคอง และยังมีกลุ่มจิตอาสา อสม.ชุมชน จากหน่วยงานสาธารณสุขชุมชน รวมถึงสหวิชาชีพสาขาต่าง ๆ ที่ได้มาร่วมพลังกันในการเยียวยาผู้ป่วย

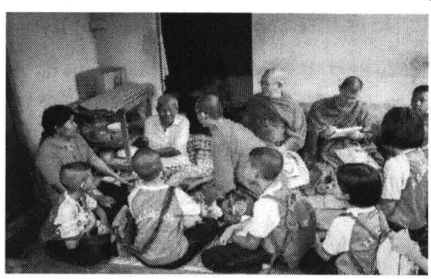

การลงเยี่ยมผู้ป่วยนั้นจะต้องได้รับการยินยอมจากครอบครัวของผู้ป่วยก่อนเสมอ แต่ในบางครั้งทางคณะทำงานเองก็ลงเยี่ยมเป็นการเฉพาะก็มีโดยไม่ผ่านโรงพยาบาล หรือในบางกรณีที่ผู้ป่วยและญาติมานิมนต์ด้วยตนเอง

ฉะนั้นการทำงานจะเน้นไปที่การดูแลด้านจิตใจของผู้ป่วยและครอบครัวเป็นหลัก เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ป่วยและครอบครัวผู้ป่วยเป็นหลักในการทำงาน เพราะการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายนั้นมีความซับซ้อนและต้องอาศัยความเข้าใจถึงกระบวนการเยียวยาอย่างมาก เพราะมี

ความแตกต่างจากการเยียวยาผู้ป่วยทั่วไปอยู่หลายประการ เช่น การใช้คำพูดปลอบใจผู้ป่วย การรับปากผู้ป่วยในเรื่องต่าง ๆ

การทำงานนั้นจะเน้นไปที่คอยช่วยเหลือคณะแพทย์ค้นหาความต้องการสุดท้ายของผู้ป่วย (ผู้ป่วยระยะท้าย) เพื่อตอบสนองความต้องการ หรือตองโจทย์สุดท้ายของผู้ป่วย และคอบประคับประคองจิตวิญญาณ คือความเชื่อของผู้ป่วย คุณภาพชีวิตที่เหลือของผู้ป่วยให้เป็นไปด้วยความสุขสงบถึงที่สุด

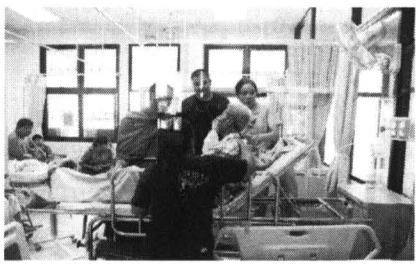

การดำเนินงานนั้นในส่วนของโรงพยาบก็จะมีกิจกรรมร่วมมากมายหลายกิจกรรม แต่กิจกรรมหลักก็จะเป็นกิจกรรม "ข้าวก้นบาตรเติมใจผู้ป่วย" คือเรา (พระ) จะส่งอาหารไปที่โรงพยาบาลทุกเช้า (เป็นอาหารที่ได้มาจากการบิณฑบาตร) ส่วนหนึ่งเพื่อเป็นขวัญกำลังใจแก่ผู้ป่วยและครอบครัว โดยจะมีจิตอาสาในชุมชน มารับที่วัดทุกเช้าและนำส่งสู่ ตึกอโรคยาศาล ซึ่งเป็นตึกที่ให้การดูแลเยียวยาผู้ป่วยระยะท้ายแบบประคับประคองเป็นหลัก จากนั้นถ้าเพียงพอต่อผู้ป่วยแล้วก็จะนำส่งอาหารต่อไปที่ตึกผู้ป่วยในเป็นลำดับ ทุกวัน

จากนั้นก็จะมีกิจกรรมชายผ้าเหลืองเยี่ยม ก็จะเป็นการลงพื้นที่เยียมไข้ผู้ป่วย คอยให้คำแนะนำปรึกษากับผู้ป่วยและญาติในเรื่องของการวางใจ

โดยใชหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาเป็นหัวใจหลักในการดำเนินงาน การลงเยี่ยมผู้ป่วย อาทิตย์หนึ่งก็ประมาณ ๕ วัน โดยประมาณ และจะเน้นที่ผู้ป่วยระยะท้ายดังที่กล่าวมาแล้ว การลงพื้นที่นั้นก็จะมีถุงผ้า (ถุงชายผ้าเหลือ) ที่ข้างในบรรจุสิ่งของต่าง ๆ จากสังฆทาน จากการรับอนุโมทนาจากญาติโยมบ้าง ก็อาจมีหนังสือสวดมนต์ แปลงสีฟัน ยาสีฟันแป้ง

สบู่ รวมไปถึงยาสามัญประจำบ้าน หรือในบางกรณีที่เป็นผู้ป่วยที่มีความยากจน ก็จะจัดหา นม(อาหารทางการแพทย์) ผ้าอ้อม หรือสิ่งอุปกรณ์อื่นตามความเหมาะสมกับผู้ป่วย เป็นขยวนการทำงานในเบื้องต้น ในกรณีการลงเยี่ยมผู้ป่วยที่โรงพยาบาล โดยจะมีพยาบาลวิชาชีพร่วมด้วยทุกครั้ง

ในส่วนของการลงเยี่ยมผู้ป่วยที่บ้านนั้น เป็นการทำงานร่วมกับโรงพยาบบาล และลงเยี่ยมเองโดยคณะพระสงฆ์ โดยหลักการเยี่ยมก็จะสอดคล้องกับการลงเยี่ยมที่โรงพยาบาล แต่การทำงานลงเยี่ยมที่บ้านจะได้มิติของการทำงานร่วมกับชุมชนและจะได้พบเรื่องราวต่างแง่มุม ของการทำงานมากกว่าการทำงานเยี่ยมผู้ป่วยในโรงพยาบาล เช่น ผู้ป่วยจะเน้นไปที่พิธีกรรมมากกว่าการพูดคุยเรื่องธรรมะ โดยชุมชน ยังมีความเชื่อในการประกอบพิธีซึ่งเป็นวิถีที่ปฏิบัติกันมา การทำงานลงพื้นที่เยี่ยมบ้านผู้ป่วยก็จะมีความซับซ้อนในการทำงานมากขึ้นเป็นเท่าตัว

ในส่วนของกระบวนการจัดหาสิ่งของหรืออุปกรณ์การแพทย์เพื่อเยี่ยวยาผู้ป่วยและครอบครับ ทางชมรมชายผ้าเหลืองก็จะจัดให้มีกิจกรรม (บิณฑบาตรยา) ซึ่งจะจัดขึ้นทุก ๖ เดือน ในตลาดของชุมชนชาวห้วยยอด ก็จะมีการเปิดรับบริจาคอุปกรณ์การแพทย์ต่างๆ สิ่งของที่จำเป็นในการดำรงชีพของผู้ป่วย ทุกครั้งที่จัดกิจกรรมก็จะได้รับการตอบรับจากสังคมเป็นอย่างดี หรือของที่ใช้เยี่ยมผู้ป่วยในบางครั้งก็จะได้รับจากคณะต่าง ๆ จากต่างจัดหวังที่จะคอยจัดส่งมาให้อยู่เสมอเพื่อใช้ในกิจกรรม

ผลสำเร็จของการจัดกิจกรรม หรือการดำเนินงานนั้น ตลอดระยะเวลา ที่ผ่านมาคณะทำงาน ชมรมชายผ้าเหลืองได้ลงพื้นที่เยียวยาผู้ป่วย

ระยะสุดท้าย ทำให้หลายคน หลายครอบครัวตื่นตัวที่จะเรียนรู้การดูแลตัวเอง ดูแลคนในครอบครัว หลายคนในชุมชนเริ่มมาเป็นจิตอาสาเยียวยาผู้ป่วยจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้หลายคนเข้าใจชีวิตมากขึ้น ผู้ป่วยเองก็ได้มีโอกาสอยู่กับครอบครัวในช่วงสุดท้ายของชีวิตอย่างมีความสุข และพร้อมที่จะจากไปด้วยความสงบ แต่ความสำเร็จที่สุดคือการได้เห็นสังคม ชุมชน ผู้คน วัด โรงเรียน โรงพยาบาล หน่วยงานองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน จิตอาสาหาวิชาชีพสาขาต่าง ๆ เข้ามาร่วมกันดำเนินงานในการเยียวยาผู้ป่วยระยะสุดท้าย ด้วยหัวใจแห่งความเป็นมนุษย์

บทที่ ๕

ปลดคนจากทุกข์ สร้างชุมชนสุขภาวะ

๑. การขับเคลื่อนสังฆพัฒนาวิชชาลัยในพื้นที่คณะสงฆ์ภาค ๔ และ ๑๐

การขับเคลื่อนโครงการสังฆวิชชาลัยที่ผ่านมาประสบผลสำเร็จที่เป็นรูปธรรม สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงการกล้าที่จะคิด ซึ่งอยู่ในหลักพระธรรมวินัย สร้างการทำงานของพระสงฆ์ ปลดล๊อคความคิดแบบเดินที่มองว่าพระสงฆ์จะต้องอยู่ในกรอบ เป็นปูชนียบุคคลที่สมควรแก่การไหว้กราบ ที่สำคัญด้านข้อจำกัดของการทำงานซึ่งเปรียบเสมือนเป็นกำแพงกั้นให้พุทธบริษัทขาดความสนิทสนมจนเกิดความแปลกแยกได้ เมื่อถึงจุดนั้นก็จะเกิดคำถามขึ้นมาอีกมากมาย บทเรียนจากเวทีที่ผ่านมาได้ขับเคลื่อนจนทำให้เกิดชุดความคิดที่ว่า...

"ทำอย่างไรให้พระสงฆ์และวัดกลับมาเป็นศูนย์กลางของชุมชน"

วัด ถือว่าเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมของชุมชนมาตั้งแต่ในอดีต ทั้งศูนย์รวมจิตใจ ศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมและการพัฒนาองค์ความรู้ งานศิลปกรรม วัฒนธรรมต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นในวัดทั้งสิ้น

แต่ปัจจุบันสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ทั้งการพัฒนาระบบสาธารณูปการ การแข่งขันทางสังคมที่สูงขึ้น เลยทำให้การดำเนินชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย จากสังคมที่มีที่พึ่ง คือวัดในการดำเนินกิจกรรมทั้งทางสังคม และการพัฒนาจิตใจของพุทธศาสนิกชนก็เปลี่ยนแปลงตามกันไปด้วย

สถานการณ์ความมั่นคงทางพระพุทธศาสนา ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยหลักในการเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิด สังคม ความเชื่อ และวิถี ที่เปลี่ยนแปลงไป จึงเกิดคำถามว่าพระสงฆ์ ถือว่าเป็นบุคคลที่ทำให้เกิดความ

ศรัทธาในพระพุทธศาสนา เป็นผู้ที่สร้างเสริมความเลื่อมใสในธรรมะคำสั่งสอนของพระศาสดา ปัจจัยคือตัวบุคคลจึงเป็นอีกหนึ่งปัจจัยหลักในการเปลี่ยนแปลงด้วย

สถานการณ์สำคัญอีกหนึ่งประการ คือปัจจัยด้านสุขภาพพระสงฆ์และสุขภาวะชุมชน พระสงฆ์ในสังคมไทยในปัจจุบัน มีปัญหาด้านสุขภาพโดยเฉพาะกลุ่มโรคไม่ติดต่อ เช่นความดัน เบาหวาน ไขมันในเลือดสูง โรคอ้วน เป็นต้น ซึ่งมีสาเหตุหลักด้านสุขภาพพระสงฆ์คือปัจจัยการบริโภค หรือการฉันอาหารของพระสงฆ์ หรือพฤติกรรมการบริโภค ที่มีความหวาน มัน เค็ม และอาหารรสจัด และการสูบบุหรี่ในพระสงฆ์ก็ยังมีอยู่ และทำให้เกิดโรคที่ตามมาในพระสงฆ์อย่างมากมาย เมื่อพระสงฆ์ไม่แข็งแรง วัด ชุมชน ไม่เข็มแข็ง ก็เป็นเหตุให้สังคมไม่มีความสุขตามไปด้วย

วัด จึงเป็นสถานที่ที่สำคัญ ที่จะได้พัฒนาและยกระดับ ให้เกิดเป็นที่พึ่งของพุทธศาสนิกชน ชุมชน และสังคมอีกครั้ง โดยให้พระมีบทบาทในการสร้างกำลังกาย กำลังใจ และนำธรรมะเข้าสู่ประชาชนได้อย่างมีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย เป็นอีกหนึ่งโครงการในการขับเคลื่อนบทบาทของพระสงฆ์ ที่มีต่อสังคม และชุมชน เป็นมิติทางสังคมที่จะขยับภาคภาคีที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ ในการดูแลและเอาใจใส่พระสงฆ์ด้วยกันเอง (ที่มา..พระมหาอนุวัติ ฐิตเมโธ พระธรรมทูตสุขภาวะ)

การขับเคลื่อนโครงการในพื้นที่คณะสงฆ์ภาค ๔ ได้รับความอนุเคราะห์และสนับสนุนจากเจ้าคณะ พระสังฆาธิการจากคณะสงฆ์ภาค ๔ โดยเฉพาะจังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดพิจิตร และภาคีเครือข่ายผู้สนับสนุนโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัยจาก

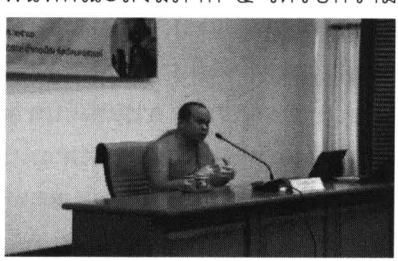

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ที่ได้สนับสนุนสถานที่ในการจัดกิจกรรมและประสานงานผู้เข้าร่วมโครงการ นอกจากนั้นยังได้รับความเอื้อเฟื้อทางวิชาการและประสบการณ์ จากพระสงฆ์นักพัฒนาต้นแบบ และผู้เชี่ยวชาญ

ด้านการพัฒนา อาทิ พระครูวิบูลสิทธิธรรม เจ้าคณะอำเภอบางระกำ พระชยานันทมุนี,ผศ.ดร.เจ้าคณะอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน พระครูอุภัยโกศล เจ้าอาวาสวัดกรับพวงเหนือ ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ประจำอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ แบบอย่างผู้นำชุมชนสู่สวรรค์บ้านนา ผสานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับหลักพุทธธรรมในการยกระดับความคิดของชุมชน ซึ่งดำเนินการโดย **พระธีรพันธ์ บุญบาง** โครงการส่งเสริมสุขภาวะสงฆ์ของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข และการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน โดยใช้หลักธรรมตามพระพุทธศาสนาร่วมเสริมสร้างคุณธรรม พอเพียง มีวินัย สุจริต จิตอาสา ซึ่งดำเนินการโดย **พระครูปริยัติวโรภาส**

การขับเคลื่อนโครงการในพื้นที่คณะสงฆ์ภาค ๔ การจัดโครงการในครั้งนี้ ๔ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มของพระสงฆ์นักพัฒนา ซึ่งจะก่อให้เกิดการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคมและสุขภาวะทั้งพระสงฆ์และขยายผลไปยังประชาชน นอกจากนี้ยังจะก่อให้เกิดเครือข่ายการทำงานเพื่อขับเคลื่อนสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนาที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยมีกิจกรรมที่สำคัญดังนี้

๑. การพัฒนาเครือข่ายพระสงฆ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการปกป้องพระพุทธศาสนา โดยพระเดชพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. พระเทพปริยัติเมธี เจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์ รักษาการรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

๒. การจัดเวทีความคิดเพื่อการยกระดับคุณภาพพระสงฆ์สู่การเป็นพระสงฆ์นักพัฒนา โดย คณะพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ วิทยากรโดย พระราชสิทธิเวที,ดร. เจ้าคณะจังหวัดพิจิตร พระราชวชิรเมธี,ผศ.ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดกำแพงเพชร พระราชรัตนเวที,ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์

๒. การถอดบทเรียน : แนวคิดและกระบวนการกลายเป็นพระสงฆ์นักพัฒนา โดยพระครูวิบูลสิทธิธรรม (หลวงพ่อตูม) พระสงฆ์นักพัฒนาด้านการยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน และพระครูอุภัยโกศล (หลวงพี่ช้าง) พระสงฆ์นักพัฒนาผู้คิดนอกกรอบ ชุบชีวิตผู้ด้อยโอกาสในชุมชน จังหวัดพิษณุโลก

๓. ศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบ ที่ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงประจำอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ แบบอย่างผู้นำชุมชนสู่สวรรค์บ้านนา ผสานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับหลักพุทธธรรมในการยกระดับความคิดของชุมชน ซึ่งดำเนินการโดยพระธีรพันธ์ บุญบาง และวัดดงตะขบ ตำบลดงตะขบ อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ในโครงการส่งเสริมสุขภาวะสงฆ์ของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข และการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน โดยใช้หลักธรรมตามพระพุทธศาสนาร่วมเสริมสร้างคุณธรรมพอเพียง มีวินัย สุจริต จิตอาสา ซึ่งดำเนินการโดย พระครูปริยัติวโรภาส

๔. ระดมความคิดเห็นเพื่อพัฒนาโครงการพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมและขยายผลการทำงานในพื้นที่ สรุปโครงการพร้อมทั้งคัดเลือกคณะทำงานขับเคลื่อนโครงการพุทธศาสนาเพื่อสังคม และหลังจากพัฒนาแล้วเสร็จทางโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัยจะสนับสนุนงบประมาณดำเนินการ

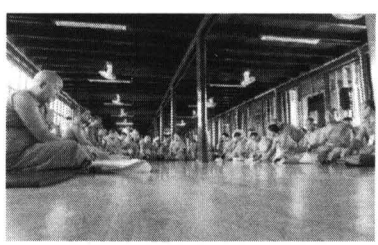

นอกจากนั้น การขับเคลื่อนโครงการยังได้รับความอนุเคราะห์และสนับสนุนจากคณะคณะสงฆ์ภาค ๑๐ โดยเฉพาะ พระเทพวราจารย์ เจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี พระราชกิตติรังษี เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ และ พระ

อุดมปัญญาภรณ์ รองเจ้าคณะจังหวัดยโสธร ที่ได้สนับสนุนและคัดเลือกพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมโครงการ ในขณะเดียวกันนายเสถียร เหล่าคนค้า ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดศรีสะเกษ ได้ส่งบุคลากรร่วมเป็นเครือข่ายขับเคลื่อนโครงการ และพระครูบวรสังฆรัตน์ รองเจ้าคณะอำเภอกันทรารมย์ เจ้าอาวาสวัดจำปา จังหวัดศรีสะเกษ พร้อมด้วยนายประสงค์ จักรคำ อดีตผู้ตรวจราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ได้สนับสนุนสถานที่ศึกษาดูงานพร้อมทั้งเป็นวิทยากรประจำโครงการ ยิ่งไปกว่านั้น ยังได้รับความเอื้อเฟื้อสถานที่จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษด้วยความเมตตาของ พระราชธรรมสารสุธี,ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ/ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ เพื่อใช้เป็นสถานที่จัดโครงการ พร้อมทั้งผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ในการประสานงานผู้เข้าร่วมโครงการ และอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมเป็นอย่างดี โดยมีกิจกรรมที่สำคัญดังนี้

๑. การจัดเวทีความคิดเพื่อการยกระดับคุณภาพพระสงฆ์สู่การเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาจากพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ วิทยากรโดย

-พระครูบวรสังฆรัตน์ รองเจ้าคณะอำเภอกันทรารมย์ เจ้าอาวาสวัดจำปา

-นายประสงค์ จักรคำ อดีตผู้ตรวจราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

๒. ศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบ ที่วัดจำปาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งดำเนินการโดย พระครูบวรสังฆรัตน์ รองเจ้าคณะอำเภอกันทรารมย์ เจ้าอาวาสวัดจำปา

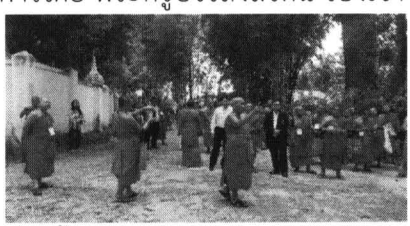

๓. จัดกิจกรรมระดมความคิดเห็นเพื่อพัฒนาโครงการพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมและขยายผลการทำงานในพื้นที่ สรุปโครงการพร้อมทั้งคัดเลือกคณะทำงานขับเคลื่อนโครงการพุทธศาสนาเพื่อสังคม

จากข้อมูลดังกล่าวจึงทำให้มีจุดเน้นการขับเคลื่อนโครงการสังฆพัฒนาวิทยาลัย ในประเด็นสุขภาพแบบองค์รวม ไม่ว่าจะเป็นสุขภาพองค์กรชุมชน สุขภาพพระสงฆ์ หรือแม้กระทั่งสุขภาพของประชาชน โดยอาศัยโอกาสความมีต้นทุนสูงของพระสงฆ์ในการทำงานภาคสนามได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นคณะสงฆ์ภาค ๔ หรือคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่โครงการสังฆพัฒนาวิชาลัยได้สนับสนุนก็เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดการทำงานการสร้างองค์ความรู้สู่การปฏิบัติเพื่อลดปัญหาชุมชนในประเด็นต่าง ๆ ในจังหวัดนครสวรรค์ โครงการเสียงเล็ก ๆ จากเด็กทำดีที่มุ่งขัดเกลาเยาวชนให้เป็นจิตอาสาที่จะทำงานในอนาคตก่อให้เกิดความยั่งยืน หรือแม้กระทั่งในมิติครอบครัวอบอุ่นบูรณาการเชิงพุทธที่คณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรได้มีความพยายามที่จะสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในชุมชนโดยคิดว่าครอบครัวจะเป็นฐานรากของการพัฒนาที่ดีหรือและในเวทีการขับเคลื่อนโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัยที่จังหวัดศรีสะเกษ เกิดการรวมตัวของพระสงฆ์ทั้ง ๓ จังหวัดผนึกพลังในการทำงานพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมก่อเกิดกลุ่มพระธรรมทูตสุขภาวะโดยมีจังหวัดศรีสะเกษเป็นศูนย์กลางขยายผลไปจังหวัดในกลุ่มเป้าหมาย คือจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดยโสธร ดังจะกล่าวในประเด็นต่อไป

๒. การเยียวยาใจผู้ป่วยและญาติ (คิลานธรรม) จังหวัดนครสวรรค์

การเรียนรู้ถึงปัญหาสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นได้ในผู้สูงอายุรวมถึงวิธีป้องกันและดูแล จะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตต่อไปได้อีกยาวนานด้วยสุขภาพที่ดีและมีชีวิตชีวาเมื่อวัยเพิ่มขึ้น การทำงานหรือโครงสร้างของเนื้อเยื่อหรืออวัยวะย่อมเสื่อมถอยลงไป ปัญหาสุขภาพจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้แต่สามารถทำความเข้าใจ ป้องกัน และดูแลได้ "ปัญหาสุขภาพที่พบบ่อยในผู้สูงอายุแบ่งออกได้เป็น ๒ กลุ่มใหญ่ๆ กลุ่มแรก คือ กลุ่มโรคสามัญทั่วไปที่เป็นได้แม้ยังไม่เข้าสู่วัยผู้สูงอายุ เช่น เบาหวาน ความดัน หัวใจ ไต ซึ่งเกิดได้กับคนทุกวัย แต่พออายุมากขึ้น ก็ยิ่งมีโอกาสเป็นมากขึ้น ส่วนกลุ่มที่สองเป็นกลุ่มอาการที่เกิดเฉพาะกับผู้สูงอายุ คือเกิดจากความชราภาพของร่างกายหรือจากผลข้างเคียงจากโรคที่มารุมเร้าทำให้การดูแลตนเองถดถอยลง" พญ.ลิลลี่ ชัยสมพงษ์ อายุรแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ คลินิกสุขภาพผู้สูงอายุนิวไลฟ์ โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ โรงพยาบาลในกรุงเทพฯ อธิบาย สำหรับกลุ่มอาการที่เป็นปัญหาเฉพาะหรือพบบ่อยในผู้สูงอายุนั้น ได้แก่ อาการสับสนและสูญเสียความทรงจำ ภาวะกระดูกพรุน ปัญหาการทรงตัวและการหกล้ม อาการนอนไม่หลับ ปัญหาการกลั้นการขับถ่ายไม่อยู่ อาการมึนงง เวียนศีรษะ ปัญหาภาวะ ทุพโภชนาการ และความผิดปกติในการรับประทานอาหาร ปัญหาการได้ยิน และปัญหาการมองเห็นเป็นต้น

ดังนั้น ทางพระสงฆ์สังฆพัฒนาวิชชาลัย จังหวัดนครสวรรค์ จึงเล็งเห็นความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับผู้ป่วย ทั้งกลุ่มผู้ป่วยสูงอายุและยังไม่เข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ให้ครอบคลุมการดูแล เยียวยา รักษา อย่างถูกวิธีและมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาและญาติผู้ป่วย (ผู้เฝ้าไข้) โดยมุ่งสู่ความสุขกาย สบายใจทั้งผู้ให้และผู้รับ ให้สอดคล้องตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๓) คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ งานตามภารกิจ ๖ ด้านของคณะสงฆ์ อีกทั้งให้ตรงตามแผนการปฏิรูปกิจการ

พระพุทธศาสนา เพื่อขยายผลงานของหน่วยอบรมประชาชนตำบล (อ.ป.ต.) แต่ละตำบลในจังหวัดนครสวรรค์ด้านสุขภาพอนามัย และเป็นการสร้างเสริมทักษะให้เกิดขึ้นกับพระสงฆ์นักพัฒนา (คิลานุปัฏฐาก) ให้เกิดขึ้นในจังหวัดนครสวรรค์ โดยพระสงฆ์สังฆพัฒนาวิชชาลัย จังหวัดนครสวรรค์ จึงได้จัดทำโครงการเยียวยาใจผู้ป่วยและญาติ (คิลานธรรม) จังหวัดนครสวรรค์ ขึ้นเพื่อให้ตรงตามภารกิจการขับเคลื่อนโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. เพื่อการดูแล เยียวยา รักษา อย่างถูกวิธีและมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของผู้ป่วยที่ได้รับการรักษา และญาติผู้ป่วย (ผู้เฝ้าไข้) โดยมุ่งสู่ความสุขกาย สบายใจทั้งผู้ให้และผู้รับ

๒. เพื่อการสร้างเสริมทักษะให้เกิดขึ้นกับพระสงฆ์นักพัฒนา (คิลานุปัฏฐาก) ให้เกิดขึ้นในจังหวัดนครสวรรค์อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุด

๓. เพื่อให้ตรงตามแผนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา และขยายผลงานของหน่วยอบรมประชาชนตำบล (อ.ป.ต.) แต่ละตำบลในจังหวัดนครสวรรค์ด้านสุขภาพอนามัยที่มีคุณภาพ

๔. เพื่อให้ตรงตามภารกิจการขับเคลื่อนโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย

๓. เสียงเล็ก ๆ จากเด็กทำดี จังหวัดกำแพงเพชร

เนื่องจากสถานการณ์ ในปัจจุบันผู้ใหญ่ไม่ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีมากนักในสังคมปัจจุบัน ทำให้สังคมขาดต้นแบบที่ดี เพื่อให้เยาวชนได้ประพฤติประบัติตามในจากบทสุภาษิตที่ว่า คบคนพาลพาลพาไปหาผิด คบบัณฑิตบัณฑิตพาไปหาผล ตรงกับมงคลสูตร พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า อเสวนา จ พาลานํ ปณฺฑิตานญฺจ เสวนา การไม่คบคนพาล การคบบัณฑิต เป็นคลมงคลชีวิต จากที่ผู้ใหญ่มีข่าวในด้านลบที่เกิดจากผู้ใหญ่เป็นจำนวนมาก ทำให้เยาวชนอาจจะนำมาเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีเหล่านั้น เพราะคิดว่าเป็นตัวอย่างที่ดี

เยาวชนเป็นประหนึ่งผ้าขาว สามารถที่จะนำเอามาฝึกฝนให้เป็นคนดี แล้วให้เด็กเหล่านี้เป็น แกนนำในการเป็นเด็กดีละชักชวนให้คนอื่นทำดี ก็

จะเป็นอีกรูปแบบหนึ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแนวใหม่ โดยมีเด็กเป็นสื่อนำ

ดังนั้นคณะสงฆ์อำเภอขาณุวรลักษบุรีและคณะพระสังฆพัฒนาวิชชาลัย จึงได้จัดโครงการเสียงเล็ก ๆจากเด็กทำดี ขึ้นมาเพื่อเป็นกระบอกเสียงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในด้านคุณธรรมและจริยธรรมและปลูกฝังให้เยาวชนเป็นคนดีมีจิตสำนึกรักวัฒนธรรมประเพณีและมีจิตสาธารณะ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

๑. เพื่อสร้างเยาวชนให้เป็นคนดี

๒. เพื่อสร้างเยาวชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับครอบครัว

๓. เพื่อสร้างเยาวชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับชุมชน

๔. วิถีธรรมนำครอบครัวอบอุ่น จังหวัดพิจิตร

ครอบครัว โดยถือว่า “บุคคลต่าง ๆ นั้นมีความเกี่ยวพันกันในฐานะสมาชิกของครอบครัว ที่มีฐานะเป็นญาติ อันประกอบด้วย บิดามารดา ปู่ย่าตายาย ปู่ทวด ย่าทวด หรือ ตาทวด ยายทวด ตนเอง ลูกหลาน และเหลนบุคคลในครอบครัว มีหน้าที่อันพึงปฏิบัติต่อกัน การเรียนรู้ถึงปัญหาครอบครัวที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็นสิ่งสำคัญเพราะจะทำให้ทราบปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว แล้วนำมาซึ่งการแก้ปัญหาในสาเหตุที่ต่างกันไป โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวกับครอบครัวในขณะนี้คือครอบครัวขาดความอบอุ่น ปัญหาในครอบครัวมีอยู่ด้วยกันหลายอย่าง เช่น การหย่าร้าง ยาเสพติด การทะเลาะวิวาท โลกส่วนตัวสูง ซึมเศร้า อื่น ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นพอสรุปได้ว่า ๑. ความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน ระหว่าง พ่อ แม่ ลูก และคนที่อยู่ในครอบครัว ๒. การประพฤติตนไม่เหมือนกัน เพราะถือการประพฤติตามที่ตนคิดโดยไม่ยึดหลักในการอยู่ร่วมกัน เช่นหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา จนเป็นสาเหตุทำให้ครอบครัวเกิดความแตกแยก เมื่อครอบครัวมีปัญหาเกิดขึ้นมาก ๆ ก็ส่งผล

กระทบต่อสังคม ประเทศชาติ ขาดความสงบร่มเย็น "ชัยวัฒน์ สถาอานันท์" ครอบครัว ณ รอยต่อแห่งศตวรรษในไทยได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาครอบครัวว่า สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้ครอบครัวมีลักษณะเป็นที่รองรับเคราะห์กรรมของสังคม เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านความสัมพันธ์ภายในครอบครัวสมาชิกในครอบครัวต่างไม่มีเวลาให้แก่กัน ต่างคนต่างดิ้นรนเพื่อสมดุลภายในครอบครัว พ่อแม่ต้องทำงานนอกบ้าน ลูกต้องเรียนอย่างหนักเพื่อความเท่าเทียมกันการแสวงหาด้านการศึกษา ขาดการดูแลให้ความอบอุ่นแก่สมาชิกในครอบครัว

การมีครอบครัวที่มั่นคงมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนและสังคมเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากครอบครัวเป็นส่วนประกอบย่อยของชุมชนและสังคม ครอบครัวที่มั่นคงได้ถ่ายทอดค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดีงามสำหรับยึดถือเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตในสังคมเป็นการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน ครอบครัวที่มีความสุขและความมั่นคง จะทำให้ชุมชนและสังคมรอบข้างมีความสุขและความมั่นคง

หลักธรรมของผู้ครองเรือนที่สนับสนุนหลักคิหิปฏิบัติ เช่น "หลักทิศ ๖ เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวในการแสดงออกตามฐานะที่เกี่ยวข้องของการมีสัมพันธภาพร่วมกับบุคคลอื่น เป็นหน้าที่ขั้นพื้นฐานของการปฏิบัติตนในสังคม ตั้งแต่สมาชิกในครอบครัวจนกระทั่งถึงหน่วยงานใหญ่เป็นองค์กรทางสังคมอื่น ๆ ซึ่งจะต้องถือปฏิบัติ" "การรู้จักหน้าที่ของพ่อแม่ การรู้จักหน้าที่ของลูก การรู้จักหน้าที่ของสามีภรรยา จะช่วยให้สมาชิกในครอบครัวสามารถทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างถูกต้อง แต่หากสมาชิกในครอบครัว ไม่รู้จักหน้าที่ของตนเอง จักนำพาให้เกิดปัญหาทางครอบครัวขึ้นได้

ดังนั้น ทางพระสงฆ์สังฆพัฒนาวิชชาลัย จังหวัดพิจิตร จึงเล็งเห็นความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับครอบครัวไทยในปัจจุบัน ซึ่งจะมีผลกระทบในระยะยาว เพื่อมีหลักในการดำเนินชีวิตอันเป็นการส่งเสริมในการใช้ชีวิตอย่างมีหลักถูกวิธีและมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของครอบครัว โดยมุ่งสู่ความสุขกาย – สบายใจทั้งครอบครัว พ่อ แม่ ลูก

และที่อยู่กันในครอบครัวอย่างมีความสุข ให้สอดคล้องตามแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๔) คณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร งานตามภารกิจ ๖ ด้านของคณะสงฆ์ อีกทั้งให้ตรงตามแผนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ในจังหวัดพิจิตรด้านคุณธรรม และเป็นการสร้างเสริมทักษะให้เกิดขึ้นกับพระสงฆ์นักพัฒนาให้เกิดขึ้นในจังหวัดพิจิตร โดยพระสงฆ์สังฆพัฒนาวิชชาลัย จังหวัดพิจิตร จึงได้จัดทำโครงการ **"วิถีธรรมนำครอบครัวอบอุ่น"** จังหวัดพิจิตรขึ้นเพื่อให้ตรงตามภารกิจการขับเคลื่อนโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ของสถาบันครอบครัว และชุมชนให้มีความรักความอบอุ่นผูกพันกันอย่างลึกซึ้ง

๒. เพื่อส่งเสริมพัฒนาสุขภาพกาย สุขภาพจิตใจ ให้เกิดขึ้นในครอบครัวให้ตรงตามภารกิจการขับเคลื่อนโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย

๓. เพื่อใช้หลักธรรมนำครอบครัวให้เกิดความอบอุ่นอย่างยั่งยืน

๕. พระธรรมทูตสุขภาวะ จังหวัดศรีสะเกษ

๑. การขยายผลการทำงานในจังหวัดพื้นที่

ปัจจุบันสังคมไทยเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างเต็มรูปแบบเนื่องจากสัดส่วนของประชากรที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปสูงกว่าร้อยละ ๑๐ ของประชากรทั้งหมด และสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องด้วยอัตราที่รวดเร็ว การเข้าสู่สังคมสูงวัยทำให้สังคมไทยต้องเผชิญกับประเด็นที่ท้าทายต่อคุณภาพชีวิตของประชากรผู้สูงอายุ ทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพเนื่องจากผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาค่อนข้างน้อยทำให้มีข้อจำกัดในการเข้าถึงโอกาสในการทำงานเชิงเศรษฐกิจและโอกาสที่จะเข้าถึงบริการต่าง ๆ อีกทั้งผู้สูงอายุจะ

อาศัยอยู่กับบุตรน้อยลง ในด้านข้อมูลสถานะสุขภาพของผู้สูงอายุก็บ่งชี้อย่างชัดเจนว่าผู้สูงอายุไทยมีแนวโน้มที่จะเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังและมีสุขภาวะทุพพลภาพมากยิ่งขึ้น

จากการลงพื้นที่ พบว่ามีประชาชนที่ป่วยมีและมีอาการรุนแรงมากขึ้นไม่สามารถที่จะช่วยเหลือตัวเองได้ บางรายเจ็บป่วยมาอยู่ในระยะสุดท้าย ญาติและครอบครัวเพียงประคองให้สามารถดำรงชีวิตไปวันๆเท่านั้น ทำให้ครอบครัวและผู้ป่วยมีภาวะร่างกาย จิตใจ ที่ย่ำแย่ ทีมงานโดยเฉพาะโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลน้ำอ้อม ได้นำเอาประเด็นดังกล่าวมาทำการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายพระสงฆ์ แบบ After Action Review: AAR แยกเป็นประเด็น

๒ ส่วนคือการสร้างแรงจูงใจในการดำรงชีวิตและการสร้างการมีส่วนร่วมของครอบครัวชุมชนจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลน้ำอ้อมโดยเริ่มต้นจากจุดเล็ก ๆ กับผู้ที่มีภาวะป่วยติดบ้านจำนวน ๔ รายติดเตียงจำนวน ๙ ราย ในปีพ.ศ. ๒๕๖๑ จากการประเมินภาวะเศร้าซึมพบว่าผู้ป่วยในกลุ่มติดบ้านมีความท้อแท้และสิ้นหวังในการดำรงชีวิตต่อไปทำให้เกิดความคิดในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยการนำของพระสงฆ์ซึ่งมีพระครูพิพัฒน์ชัยคุณ พระธรรมทูตสุขภาวะจังหวัดศรีสะเกษ เป็นแกนนำในการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อลดความเครียดและภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยที่มีภาวะติดเตียง โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

๑. เพื่อให้ผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียงได้ลดความกังวลลดภาวะซึมเศร้าและผ่อนคลายจากความเครียด

๒. เพื่อให้พัฒนาศักยภาพอาสาสมัครในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน

๓. เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการตรวจคัดกรองประเมินสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ

๔. เพื่อให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตได้แบบปกติสุขตามสภาพหรือการตายอย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

๒. การทำหน้าที่ของพระธรรมทูตสุขภาวะผลผลิตจากโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย

ในประเด็นการทำงานของพระธรรมทูตสุขภาวะซึ่งถือว่าเป็นผลผลิตจากการขับเคลื่อนโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัยในพื้นที่ของคณะสงฆ์ภาค ๑๐ โดยเฉพาะจังหวัดศรีสะเกษจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดยโสธร

ผลสัมฤทธิ์ที่เห็นได้ชัดก็คือหน่วยราชการที่มีความรับผิดชอบเกี่ยวกับด้านสุขภาพโดยตรงเริ่มเห็นความสำคัญของการพัฒนาด้านจิตใจ ควบคู่ไปกลับการพัฒนาทางด้านกายกับผู้ป่วยในกลุ่มดังกล่าวจนเกิดเครือข่ายการทำงานที่ประกอบไปด้วยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลพระสงฆ์ในพื้นที่และที่สำคัญในการทำงานนั้นจะต้องมีญาติของผู้ป่วยเองประกบคู่ในการทำงานทุกครั้ง

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธรร่วมกับพระครูพิพัฒน์ชัยคุณ พระธรรมทูตสุขภาวะประจำจังหวัดยโสธร จัดเป็นโครงการธรรมะติดเตียง ภายใต้การให้องค์ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพ รูปแบบการให้ความช่วยเหลือเพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง และได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดจากทีมหมอ ครอบครัว ตลอดจนพระสงฆ์ โดยมีการติดตามการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุอยู่เป็นระยะเพื่อให้เกิดความยั่งยืนชุมชน มีความเข้มแข็ง โดยเฉพาะให้เกิดความสามารถด้านการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวได้โดยชุมชนเพื่อชุมชนต่อไป

คำสั่งคณะกรรมการกำกับติดตาม การบริหารโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย

คำสั่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ที่ ๘๙๖๒ /๒๕๖๐
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการกำกับติดตามการบริหารโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย

เพื่อให้โครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย ที่ดำเนินการโดยคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และได้รับการสนับสนุนจากสำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ มีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ทุกประการ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๗ (๑) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐ จึงแต่งตั้งให้ผู้มีรายนามดังต่อไปนี้ เป็นคณะกรรมการกำกับติดตามการบริหารโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย ประกอบด้วย :-

๑. พระพรหมจริยาจารย์	ที่ปรึกษา
๒. พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.	ที่ปรึกษา
๓. พระธรรมราชานุวัตร	ที่ปรึกษา
๔. พระราชวรเมธี, ดร.	ประธานกรรมการ
๕. พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร.	รองประธานกรรมการ
๖. พระราชวรมุนี, ดร.	รองประธานกรรมการ
๗. รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม	กรรมการ
๘. พระสุธีรัตนบัณฑิต, ดร.	กรรมการ
๙. พระชยานันทมุนี, ผศ.ดร.	กรรมการ
๑๐. พระมหาสุเทพ สุปญฺญาโต	กรรมการ
๑๑. รศ.ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์	กรรมการ
๑๒. รศ.ดร.กุหลาบ รัตนลัจธรรม	กรรมการ
๑๓. ผู้อำนวยการสำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม	กรรมการ
๑๔. พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, รศ.	กรรมการและเลขานุการ
๑๕. พระครูวินัยธรเอนก เตชวโร, ดร.	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๖. ผศ.ดร.โกมิญฐ์ ศรีทอง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๗. นายสายชล ปัญญาชิต	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐

(พระพรหมบัณฑิต)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะทำงานโครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย

พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ,รศ.ดร.
หัวหน้าโครงการ

รศ.ดร. โกนิฏฐ์ ศรีทอง
นักวิจัยโครงการ

พระคมสัน ฐิตเมธโส ผศ.
ผู้ช่วยนักวิจัยโครงการ

อาจารย์ ดร.เอนก ใยอินทร์
ผู้ช่วยนักวิจัยโครงการ

อาจารย์ปิยวรรณ หอมจันทร์
ผู้ช่วยนักวิจัยโครงการ

นางสาวนัชชา ทากุดเรือ
เจ้าหน้าที่บริหารโครงการ

นายนนท์ปวิธ ศรีเทพ
เจ้าหน้าที่บริหารโครงการ

โครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซน B ชั้น B
79 หมู่ที่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

035-248-093

http://soc.mcu.ac.th

เพจ โครงการสังฆพัฒนาวิชชาลัย
เพจ คณะสังคมศาสตร์ มจร

สพว.